

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av bestämmelserna om förberedelse och huvudförhandling i tvistemål samt behandling av ansökningsärenden i rättegångsbalken och i vissa andra lagar

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att bestämmelserna om förberedelse och huvudförhandling i tvistemål samt behandling av ansökningsärenden i rättegångsbalken och i vissa andra lagar skall ändras. Propositionen hänför sig till uppföljningen av den reform av rättegångsförfarandet i tvistemål som trädde i kraft vid utgången av 1993. Det föreslås att bestämmelserna skall ändras så att rättegången i tvistemål blir effektivare och så att förberedelsen och huvudförhandlingen indelas i faser på ett ändamålsenligare sätt och rättegångarna blir billigare. I propositionen strävar man dessutom efter att betona medborgarperspektivet i domstolarna.

I propositionen eftersträvas genom ett flertal olika medel att rättegångarna skall bli smidigare och mera ändamålsenliga utan att avkall görs på parternas rättsskydd. Mångsidigare alternativa förfaranden föreslås, förberedelsen görs snabbare och enklare och informationen om rättegången till parterna förbättras. Dessutom främjas en ändamålsenligare indelning av förfarandet i faser så att detta blir smidigare genom att onödiga överlappningar mellan de olika behandlingsfaserna elimineras. Dessutom betonas domstolens skyldighet att utreda ett mål genom processledningsåtgärder vid förberedelsen.

För att propositionens syften skall kunna uppnås föreslås för det första att den skriftliga förberedelsen skall begränsas. Parterna får t.ex. inte uppmanas att inkomma med en skriftlig utsaga mer än en gång, om det inte finns särskilda skäl till detta. Det föreslås att i lagen skall tas in bestämmelser om användning av telefon eller annan lämplig informationsförmedling vid förberedelsen. Det blir då t.ex. möjligt att hålla förberedelsesamtalen per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

Möjligheterna att avgöra ett tvistemål ome-

delbart efter den skriftliga förberedelsen utan att huvudförhandling ordnas ökar i mål där det med tanke på avgörandet av målet är klart onödigt att huvudförhandling ordnas. En förutsättning är att parterna ger sitt samtycke till detta. I lagen föreslås också en bestämmelse om att domstolen efter den skriftliga förberedelsen kan överföra målet direkt till huvudförhandling, om parterna samtycker till detta och det inte längre är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen muntligen.

Överlappande arbete vid rättegången elimineras också genom att det föreslås att det rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen lättare än i dag skall kunna användas vid huvudförhandlingen. Likaså blir det enklare att vid den muntliga förberedelsen utnyttja sådant material som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen. Här betonas domarens aktiva processledningsroll, och bestämmelserna om domstolens materiella processledning föreslås bli mera heltäckande än i dag.

Enligt den gällande lagen är det inte möjligt att hålla separat huvudförhandling i en sammansättning med en domare. I propositionen är möjligheten att hålla huvudförhandling i en endomarsammansättning inte bunden till någon bestämd tid, utan huvudförhandlingen kan hållas i denna sammansättning om inte ärendets natur och omfattning förutsätter att det behandlas i fulltalig sammansättning.

Det föreslås att preklusionsbestämmelsen om framläggandet av nya bevis vid huvudförhandlingen skall lindras. Det finns inga hinder för att nya bevis åberopas, om det kan antas att partens försummelse har en giltig orsak.

För att propositionens syften skall kunna uppnås föreslås det också att den reglering som gäller sammanfattningen skall utvecklas.

Det föreslås att en sammanfattning av parternas yrkanden, av grunderna för dem och vid behov av bevisen framöver skall göras, med vissa undantag. Dessutom föreslås i rättegångsbalken en uttrycklig bestämmelse om domstolens skyldighet att under förberedelsen se till att parterna ges nödvändig information om hur behandlingen av deras mål framskrider. Informationsskyldigheten minskar ovissheten i samband med behandlingen av ett mål och tidtabellen för behandlingen.

Det föreslås att lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt skall upphävas och att de bestämmelser om behandling av ansökningsärenden som finns i den skall tas in i rättegångsbalken. Samtidigt ändras bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i enlighet med de ovan nämnda syftena.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft cirka tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
ALLMÄN MOTIVERING.....	5
1. Inledning	5
1.1. Utvecklingen gällande det nuvarande rättegångsförfarandet	5
1.2. Uppföljningen av reformen av processen i tvistemål.....	6
2. Nuläge och en bedömning av det	7
2.1. Allmänt	7
2.2. Förberedelsen	7
2.2.1. Den skriftliga förberedelsen.....	8
2.2.2. Den muntliga förberedelsen	9
2.2.3. Användningen av sammanfattningarna vid förberedelsen.....	10
2.2.4. Information till parterna om rättegången	10
2.2.5. Andra olägenheter i samband med förberedelsen vid rättegången	11
2.3. Huvudförhandlingen	11
2.4. Domen	12
2.5. Preklusionen	12
2.6. Behandlingen av ansökningsärenden i tingsrätten	13
3. Rättegången i tvistemål och reformerna gällande den i en del andra länder.....	13
3.1. Allmänt	13
3.2. Sverige.....	14
3.3. Norge.....	15
3.4. Danmark.....	15
3.5. Storbritannien	16
4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	16
4.1. Mål	16
4.2. De viktigaste förslagen.....	18
4.2.1. Mångsidigare alternativa förfaranden.....	18
4.2.2. En snabbare och enklare förberedelse.....	19
4.2.3. Informationen till parterna om rättegången förbättras.....	20
4.2.4. Indelningen av förfarandet i faser och en smidigare behandling.....	20
4.2.5. Bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden fogas till rättegångsbalken.....	21
4.2.6. Övriga förslag.....	22
5. Propositionens verkningar	22
5.1. Verkningar i fråga om ekonomi och organisation	22
5.2. Verkningar för medborgarna	23
6. Beredningen av propositionen	23
7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	24
DETALJMOTIVERING.....	24
1. Lagförslag.....	24

1.1.	Rättegångsbalken.....	24
2 kap.	Om domförhet.....	24
3 kap.	Om tingsrätt.....	28
5 kap.	Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål	28
6 kap.	Huvudförhandling i tvistemål	56
8 kap.	Behandling av ansökningsärenden	64
22 kap.	Tingsrättens protokoll.....	73
24 kap.	Om domstolens avgörande.....	73
26 kap.	Om behandlingen av besvärssärende i hovrätten	75
1.2.	Lagen om rättegång i brottmål.....	75
11 kap.	Om domstolens avgörande.....	75
1.3.	Konkursstadgan.....	75
1.4.	Lagen om företagssanering	76
1.5.	Lagen om skuldsanering för privatpersoner	76
1.6.	Lagen om näringsförbud.....	77
1.7.	Tingsrättslagen.....	77
1.8.	Utsökningslagen	77
10 kap.	Sökande av ändring i utmätningsmannens förfarande.....	77
2.	Ikraftträdande.....	79
LAGFÖRSLAGEN.....		80
	om ändring av rättegångsbalken.....	80
	om ändring av 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål	88
	om ändring av 1 d § konkursstadgan.....	88
	om ändring av 68 § lagen om företagssanering.....	89
	om ändring av 49 § lagen om skuldsanering för privatpersoner	89
	om ändring av 19 § lagen om näringsförbud	90
	om ändring av 17 § tingsrättslagen	91
	om ändring av 10 kap. 7 och 13 § utsökningslagen	92
BILAGA.....		93
PARALLELLTEXTER.....		93
	om ändring av rättegångsbalken.....	93
	om ändring av 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål	111
	om ändring av 1 d § konkursstadgan.....	112
	om ändring av 68 § lagen om företagssanering.....	113
	om ändring av 49 § lagen om skuldsanering för privatpersoner	114
	om ändring av 19 § lagen om näringsförbud	115
	om ändring av 17 § tingsrättslagen	116
	om ändring av 10 kap. 7 och 13 § utsökningslagen	117
FÖRORDNINGSGUTKAST		119
	om ändring av 13 § äktenskapsförordningen.....	119

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

1.1. Utvecklingen gällande det nuvarande rättegångsförfarandet

Rättegångsförfarandet i såväl tviste- som brottmål har i Finland under 1990-talet reformerats beträffande både de grundläggande principerna och bestämmelserna om förfarandet. En totalreform hade eftersträvat redan länge. En reformering av domstolsväsendet och rättegångsförfarandet hade pågått hela århundradet. Mellan åren 1901 och 1939 utarbetades sammanlagt tio officiella förslag som gällde revidering av rättegångsväsendet. Alla dessa reformförslag byggde på samma principer. I dem alla föreslogs att man skulle gå över till ett koncentrerat rättegångsförfarande, som skulle vara indelat i förberedelse och huvudförhandling. I de allra äldsta förslagen (komm.bet. 1901:8-11 och lagberedningens publikation 1909:1) föreslogs det att förberedelsen skulle vara enbart skriftlig och begränsa sig till vissa typer av mål. Enligt förslagen skulle huvudförhandlingen ha varit muntlig, och uppläsningen av skrivelser, som då var ett störande inslag i rättegången, skulle ha förbjudits med vissa undantag. I förslagen försökte man genom olika bestämmelser som bl.a. förhindrade uppskov på olika sätt trygga omedelbarheten och koncentrationen i rättegången.

Beredningen av totalreformen låg nere fram till slutet av 1960-talet. Statsrådet gav den 21 maj 1971 riksdagen en redogörelse om domstolsreformen. I redogörelsen sades att domstolsväsendet och rättegångsförfarandet hade släpat efter den övriga samhälleliga utvecklingen. I redogörelsen och den debatt som fördes i riksdagen med anledning av den behandlades riktlinjerna för reformen av domstolsväsendet och rättegångsförfarandet.

Grunden för arbetet med reformen av rättegångsförfarandet på 1970-talet var rättsväsendekommissionens betänkande, som färdigställdes i december 1971 (komm.bet. 1971:B 112). Därefter tillsatte justitieministeriet ett flertal arbetsgrupper för att bereda

ett förenhetligande av underrätterna samt en reform av rättegångsförfarandet och domstolsväsendet.

Det första mera omfattande resultatet av det reformarbete som gällde det nuvarande rättegångsväsendet och rättegångsförfarandet var lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986), som trädde i kraft den 1 maj 1987.

Den 1 december 1993 trädde den reform som gällde förenhetligande av de allmänna underrätterna i kraft. Reformen sattes i kraft genom tingsrättslagen (589/1993). Förenhetligandet av underrätterna innebar att häradsrätterna och rådstuvurätterna ombildades till tingsrätter, vilkas sammansättning varierar beroende på målets eller ärendets natur. Samtidigt reviderades rättegångsförfarandet i tvistemål i tingsrätterna (1052-1067/1991). Vid reformen av förfarandet indelades behandlingen av tvistemål i förberedelse samt en muntlig, omedelbar och koncentrerad huvudförhandling. Om ikraftträdandet av reformen bestämdes i lagen om ikraftträdande av de lagar som hänför sig till underrättsreformen (1417/1992) och lagen om övergångsstadganden för underrättsreformen (591/1993).

Reformen av rättegångsförfarandet i brottmål genomfördes genom lagen om rättegång i brottmål (689/1997), som trädde i kraft den 1 oktober 1997. Målet var också i fråga om straffprocessen att genomföra ett muntligt, omedelbart och koncentrerat förfarande för att säkerställa en säker, snabb och billig rättegång.

Senast har hovrättsförfarandet reviderats, och en lag om ändring av rättegångsbalken (165/1998) som gäller detta trädde i kraft den 1 maj 1998. Det centrala syftet med reformen av hovrättsförfarandet var att förenhetliga detta förfarande med underrättsförfarandet så, att det enbart skriftliga förfarande som dominerat tidigare skulle användas i mindre utsträckning och ett större antal mål också i hovrätterna skulle behandlas vid en egentlig omedelbar, muntlig och koncentrerad huvudförhandling.

1.2. Uppföljningen av reformen av processen i tvistemål

Det hör till vars och ens grundläggande rättigheter att på behörigt sätt och utan ogrundade dröjsmål få ett tvistemål som gäller de egna rättigheterna eller skyldigheterna behandlat av en oberoende domstol. För att rättssäkerheten skall kunna tillgodoses i praktiken förutsätts det att rättegången är säker, snabb och billig. Syftet med bestämmelserna om förfarandet är att skapa så goda förutsättningar för detta som möjligt. En process kan emellertid inte samtidigt vara såväl helt säker och tillförlitlig som ytterst snabb och förmånlig. Dessa syften står delvis i strid med varandra. Det gäller endast att skapa en optimal balans mellan de olika målen säkerhet, snabbhet och billighet.

Det gamla muntligt-protokollariska förfarandet var långsamt och schematiskt. Processen präglades av uppläsning av skrivelser och av att målen mycket ofta sköts upp. Till följd av detta gick domaren miste om sina möjligheter till aktiv processledning. Det blev också svårare att få en helhetsbild av saken. Underrättens sammanträde blev ofta enbart en plats för insamling av rättegångsmaterial. Det var också vanligt att domaren byttes ut flera gånger under processen. Först när parterna slutligen överlämnade målet för avgörande började domaren på basis av det material som fanns antecknat i protokollet närmare undersöka vad som anförts i saken. Det muntligt-protokollariska förfarandet var således huvudsakligen protokollariskt och uppfyllde inte kraven på en modern process.

De reformer av förfarandet som gjordes på 1990-talet var en reaktion på missförhållandena i det tidigare förfarandet. Målet för reformerna av såväl processen i tvistemål som straffprocessen var att erbjuda medborgarna ett säkrare, snabbare och billigare rättegångsförfarande. Genom att dela upp rättegången i dels förberedelse, dels en muntlig, omedelbar och koncentrerad huvudförhandling försökte man garantera domstolarna så bra medel som möjligt för grundlig behandling och utredning av mål.

Reformen av förfarandet innebar en stor förändring jämfört med den tidigare processen. Ett stort antal nya bestämmelser togs in i

rättegångsbalken (RB). Bl.a. högsta domstolen sade att förslagen gällande reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål skulle komma att förändra de förfaringsätt som länge tillämpats vid underrätterna och förutsätta att man tillägnade sig de nya bestämmelserna. Högsta domstolen anmärkte att man inte på förhand kan vara säker på att målen med reformen, dvs. en muntlig, omedelbar och koncentrerad rättegång, uppnås. Därför ansåg domstolen att det efter att reformen trätt i kraft var nödvändigt att följa tingsrätternas verksamhet och vid behov genom lagstiftningsåtgärder omedelbart rätta till eventuella missförhållanden. Riksdagens lagutskott konstaterade för sin del i sitt betänkande att det sedan reformen trätt i kraft var viktigt att man såg till att rättspraxis förändrades och att de nya procedurerna anammades. Likaså gällde det enligt utskottet att ge akt på om reformen gav upphov till sådana olägenheter som man inte kunnat förutse vid beredningen. Vid behov skulle åtgärder vidtas för att rätta till en felaktig praxis och eventuella olägenheter (LaUB 16/1990 rd, s. 4).

Rättspolitiska forskningsinstitutet har sedan 1994 följt hur reformen av underrätterna och rättegångsförfarandet har genomförts. År 1998 publicerades en undersökning som gällde reformen av processen i tvistemål (Riitaprosessi uudistuksen arviointi, Rättspolitiska forskningsinstitutets publikation 154/1998).

Reformen av förfarandet i tvistemål innebar en betydande förändring jämfört med det tidigare rättegångsförfarandet. Trots att ett omfattande utbildningsprogram har fullföljts för att främja att domstolarna tillägnar sig reformen, har de förfaringsätt och den praxis som iakttas i de olika domstolarna delvis utformats på olika sätt, och i de stora domstolarna skiljer de sig t.o.m. mellan de olika domarna. Allmänt taget anses den nya processen i tvistemål dock vara klart bättre än det tidigare förfarandet, och man önskar ingen återgång till det muntligt-protokollariska förfarandet. En fördel med det nya rättegångsförfarandet i tvistemål har ansetts vara att rättegången är koncentrerad och snabb, att man sluppit onödiga sammanträden och att domarens möjligheter till en aktiv process-

ledning har förbättrats. Också det att ostridiga mål skiljs från tvistiga mål anses vara en god lösning från processynpunkt. Som nackdelar har för sin del framförts att det nya förfarandet och i synnerhet förberedelsen går långsamt, vilket leder till att behandlingstiderna blir längre, kostnadsersättningarna ökar och rättegången blir dyr. Ett missförhållande som beror på den sistnämnda omständigheten är att procesströskeln har stigit alltför mycket. Antalet tvistemål har följaktligen minskat klart under hela 1990-talet.

Den nya processen i tvistemål hade vid utgången av 2000 varit i kraft i sju år. På basis av uppföljande utredningar och undersökningar samt praktiska erfarenheter har det framkommit att alla syftena med reformen inte till fullo har nåtts. Det är därför skäl att se över bestämmelserna om förfarandet till den del de brister i processen som framkommit beror på dem. Genom en ändring av bestämmelserna kan också praxis styras i en bättre riktning i enlighet med den ursprungliga avsikten.

2. Nuläge och en bedömning av det

2.1. Allmänt

Det viktigaste syftet med tvistemålsprocessen är att så goda förutsättningar som möjligt skall skapas för träffande av materiellt riktiga avgöranden i de enskilda fallen. Såsom redan konstaterats ovan är denna maximering av säkerheten dock inte det enda målet med rättegången. Ett annat viktigt mål när det gäller rättegångsförfarandet är att rättegången skall orsaka så litet tidsspillan, så små utgifter och så litet arbete som möjligt både för parterna och för domstolarna. Rättssäkerheten bör tillgodoses på ett så snabbt, effektivt och förmånligt sätt som möjligt. Det sistnämnda målet står ofta i strid med säkerhetsmålet. Det är också lagstiftarens uppgift att skapa en så optimal balans som möjligt mellan dessa olika mål.

Den ovan nämnda optimala balansen är olika för olika typer av mål. I ett enkelt och ostridigt mål får kravet på effektivitet större tyngd, medan säkerhetsmålet betonas i ett i materiellt hänseende komplicerat och tvistigt mål. Reglerna om förfarandet bör kunna till-

lämpas på ett smidigt sätt utifrån de krav som behandlingen av respektive mål ställer.

Att olika bestämmelser om förfarandet tillämpas vid behandling av ostridiga och tvistiga mål har också ökat effektiviteten i civilprocessen. I ostridiga mål är förfarandet enbart skriftligt, medan man i fråga om tvistiga tvistemål i samband med reformen har strävat efter att förbättra förutom effektiviteten också rättssäkerheten genom att grunda rättegångsförfarandet på principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Detta har åter förutsatt en indelning av rättegången i förberedelse och huvudförhandling.

Syftet med den reform som genomfördes 1993 var dels att förbättra säkerheten, dels att göra förfarandet snabbare och billigare genom att det system som grundade sig på uppskov slopades. I ljuset av statistikuppgifterna verkar det dock inte som om det nya rättegångsförfarandet skulle ha varit snabbare än det tidigare förfarandet, utan tills vidare har det varit långsammare åtminstone i fråga om en del mål. Enligt statistikcentralens statistikföring var den genomsnittliga behandlingstiden för tvistemål 2,2 månader i de mål som avgjordes i de allmänna underrätterna 1998. Den relativt stora andelen summariska mål som avgjorts vid den skriftliga förberedelsen förkortar den genomsnittliga behandlingstiden. Den genomsnittliga behandlingstiden för de mål som avslutades vid den muntliga förberedelsen var 9,4 månader och för de mål som avgjordes vid huvudförhandlingen 14,7 månader. År 1996 var den genomsnittliga behandlingstiden för summariska tvistemål 2,2 månader och för omfattande tvistemål 7,3 månader. Vid tingsrätterna kan svåra mål tvingas vänta på huvudförhandling och avgörande t.o.m. en mycket lång tid. De utdragna rättegångarna har för sin del ökat rättegångskostnaderna och höjt procesströskeln. Att behandlingen drar ut på tiden beror ofta också på att parterna när rättegången redan har inletts försöker förhandla om förlikning.

2.2. Förberedelsen

Syftet med förberedelsen är att utreda parternas yrkanden och grunderna för dem samt vad parterna är oeniga om. Dessutom utreds vid förberedelsen vilka bevis parterna har för

avsikt att lägga fram, vad som skall styrkas med varje bevis och om det finns förutsättningar för förlikning. Förberedelsen syftar också till att möjliggöra en muntlig, omedelbar och koncentrerad rättegång, en huvudförhandling. Dessutom skall domstolen i mån av möjlighet sträva efter att parterna ingår förlikning, om sådan är tillåten i målet.

Förberedelsen består av skriftlig och muntlig förberedelse. Den gällande lagen tillåter inte uttryckligen att man går över till huvudförhandling genast efter den skriftliga förberedelsen (RB 5:15). Därför hålls muntliga förberedelsesammanträden också i sådana mål som har utretts tillräckligt redan vid den skriftliga förberedelsen så att man genast kunde gå över till att driva målet vid den egentliga rättegången. Onödiga muntliga förberedelsesammanträden förlänger rättegången och åsamkar således parterna onödiga kostnader.

Vid förberedelsen kan ett mål där förlikning är tillåten avgöras genom tredsdom. Dessutom kan vid förberedelsen fastställas förlikning eller käromålet avvisas. Målet kan vid förberedelsen avgöras genom dom främst bara om käromålet har medgivits eller käranden har eftergivit sin talan (RB 5:27). I allmänhet kan huvudsaken inte avgöras genom dom vid förberedelsen, utan målet skall alltid överföras till huvudförhandling och avgöras efter det. Också ett tvistigt mål kan dock vara moget för avgörande efter den skriftliga förberedelsen. Även parterna kan samtycka till att målet avgörs genom skriftligt förfarande. Om det vore möjligt att vid förberedelsen avgöra ett mål där fakta är ostridiga och endast rättsfrågan tvistig, skulle den tidspillan, de kostnader och det arbete som åsamkas såväl parterna som domstolen kunna minskas. Ett sådant förfarande är dock inte möjligt enligt den gällande lagen.

2.2.1. Den skriftliga förberedelsen

Ett tvistemål blir anhängigt genom att en skriftlig stämningensansökan tillställs tingsrätten (RB 5:1). Tingsrätten kontrollerar att stämningensansökan är uppgjord enligt de individualiserade krav som gäller för den (RB 5:2) och utfärdar efter en eventuell komplettering av stämningensansökan en skriftlig

stämning, på basis av vilken ett skriftligt svaromål i regel avges i ett tvistigt mål. Innehållet i svaromålet regleras på motsvarande sätt som i fråga om stämningensansökan (RB 5:10). Därefter överförs målet i allmänhet till muntlig förberedelse (RB 5:15).

Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets ovan nämnda utredning anses stämningensansökningarna i dag vara bättre än tidigare. Yrkandena har individualiserats och strukturerats bättre än förut. Bevisningen läggs fram på ett tidigare stadium. Till dessa delar verkar det som om de syften med reformen av förfarandet som anges i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om revision av rättegångsförfarandet i tvistemål i underrätterna (RP 15/1990 rd, s. 49) hade nåtts, dvs. att stämningensansökan då detta är möjligt skall motsvara den nivå käromålet tidigare hade efter att käranden hade utvecklat sin talan.

Det har dock också riktats kritik mot stämningensansökningarna. Advokaterna anser att de måste utföra onödigt arbete och vara förberedda på alla eventualiteter, eftersom man inte känner till motpartens ståndpunkt. I ytterlighetsfall kan det utförda arbetet vara onödigt, när målet avgörs genom en tredsdom.

Enligt den bestämmelse (RB 5:2) som gäller stämningensansökans innehåll skall i stämningensansökan i detalj uppges de omständigheter som yrkandet grundar sig på och, i den mån det är möjligt, de bevis som käranden har för avsikt att lägga fram samt vad som skall styrkas med varje bevis. I praktiken har tolkningen av bestämmelsen lett till stämningensansökningar där omständigheterna ofta anges onödigt detaljerat, i synnerhet när det gäller juridiskt enkla mål. Dessutom anges de omständigheter som yrkandet grundar sig på i form av en alltför omfattande redogörelse, där också bevisning inblandas. Det vore tillräckligt om grunderna för yrkandet angavs koncentrerat, klart och strukturerat.

I stämningensansökan förutser man ofta också motpartens eventuella invändningar. Detta kan för sin del leda till att stämningensansökan blir oklar. En fördel med detta förhandsbestridande är å andra sidan att tvistiga frågor kan utredas snabbare.

En lång och detaljerad stämningensansökan

leder till att svaranden bemöter också alla oväsentliga omständigheter. Svaranden skall alltid när han eller hon bestrider käromålet i sitt bemötande lägga fram sådana grunder för bestridandet som kan ha betydelse för avgörandet av målet och i den mån det är möjligt uppge de bevis som svaranden har för avsikt att lägga fram och vad han eller hon vill styrka med varje bevis (RB 5:10). Om stämningensansökan är ostrukturerad avspeglas detta ofta också i svaromålet.

Om stämningensansökan är bristfällig skall käranden uppmanas att inom en bestämd tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för den fortsatta förberedelsen. Käranden skall samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningensansökan är bristfällig (RB 5:5). I regeringens proposition (s. 51) konstateras att det blir fråga om att ge en kompletteringsuppmaning, om kärandens yrkande och grunderna för det inte har uppgetts så klart i stämningensansökan att svaranden kan avge ett individualiserat svaromål. Kompletteringsuppmaningen kan också gälla formella omständigheter.

Det finns inga exakta uppgifter om hur ofta komplettering av stämningensansökningar begärs. Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets utredning används kompletteringsuppmaningar rätt ofta enligt domstolarna, medan advokaterna anser att de används sällan. Sannolikt varierar praxis i fråga om hur kompletteringarna till stämningensansökningarna begärs. Kompletteringar begärs ibland också onödigt ofta och även när det gäller sådana brister som det kan antas att lätt kan klarläggas senare under förberedelsen.

Enligt regeringens proposition är avsikten att en sådan skriftlig utsaga som avses i 5 kap. 15 § rättegångsbalken skall begäras när allt annat som behövs framgår av stämningensansökan och svaromålet än en parts ställningstagande till någon viss omständighet som motparten har framfört, och undantagsvis dessutom när det skulle ge upphov till oskäliga kostnader eller olägenhet för en part att vara närvarande vid den muntliga förberedelsen (RP 15/1990 rd, s. 60).

Av Rättspolitiska forskningsinstitutets utredning framgår att det är vanligare att skriftliga utsagor begärs än att man t.ex. uppmanar en part att komplettera sin stämningensansökan.

Enligt utredningen betonar domarna att grunden för att utsaga begärs är att saken skall kunna utredas så tidigt som möjligt och målet behärskas. Advokaterna anser delvis att det inte alltid har funnits en klar orsak till att en utsaga har begärts.

När den skriftliga förberedelsen leder till modellen skriftlig stämningensansökan, skriftlig komplettering av stämningensansökan, skriftligt svaromål och dessutom skriftliga tilläggsutsagor, närmar man sig ett förfarande som i alltför hög grad är skriftligt och en situation som är ägnad att förlänga rättegången och öka kostnaderna. Ett sådant förfarande kan givetvis också vara nödvändigt i ett omfattande och svårt mål.

2.2.2. Den muntliga förberedelsen

Enligt den gällande lagen fortsätter förberedelsen i målet efter stämningensansökan och det skriftliga svaromål som avgetts med anledning av det alltid muntligen vid ett sammanträde (RB 5:15). Vid såväl den muntliga som den skriftliga förberedelsen eftersträvas samma syfte. Förutsättningarna för att ett tvistigt mål skall fås i sådant skick att det kan behandlas koncentrerat vid huvudförhandlingen är i allmänhet bättre vid muntlig förberedelse än vid fortsatt skriftlig förberedelse. Vid den muntliga förberedelsen har domaren också bättre förutsättningar än vid skriftlig förberedelse att leda behandlingen så att förberedelsens syften kan nås så effektivt som möjligt och så att också möjligheterna till förlikning utreds på behörigt sätt.

I samband med reformen av rättegångsförfarandet försökte man genom att dela in rättegången i förberedelse och huvudförhandling säkerställa att huvudförhandlingen kunde pågå utan avbrott. Reformen är så till vida lyckad att målen som regel inte längre skjuts upp vid huvudförhandlingen. Också den muntliga förberedelsen skall dock slutföras utan dröjsmål och om möjligt vid ett enda sammanträde (RB 5:18). I praktiken har det emellertid blivit vanligt att det ordnas flera muntliga förberedelsesammanträden. Förberedelsen utgör inte heller enbart en kartläggning av det rättegångsmaterial som skall läggas fram vid huvudförhandlingen, vilket var syftet med den nya lagstiftningen. Tillspetsat

uttryckt drivs målet ofta redan vid förberedelsen som om det var fråga om en huvudförhandling.

Att den muntliga förberedelsen har fått alltför stor tyngd är följaktligen ett centralt missförhållande i det nuvarande rättegångsförfarandet, och det är också en omständighet som ökar kostnaderna. Målen förbereds onödigt länge, och man går inte tillräckligt snabbt över till huvudförhandling. Då denna praxis har godkänts av såväl ombud som domare, verkar ett av de största problemen med det gamla rättegångsförfarandet - att sammanträdena skjuts upp - ha överförts till förberedelsefasen i den nya processen.

Att förberedelsesammanträden skjuts upp och målen drivs vid förberedelsen avspeglar också det faktum att tyngdpunkten i rättegångsförfarandet ligger på begynnelsefasen. Eventuellt av rädsla för preklusion försöker man för säkerhets skull vid förberedelsen lägga fram alla de fakta och bevis som ens i någon mån hänför sig till saken. När detta sker först vid den skriftliga förberedelsen och sedan dessutom på nytt vid förberedelsesammanträdet, leder det till att förberedelsen varar länge och orsakar stora kostnader. Vid den egentliga huvudförhandlingen upptas sedan ofta endast muntlig bevisning.

2.2.3. *Användningen av sammanfattningarna vid förberedelsen*

Efter att förberedelsen har slutförts skall domstolen göra en sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem, om detta är ändamålsenligt för behandlingen av målet (RB 5:24). Om en sammanfattning görs eller inte är således beroende av domstolens ändamålsenlighetsprövning. Parterna skall ges tillfälle att yttra sig om sammanfattningen.

Användningen av skriftliga sammanfattningar ökar rättssäkerheten bl.a. genom att de för sin del förhindrar rättsförluster till följd av eventuell preklusion. I regeringens proposition konstateras att parterna med hjälp av sammanfattningen får veta hur deras framställningar har uppfattats och om allt som inverkar på målet har beaktats (s. 68). Med hänsyn till den viktiga ställning de skriftliga sammanfattningarna har vid rättegången görs

sådana dock alltför sällan och ofta också alltför sent. Dessutom vore det ofta ändamålsenligt att i sammanfattningen också ange bevisen och vad som skall styrkas med varje bevis. I de fall när en skriftlig sammanfattning har gjorts i en sådan fas av rättegången att detta är ändamålsenligt bör den effektivare än i dag utnyttjas vid den fortsatta behandlingen av målet. Om sammanfattningen har gjorts redan före den muntliga förberedelsen kunde den användas vid förberedelsesammanträdet.

2.2.4. *Information till parterna om rättegången*

Ett missförhållande i det nuvarande rättegångsförfarandet har ansetts vara att parterna ofta inte har tillräcklig information om i vilken fas behandlingen av deras mål är i domstolen. Inte heller har parterna informerats om när följande fas inleds och vad som då händer. I synnerhet när behandlingen av målet drar ut ens litet på tiden är det viktigt att parterna hela tiden hålls informerade om hur behandlingen framskrider och när en övergång från förberedelse till huvudförhandling är att vänta. I praktiken har man strävat efter att informera parterna t.ex. om att utsaga har begärts av motparten och eventuellt också om förlängningar av tidsfrister. Detta har dock inte alltid gjorts, och i den gällande lagen åläggs domstolen inte heller någon skyldighet att informera parterna om hur behandlingen av målet framskrider eller att behandlingen fördröjs eller att uppskatta tidtabellen för behandlingen. Följden av detta har varit att parterna under en lång tid har kunnat vara ovetande om i vilken fas behandlingen av deras mål befinner sig, och erhållandet av eventuell information har varit beroende av att de själva varit aktiva. Man har talat om att målen i domstolarna försvinner som i ett "svart hål".

När en part vänder sig till en domstol skall han eller hon på goda grunder kunna förvänta sig att målet behandlas där på det sätt som ärendets natur förutsätter och utan ogrundade dröjsmål samt att parten också informeras om hur behandlingen av målet framskrider i domstolen. Begreppet rättssäkerhet innefattar också en servicefunktion, som bl.a. borde ta

sig uttryck i att en part informeras om hur behandlingen av hans eller hennes mål framskrider. Detta har inte helt och hållet genomförts i praxis enligt den gällande lagen.

2.2.5. *Andra olägenheter i samband med förberedelsen vid rättegången*

I den gällande lagen finns inga bestämmelser om att telefon kan användas vid förberedelsen t.ex. för att ge en uppmaning att komplettera stämningsansökan eller för att komplettera en stämningsansökan eller ett svaromål. Att använda telefon vid förberedelsen är dock ett mycket smidigt sätt att sköta ärenden och medför också kostnadsinbesparingar. Eftersom det inte finns några bestämmelser om användningen av telefon eller förutsättningarna för detta, varierar praxis. I den gällande lagen finns inte heller några bestämmelser om möjligheten att hålla ett förberedelsesammanträde per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

Ett flertal av de bestämmelser i rättegångsbalken som avser domstolens materiella processledning gäller i dag enligt ordalydelsen i huvudsak endast huvudförhandlingen. För förberedelsens del ingår visserligen i den gällande lagen en bestämmelse enligt vilken domstolen vid förberedelsen skall se till att parterna uppger alla de omständigheter som de vill åberopa. I övrigt finns närmare bestämmelser om domstolens materiella processledning för närvarande i 6 kap. 2 a § rättegångsbalken, och de gäller således på basis av sammanhanget endast huvudförhandlingen. Domstolens skyldighet att utreda ett mål med hjälp av den materiella processledningens medel gäller dock förutom huvudförhandlingen också förberedelsen. Den materiella processledningen kan i praktiken ha t.o.m. större betydelse vid förberedelsen än vid huvudförhandlingen. Därför är det nödvändigt att också när det gäller förberedelsen på ett mera heltäckande sätt föreskriva om domstolens aktiva roll vid utredningen av ett mål.

2.3. **Huvudförhandlingen**

Enligt den gällande rättegångsbalken finns det två typer av huvudförhandlingar: en hu-

vudförhandling som hålls i samband med förberedelsen (s.k. liten eller omedelbar huvudförhandling) och den egentliga, separata huvudförhandlingen. Systematiken i rättegångsbalken utgår från att en egentlig huvudförhandling i allmänhet ordnas i målet men att en huvudförhandling i samband med förberedelsen är möjlig i undantagsfall. Enligt lagen kan huvudförhandling hållas i samband med förberedelsen om parterna samtycker till detta eller om saken är klar (RB 6:15).

De två olika typerna av huvudförhandlingar avviker från varandra i väsentliga avseenden. Om huvudförhandlingen hålls i samband med förberedelsen, beaktas som rättegångsmaterial allt det som har skett vid den sista muntliga förberedelsen, om inte domstolen bestämmer något annat (RB 6:17 och 24:2,1). Trots att den lilla huvudförhandlingen enligt huvudregeln skall hållas omedelbart i anslutning till det sammanträde där förberedelsen förklaras avslutad, är det dock möjligt att hålla huvudförhandlingen ännu 14 dagar efter nämnda sammanträde. Redan detta i sig inverkar så att rättegången inte blir så omedelbar och koncentrerad som möjligt. Då det dessutom i praktiken finns en tendens att vid det sista förberedelsesammanträdet endast upprepa vad som redan konstaterats vid det tidigare förberedelsesammanträdet eller de tidigare förberedelsesammanträdena, så att också detta skall kunna beaktas som lagligt rättegångsmaterial, är steget långt till omedelbarhet och koncentration. Den lilla huvudförhandlingen skiljer sig från den separata huvudförhandlingen också genom att domstolen vid den är domför i en endomarsammansättning. En separat huvudförhandling förutsätter i dag alltid en sammansättning med tre domare eller, i vissa mål, en nämndemansammansättning, dvs. användning av ett system för kollegialt beslutsfattande.

Tillämpningspraxis för den gällande rättegångsbalken är sådan att separata huvudförhandlingar knappast alls förekommer, utan målen avgörs - förutom i exceptionella fall - vid en liten huvudförhandling. Enligt statistikcentralens statistik avgjordes 1 196 tvistemål vid en separat huvudförhandling i en sammansättning med tre domare eller en nämndemansammansättning 1998. I denna siffra ingick 586 hyresmål. Enligt samma sta-

tistik avgörs, med undantag av hyresmålen, ca 90 % av de tvistemål vilkas behandling har slutförts vid huvudförhandlingen i en sammansättning med en domare i samband med förberedelsen. Det är således sällsynt att en sammansättning med tre domare används.

Den lilla huvudförhandlingens popularitet torde delvis förklaras av att gränsen mellan den och förberedelsen har suddats ut. När ett mål redan vid förberedelsen drivs som om det vore fråga om huvudförhandling, anses det inte nödvändigt att ordna en separat huvudförhandling för att på nytt lägga fram allt det tidigare materialet. Domarna har också betonat att det från tidsanvändningssynpunkt inte är lätt att komma överens om en lämplig tidpunkt för en huvudförhandling där sammansättningen består av tre domare.

Bestämmelserna om förfarandet vid huvudförhandlingen är tvingande och detaljerade. Eftersom bestämmelserna inte är flexibla motsvarar de inte alltid de praktiska behoven. Detta kan vara en orsak till att de har tillämpats i strid med lagstiftarens ursprungliga syften. T.ex. förberedelsesammanträden skjuts ofta upp enbart för att det skall vara möjligt att hålla en omedelbar huvudförhandling i en sammansättning med en domare inom 14 dagar från det att den muntliga förberedelsen avslutats. Det har visat sig att den nämnda tiden på två veckor inte är tillräcklig om man först vid den muntliga förberedelsen börjar utreda vilken tidpunkt inom denna tidsfrist som passar domaren, advokaterna, parterna och alla vittnena. Dessutom har det visat sig vara svårt att hålla en lagenlig omedelbar huvudförhandling i ett svårt mål utan fortsatt förberedelse. Å andra sidan är två veckor en så lång tid att inte heller målet med en omedelbar rättegång nås i tillräcklig mån.

2.4. Domen

Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets utredning anses domarna i dag vara grundligare än förut och avgörandena utförligt motiverade. Samtidigt har tingsrätternas domar också kritiserats för att de är alltför långa, när i dem i detalj redogörs för de yrkanden som framställts i stämningens ansökan och motpartens bemötanden. I synnerhet när man beaktar att stämningens ansökningar och svaromå-

len i sig har blivit alltför långa, blir också domen längre när de upprepas. Dessutom kan i domen tas in sådana grunder för yrkandena och svaromålen som inte inverkar på slutresultatet.

Före reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål avkunnades domen i allmänhet genast efter beslutsöverläggningen medan parterna väntade. Endast mera komplicerade och omfattande mål sköts upp för utlåtande, varvid ordföranden eller domstolen avfattade domen, som sedan avkunnades vid det uppskjutna sammanträdet.

I och med reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål blev det tillåtet att meddela domen i kansliet inom 14 dagar från det att huvudförhandlingen avslutats. Trots det är avsikten att domen normalt skall avkunnas i tingsrätten genast efter den beslutsöverläggning som hålls efter att behandlingen avslutats (RB 24:8). Detta har konstaterats vara nödvändigt med tanke på omedelbarheten och muntligheten vid rättegången. Samma förfarande gäller rättegången i brottmål.

Möjligheten att meddela kanslidomar har dock lett till att domstolarna i sådana mål som är ens litet mera tidskrävande och invecklade lätt skjuter upp domen så att den meddelas i kansliet. Även om det är fråga om ett enkelt mål avkunnar domstolarna sällan domen genast efter den beslutsöverläggning som hålls efter att behandlingen har avslutats. Denna praxis kan innebära en pålagsam väntan för parterna. Likaså kan domens effekt och tilltron till den vara större när domen avkunnas genast. Därför bör man sträva efter att med lagstiftningens hjälp främja att domarna avkunnas genast. De lättnader som hänförs till avkunnandet av domar får dock inte leda till att man gör avkall på de skyldigheter som gäller avfattandet och motiveringen av en dom.

2.5. Preklusionen

I den gällande lagen bestäms om preklusionen att en part i ett mål där förlikning är tillåten inte vid huvudförhandlingen får åberopa en omständighet eller ett bevis som han inte har åberopat vid förberedelsen, om inte parten gör sannolikt att hans förfarande har

en giltig orsak (RB 6:9). Syftet med preklusionsbestämmelsen är att säkerställa en koncentrerad huvudförhandling. Bestämmelsen förhindrar att en part av taktiska skäl hemlighåller ett viktigt fakta eller bevis som har samband med målet fram till huvudförhandlingen, så att motparten utifrån sin ståndpunkt inte kan reagera på saken utan att begära uppskov.

Den gällande bestämmelsen hindrar inte en part från att åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis, förutsatt att personen har en giltig orsak. Det har dock gjorts gällande att rädslan för preklusion trots detta i praktiken har lett till att parterna inte vågar avsluta förberedelsen av målet innan de är helt säkra på att alla upptänkliga omständigheter kan beaktats. T.ex. enligt Rättspolitiska forskningsinstitutets utredning har olika juristgrupper betonat att preklusionen kan ha negativa verkningar i form av rättsförluster eller att ett materiellt riktigt slutresultat inte nås. Andra har också poängterat att den gällande preklusionsbestämmelsen tvingar parterna till alltför omfattande förberedelser, vilket leder till att tyngdpunkten i processen i onödigt hög grad läggs på begynnelsefasen och till att rättegångskostnaderna ökar. Kritiken mot preklusionsbestämmelsen har framför allt riktat sig mot den preklusion som gäller bevisen. Trots att preklusionen enligt undersökningen i praktiken har tillämpats förhållandevis sällan i underrättsprocessen upplevs preklusionshotet som mycket verkligt.

2.6. Behandlingen av ansökningsärenden i tingsrätten

Såsom nämnts ovan var lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, som trädde i kraft den 1 maj 1987, det första mera omfattande resultatet av reformen av rättegångsförfarandet. Lagen innehåller allmänna bestämmelser om behandlingen av sådana ansökningsärenden som inte omfattas av några särskilda bestämmelser om förfarandet. Lagen gäller således inte t.ex. lagfarts- och in-teckningsärenden, ärenden som gäller fri rättegång eller ärenden som behandlas enligt sjölagen (674/1994). Det finns dock en mångfald ärenden som behand-

las som ansökningsärenden. T.ex. ett tvistigt ansökningsärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt avviker i hög grad från registreringen av ett äktenskapsförord.

Enligt den gällande lagen är målet att ett ansökningsärende så ofta som möjligt skall behandlas i kansliet. Ett ansökningsärende behandlas vid sammanträde om någon som har del i saken skall ges tillfälle att personligen bli hörd eller om ett vittne eller någon annan skall höras. Ett ansökningsärende som är tvistigt, som förutsätter omfattande bevisning eller som annars är svårt skall avgöras av en fulltalig underrätt.

Till den del särskilda bestämmelser om saken inte finns i lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, skall i tillämpliga delar iaktas vad som gäller för behandlingen av tvistemål. Vissa ansökningsärenden anhängiggörs också genom en ansökan som påminner om en stämningsansökan. Efter 1987 har rättegångsförfarandet i såväl tviste- som brottmål reformerats både i tingsrätterna och i hovrätterna. Den lag som gäller ansökningsärenden är föråldrad i förhållande till den moderniserade tvistemålsprocessen. Den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt grundar sig delvis på det gamla förfarandet som gällde före den 1 december 1993. Detta har lett till en oenhetlig praxis och till oändamålsenliga och från varandra avvikande förfaringssätt. Av denna orsak och eftersom det förfarande som tillämpas på ansökningsärendena till stora delar överensstämmer med rättegångsförfarandet i tvistemål, är det oklarare också med tanke på rättsordningen att det bestäms särskilt om behandlingen av ansökningsärenden.

3. Rättegången i tvistemål och reformerna gällande den i en del andra länder

3.1. Allmänt

De reformer av civilprocessen som pågår eller nyss trätt i kraft i de nordiska länderna och i Storbritannien påminner till sitt innehåll och sina syften i hög grad om varandra. Ett nytt syfte är att förenkla förfarandet med

hjälp av smidigare bestämmelser. Smidigheten ökas främst vid tillämpningen av principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Detta sker genom ändamålsenlighetsprövning. Avsikten är också att begränsa de kostnader som processen medför samt att i högre grad än i dag göra rättegångsförfarandet tillgängligt för vanliga medborgare. Det s.k. medborgarperspektivet skall betonas. I samma riktning inverkar också strävan att betona domarens roll som aktiv processledare. Man har också velat öka möjligheterna att använda tekniska hjälpmedel, i synnerhet ny informationsteknik.

3.2. Sverige

Den gällande lagstiftningen om förfarandet i tvistemål i underrätterna i Sverige motsvarar i hög grad systemet i Finland.

I Sverige har man utarbetat ett förslag till förbättringar i domstolsförfarandet (Ds 1997:7) som innehåller ett förslag till ändring av rättegångsbalken. Det föreslås bl.a. att bestämmelserna om avbrott och uppskov i rättegången skall mjukas upp. Enligt den gällande lagen kan huvudförhandlingen avbrytas för två och i särskilda fall för tre dagar under en vecka. Enligt förslaget skall rättegången pågå minst tre dagar per vecka om den varar mer än tre dagar. Enligt den gällande lagen skall en ny huvudförhandling hållas om uppskovstiden överstiger femton dagar. I förslaget sägs att en ny huvudförhandling skall hållas efter uppskovet endast om syftet med en sammanhållen huvudförhandling äventyras.

I Sverige trädde i början av juli 2000 en ändring av rättegångsbalken (Prop. 1999/2000:26, SFS 2000:172) i kraft, som bl.a. innehåller bestämmelser som syftar till att göra förfarandet i tvistemål i underrätterna effektivare och snabbare. En tingsrättsdomare kan i ett dispositivt mål meddela parterna att förberedelsen skall anses vara avslutad vid en viss senare tidpunkt. Efter denna tidpunkt får en part åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten har haft giltig ursäkt att inte göra det tidigare eller om ett tillåtande av åberopandet inte innebär att målet fördröjs i någon väsentlig mån. I tingsrätten skall i regel också en tidsplan för må-

lets handläggning upprättas. Dessutom skall man försöka bestämma tidpunkten för huvudförhandling så snart som möjligt.

I Sverige har också en särskild utredare i början av juli 1999 getts i uppdrag att utreda hur rättssäkerheten i rättegången kunde förbättras, särskilt med beaktande av principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration (Justitiedepartementet, Dir. 1999:62). I utredningsarbetet skall dessutom medborgarperspektivet beaktas särskilt. Arbetet skall vara slutfört vid utgången av 2001. Utredaren skall göra en bedömning av om den muntliga behandlingen kunde begränsas av ändamålsenlighetsskäl. En muntlig behandling vore då inte nödvändig i alla rättegångar, eller så kunde endast en del av behandlingen vara muntlig. Parternas synpunkter skall beaktas vid valet av förfarande. Också ett tillåtande av skriftlig bevisning skall övervägas.

Utredaren skall dessutom bedöma om användningen av hörande per telefon och av videokonferens i rättegången kunde ökas. I Sverige är det redan nu möjligt att hålla förberedelsen i form av ett telefonsammanträde, om detta är ändamålsenligt och oskäliga kostnader härigenom kan undvikas. Huvudförhandlingen i samband med denna förberedelse, inklusive hörandet av vittnen, kan då också ordnas per telefon. I vissa brottmål har man vid hörandet av vittnen gjort försök med videoförhör. Också i förslaget till förbättringar i domstolsförfarandet (Ds 1997:7) föreslås att bild- och ljudöverföring i allt högre grad skall användas i rättegångsförfarandet.

Utredaren skall i sin bedömning av hur omedelbarheten i rättegången genomförs utgå från betänkandet Näringslivets tvistlösning (SOU 1995:65). I betänkandet föreslås bl.a. att den skriftliga sammanfattning som har gjorts vid förberedelsen skall utgöra grund för handläggningen vid huvudförhandlingen, och saken behöver till dessa delar inte på nytt gås igenom vid huvudförhandlingen. Utredaren skall också klarlägga möjligheten att lätta på domstolarnas arbetsbörda vid avfattandet av beslut och domar. I vissa situationer är det tillräckligt att i avgörandet endast tas med de omständigheter som är väsentliga för parterna.

3.3. Norge

I Norge regleras det gällande rättegångsförfarandet i tviste- och brottmål genom olika lagar. Gemensamma bestämmelser om förfarandena finns i domstolslagen (domstollov). Den lag som gäller förfarandet vid rättegång i tvistemål (tvistemålslov) härstammar ända från 1915. Den trädde efter ett flertal ändringar i kraft i juli 1927. Lagstiftningen har präglats av flera delreformer; t.ex. kapitlet om ändringssökande reviderades första gången redan 1936.

Bestämmelserna om behandling av tvistemål ändrades senast 1986 och 1987. Med hjälp av ändringarna ville man rationalisera och effektivisera behandlingen genom att utvidga möjligheten att hålla huvudförhandling i samband med förberedelsen samt genom att skapa ett kraftigt förenklat rättegångsförfarande i tvistemål som det är tänkt att parterna skall kunna välja.

Justitieministeriet i Norge tillsatte 1999 en kommission som bl.a. fick i uppdrag att göra en bedömning av bestämmelserna i tvistemålsloven och på basis av denna bedömning före den 1 juli 2002 lägga fram ett förslag till en ny allmän lag som gäller tvistemål.

Beträffande bestämmelserna om förfarandet skall kommissionen särskilt undersöka domarens roll som processledare såväl vid förberedelsen som vid huvudförhandlingen. Dessutom skall kommissionen bedöma hur parterna i högre grad än i dag kunde delta i beslutandet om de frågor som gäller förfarandet. I tvistemålsprocessen bör man överväga en möjlighet att använda olika förfaranden i olika typer av mål, särskilt vid behandlingen av komplicerade tvister men också vid behandling av anspråk som gäller ett litet intresse. Å andra sidan skall kommissionen överväga utarbetande av sådana allmänna bestämmelser om förfarandet som lämpar sig för behandling av såväl dispositiva som indispositiva tvistemål.

Dessutom skall kommissionen utreda möjligheten att träffa delavgöranden i tvistemål utan att alla de yrkanden som framställts i stämningsansökan behöver behandlas. Också bestämmelserna om förlikningsförfarandet skall omprövas. Likaså skall möjligheten att tillåta skriftlig bevisning och ibruktagandet

av modern teknik utredas.

3.4. Danmark

I Danmark möjliggör bestämmelserna om förberedelse i tvistemål antingen skriftlig eller muntlig eller såväl skriftlig som muntlig förberedelse. Muntlig förberedelse hålls om domstolen anser det vara nödvändigt. Om muntlig förberedelse inte hålls överförs målet till egentlig behandling. Det är möjligt att gå över till den egentliga behandlingen omedelbart, om parterna kommer överens om det eller om saken är tillräckligt klar. En parts rätt att komplettera sitt yrkande har begränsats enbart till behandlingens begynnelsefas. Också avbrott i behandlingen har begränsats. Parterna skall meddela rätten hur de förhåller sig till saken före den egentliga rättegången. Om en part försummar att avge ett skriftligt svaromål eller att svara på en begäran om utredning från domstolen beaktas detta till nackdel för personen. Dessutom har möjligheten att förlänga tidsfristen för avgivandet av svaromål eller utredning begränsats.

Efter att förberedelsen har avslutats får nya yrkanden inte längre framställas och nytt rättegångsmaterial inte läggas fram utan motpartens samtycke eller sådant tillstånd som domstolen beviljar särskilt under de förutsättningar som nämns i lagen. Den egentliga behandlingen av målet sker muntligen.

Domstolen skall iakttä vissa tidsfrister vid meddelandet av domen. I underrätterna är tidsfristen sex veckor och i de högre rättsinstanserna tre månader efter att behandlingen har avslutats.

Också i Danmark har rättegångssystemet kritiserats för att det är långsamt, dyrt, komplicerat och ålderdomligt. Därför har i lagen också, senast 1997, gjorts ändringar vilkas syfte är att göra behandlingen av civila mål snabbare bl.a. genom att i högre grad använda skriftlig i stället för muntlig förberedelse. Man har också strävat efter att utveckla domarens aktiva processledning. Dessutom har i Danmark avlåtits ett förslag som gäller rättegångsförfarandet i mål som avser intressen av mindre värde (under 20 000 DKr) samt ett förslag till ett summariskt betalningssystem som gäller såväl stora som små anspråk. Förslagen har ännu inte godkänts.

I Danmark har man nu för avsikt att på samma sätt som i de övriga nordiska länderna genomföra en mera omfattande reform av civilprocessen. Man strävar efter att göra förfarandet smidigare så, att parterna har större möjligheter än i dag att välja mellan olika processtyper. Det föreslagna förfarandet tillåter användning av nya medel vid bevisningen, t.ex. telefon, skriftliga vittnes- och partsutsagor samt utnyttjande av ny informationsteknik. Dessutom bör man öka de alternativa tvistlösningsmetoderna.

3.5. Storbritannien

I Storbritannien trädde en reform av civilprocessen i kraft i april 1999 (The Civil Procedural Rules 1998). Reformen gäller rättegångarna i County Court-domstolarna, High Court-domstolen och i civila mål i fullföljdsdomstolen (Civil Division of the Court of Appeal). Ett av de centrala syftena med reformen var att förbättra medborgarnas möjligheter till domstolsbehandling bl.a. genom att försöka minska rättegångskostnaderna. Genom ändringen ville man i synnerhet göra förfarandet snabbare och begränsa andelen muntlig behandling i sådana rättegångar där det intresse som tvisten gäller är litet. I syfte att effektivisera förfarandet överfördes ansvaret för processens framskridande och för tidtabellen på domstolarna.

Enligt reformen kan, beroende på målets natur, tre olika förfaringssätt (track) iaktas. Förfaringssättet för småmål (small claims track) iaktas när det är fråga om personska-deanspråk som gäller ett litet värde (högst £ 5 000) eller små (högst £ 1000) ersättningsanspråk som grundar sig på ett hyresförhållande. Ett snabbt förfaringssätt (fast track) iaktas i andra enkla mål där anspråkets värde dock är högst 15 000 pund. En ytterligare förutsättning är att rättegången inte förutspås räcka längre än en dag och att antalet vittnen och sakkunniga som hörs är begränsat. Om förutsättningarna för de ovan nämnda förfaringssätten inte uppfylls, iaktas ett omfattande förfarande (multi-track). Också i dessa fall försöker man anpassa förfarandet enligt de särskilda behoven i det enskilda målet.

Valet av förfaringssätt sker vid en förberedande behandling. Parterna fyller i en sär-

skild blankett där de redogör för sin uppfattning om vilket som är det rätta förfaringssättet och de omständigheter som inverkar på detta. Domstolen fattar med hjälp av svaren sitt beslut om förfaringssättet. På beslutet inverkar förutom anspråkets värde i pengar, sakens natur och hur komplicerad den lagstiftning som gäller den är också antalet parter och mängden bevis, sakens betydelse för parterna och de synpunkter de lägger fram samt omständigheterna. Det förfaringssätt som har valts kan senare ändras.

I det förfarande som gäller småmål skall en part minst två veckor före den dag då saken skall behandlas tillstå motparten de handlingar som han eller hon ämnar åberopa. Domstolen kan vid behov också ordna ett förberedelsesammanträde. Vid det egentliga sammanträdet iaktas ett mera begränsat förfarande än normalt. Å andra sidan kan beslutet meddelas i ett enbart skriftligt förfarande utan att något sammanträde hålls, om alla parterna samtycker till detta. Domen skall normalt meddelas inom 28 dagar, i mera komplicerade mål inom 56 dagar. I regel får ändring inte sökas i avgörandet.

I det snabba förfarandet betonas den tidtabell som man på förhand har kommit överens om. Domstolen gör redan i förfarandets början upp en tidtabell för behandlingen och meddelar dagen för sammanträdet, och avvikelser från dessa kan göras endast av särskilda skäl. Före sammanträdet kan domstolen be parterna om skriftliga utredningar, men förberedelsesammanträden ordnas endast i vissa speciella situationer. Beträffande det snabba förfarandet finns i lagen särskilda bestämmelser om rättegångskostnaderna. I bestämmelserna finns en föreskrift om advokatkostnaderna som domstolen beroende på yrkandets storlek kan döma motparten att betala. Tiden från det att sammanträdesdagen fastställs tills sammanträdet hålls bör inte överstiga 30 veckor.

4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

4.1. Mål

Det viktigaste syftet med propositionen är att utveckla i synnerhet de bestämmelser som

gäller förberedelsen i tvistemål men också bestämmelserna om huvudförhandlingen med tanke på att rättegångarna allmänt taget kunde bli smidigare och billigare än de är i dag. Eftersom man skall sträva efter att nå detta mål utan att göra avkall på parternas rättsskydd, kan målet sägas vara en effektivare process i tvistemål. Avsikten är däremot inte att föreslå några väsentliga ändringar i de viktigaste hörnstenarna i den reform av förfarandet som genomfördes 1993, dvs. principerna om omedelbarhet, muntlighet och koncentration. I de praktiska förfarings-sätten som syftar till att genomföra principerna om omedelbarhet och koncentration föreslås dock vissa uppmjukningar i det syfte som nämns ovan.

I syfte att effektivera förfarandet i tvistemål föreslås för det första att de procedurbestämmelser som gäller handläggningen och avgörandet av mål skall göras mångsidigare än de är i dag så att ett mål skall kunna handläggas och avgöras i ett sådant förfarande och en sådan sammansättning som är så ändamålsenlig som möjligt med tanke på sakens natur. Strävan är att förfaringsätten inte skall vara onödigt komplicerade och att de inte skall vara tyngre än vad som krävs för att ett rättvist avgörande skall kunna träffas i respektive mål med tanke på ärendets art. Trots att målet är att i högre grad möjliggöra alternativa förfaranden som är smidiga och som bättre än i dag beaktar de enskilda ärendenas natur, skall också de nya förfaringsätt som föreslås vara hållbara när det gäller rättssäkerhetsgarantierna. Därför bör man sträva efter att göra bestämmelserna om förfarandet mångsidigare utan att göra avkall på parternas rättsskydd.

För det andra strävar man efter att effektivera rättegångsförfarandet genom att göra förhållandet mellan förberedelsen och huvudförhandlingen klarare. Särskilt strävar man efter att eliminera de talrika överlappningar som i dag, av de orsaker för vilka redogörs ovan, anses förekomma i rättegångens olika faser. Överlappningar som beror på att samma saker går igenom upprepade gånger är förutom processekonomiskt oändamålsenliga också meningslösa med tanke på syftet att träffa ett materiellt riktigt avgörande, och på grund av de ökade kostnader de medför är de

också otillfredsställande med tanke på parternas rättsskydd. Propositionen syftar till att rättegången i högre grad än enligt gällande praxis skall bli en konsekvent helhet som framskrider genom olika faser och där varje fas i processen tjänar den följande så bra som möjligt. I anslutning till detta strävar man också efter att rättegångsmaterialet i saken, i synnerhet den skriftliga sammanfattningen, skall kunna utnyttjas vid den senare behandlingen av målet effektivare än i dag. Vidare strävar man efter att domstolen aktivare än i dag skall se till att målet framskrider och indelas i faser på ett ändamålsenligt sätt.

För det tredje försöker man effektivera processen genom att göra i synnerhet de förfaringsätt som gäller förberedelsen mångsidigare och enklare. Enligt arbetsgruppens uppdrag skulle i förslaget, som skulle ha formen av en regeringsproposition, särskilt:

- möjligheterna att avgöra ett tvistemål direkt efter den skriftliga förberedelsen utan huvudförhandling utvidgas

- bestämmelserna om uppskov vid förberedelsen skärpas så att antalet förberedelse-sammanträden i regel inte får vara flera än ett

- en övergång från skriftlig förberedelse direkt till huvudförhandling i begränsad utsträckning möjliggörs

- utredas om det är nödvändigt att uttryckligen i lag bestämma om användning av telefon vid förberedelse i tingsrätten, samt

- utredas om det är motiverat att lindra reglerna om preklusion för tingsrätts del.

Förutom de ovan nämnda frågorna som gäller förberedelsen skulle arbetsgruppen utreda möjligheterna att hålla separat huvudförhandling också i en sammansättning med en domare. Arbetsgruppen skulle i samband med sitt arbete också utreda om det vore möjligt att upphäva lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt och att foga de nödvändiga bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden till rättegångsbalken. Eftersom ansökningsärendena till sin natur kan avvika från varandra avsevärt och de därför bildar en mycket oenhetlig processtyp, är målet att också de förfarings-sätt som iakttas vid behandlingen av ansökningsärenden smidigare än i dag skall kunna anpassas efter det ärende som behandlas.

Arbetsgruppen skulle beakta rättegångs-

kostnadskommissionens slutbetänkande (komm.bet. 1998:8) och de utlåtanden som erhållits om det.

4.2. De viktigaste förslagen

4.2.1. *Mångsidigare alternativa förfaranden*

Såsom redan konstaterats ovan är det i dag enbart i mycket begränsad utsträckning möjligt att avgöra mål vid förberedelsen. Avgörandet av ett tvistigt mål förutsätter i dag nästan undantagslöst att en huvudförhandling ordnas, även om tvisten till sin natur är sådan att en huvudförhandling inte skulle vara nödvändig för att avgöra saken. Av de orsaker för vilka redogörs närmare i detaljmotiveringen sägs i förslaget att när ett mål är av sådan natur att dess avgörande inte förutsätter huvudförhandling vore ändamålsenligt om målet kunde avgöras utan att huvudförhandling behövs hållas. Det föreslås att reglering i detta syfte skall tas in i lagen med tanke på de i detaljmotiveringen nämnda situationer när det för att målet skall kunna avgöras är klart onödigt att huvudförhandling ordnas. Ett förfarande enligt bestämmelsen skall alltid förutsätta parternas samtycke.

På basis av den gällande lagen har det ansetts vara oklart om det är möjligt att överföra ett mål från den skriftliga förberedelsen direkt till huvudförhandling, och i den rättspraxis som följts har muntlig förberedelse alltid ordnats. Det är dock inte alltid ändamålsenligt att ordna ett förberedelsesammanträde, utan detta kan leda till att samma sak behandlas flera gånger samt orsaka onödiga dröjsmål och ökade kostnader i sådana fall när förberedelsens syften redan har uppnåtts i tillräcklig mån vid den skriftliga förberedelsen. Därför föreslås i lagen en uttrycklig bestämmelse om att domstolen efter den skriftliga förberedelsen kan överföra målet direkt till huvudförhandling, om syftena med förberedelsen redan vid den skriftliga förberedelsen har uppnåtts så att det inte är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen muntligen. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall parterna dock först ges tillfälle att yttra sig om de anser att förberedelsesammanträdet är onödigt. Domstolen skall härvid också göra

en skriftlig sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem innan målet överförs till huvudförhandling.

Enligt den gällande lagen är det inte möjligt att hålla en separat huvudförhandling i en sammansättning med en domare. Den gällande regleringen har av de orsaker som nämnts ovan för sin del lett till att mål knappast alls behandlas vid en separat huvudförhandling med tre domare. I gällande praxis strävar man så gott som alltid efter att ett mål skall kunna behandlas i en sammansättning med en domare vid en huvudförhandling som hålls i samband med förberedelsen. Detta har för sin del medfört ett behov av att skjuta upp förberedelsesammanträdena för att huvudförhandlingen skall kunna hållas inom den tid som bestäms i lagen, dvs. två veckor efter förberedelsesammanträdet. En annan följd har varit att skillnaden mellan förberedelsen och huvudförhandlingen har suddats ut så att ett mål redan vid förberedelsen har kunnat behandlas som om det var fråga om huvudförhandling.

Enligt förslaget skall möjligheten att hålla huvudförhandling i en sammansättning med en domare inte längre liksom i dag vara bunden till någon viss utsatt tid. Man strävar dock efter att invecklade, svåra och omfattande mål oftare än i dag skall behandlas i fulltalig sammansättning. Därför föreslås det att huvudförhandlingen skall kunna hållas i en endomarsammansättning, om inte ärendets natur eller omfattning förutsätter att målet behandlas i en fulltalig sammansättning. En förutsättning för att huvudförhandlingen skall kunna hållas i en sammansättning med en domare är dessutom liksom i dag att domaren är den domare som ansvarat för förberedelsen. Parternas samtycke krävs inte vid valet av sammansättning, men tingsrätten skall ge dem tillfälle att yttra sig om sammansättningen vid huvudförhandlingen.

Det föreslås att också en separat huvudförhandling skall kunna hållas omedelbart i samband med förberedelsen i en sammansättning med en domare. Därför föreslås de särskilda bestämmelserna om huvudförhandling som hålls i samband med förberedelsen bli upphävda såsom onödiga. Samtidigt föreslås att den särskilda bestämmelsen om att det rättegångsmaterial som har lagts fram vid

det sista förberedelsesammanträdet får beaktas vid huvudförhandlingen i samband med förberedelsen skall upphävas. De faktiska hindren för användningen av en fulltalig sammansättning slopas ur lagstiftningen.

I propositionen föreslås i fråga om alla mål ändringar beträffande hur det rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen blir lagligt rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen. Enligt förslaget skall rättegångsmaterialet på ett enklare sätt än i dag kunna beaktas som lagligt rättegångsmaterial i domen, och samma förfarande skall dessutom tillämpas i fråga om sammansättningar med en domare och fulltaliga sammansättningar. Likaså föreslås ändringar beträffande när ett mål vid huvudförhandlingen kan avgöras i en sammansättning med en domare och när det skall avgöras i fulltalig sammansättning i tingsrätten. Bl.a. av dessa orsaker blir bestämmelserna om huvudförhandling i samband med förberedelsen onödiga, och de föreslås bli upphävda.

4.2.2. *En snabbare och enklare förberedelse*

I propositionen betonas målet att förberedelsen skall vara snabb för det första genom att i lagen föreslås en uttrycklig skyldighet, som gäller hela förberedelsen, att slutföra förberedelsen utan dröjsmål (RB 5:17,3). I dag gäller en sådan uttrycklig skyldighet endast förberedelsesammanträdet. I bestämmelsen åläggs domstolen en skyldighet att se till att förberedelsen slutförs så snabbt som möjligt. Dessutom är parterna skyldiga att sätta sig in i målet så väl att behandlingen av det inte fördröjs på grund av försummelse från en parts sida.

Ett enklare förfarande eftersträvas för det första genom att kraven på stämningsansökans innehåll ses över. Enligt propositionen betonas i lagtexten inte längre att de motiveringar som förutsätts i stämningsansökan skall vara detaljerade. Genom detta förslag vill man komma ifrån de nuvarande omfattande berättelserna och göra stämningsansökningarna klarare så, att endast de väsentliga grunderna uppges i dem.

Det föreslås att också den bestämmelse

som gäller komplettering av en stämningsansökan skall ses över, så att gällande kompletteringspraxis förenhetligas och tröskeln för komplettering klarläggs. Medan det i dag kan yrkas på komplettering av en stämningsansökan om detta är nödvändigt för att förberedelsen skall kunna fortsätta, skall en ansökan enligt propositionen kompletteras endast när detta är nödvändigt för att rättegången skall kunna fortsätta eller svaromål kunna avges. För att kompletteringen skall kunna göras så smidig som möjligt och för att den skall orsaka så små dröjsmål som möjligt, föreslås det dessutom att kompletteringen också skall kunna göras per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

I den gällande lagen begränsas inte antalet skriftliga utsagor som kan begäras av parterna under förberedelsen. Detta har åtminstone i vissa fall ansetts ha kunnat leda till att den skriftliga förberedelsen i onödan har dragit ut på tiden. För att förhindra detta och för att göra förberedelsen snabbare när det gäller den fortsatta skriftliga förberedelsen, föreslås det att en part inte skall få uppmanas att inkomma med en skriftlig utsaga mer än en gång, om det inte finns särskilda skäl till detta.

I dag finns det enligt lagen inga möjligheter att ordna förberedelsesammanträden per telefon. I vissa situationer som anges närmare i detaljmotiveringen skall en sådan möjlighet dock anses motiverad när det med hänsyn till arten och omfattningen av de frågor som skall behandlas vid sammanträdet är ändamålsenligt för att syftena med förberedelsen skall kunna nås. Därför föreslås i lagen en bestämmelse om att förberedelsesammanträdet i dessa situationer skall kunna hållas per telefon. Avsikten är att bestämmelsen, på det sätt som anges närmare i detaljmotiveringen, skall tillämpas främst i sådana situationer då behandling i sammanträde behövs enbart för att utreda någon enstaka fråga som blivit öppen eller för att komplettera ett tidigare sammanträde. Under de förutsättningar som nämns i lagen kan ett förberedelsesammanträde hållas också med hjälp av någon annan lämplig informationsförmedling. Det föreslås att en sådan möjlighet skall reserveras i lagen med tanke på den framtida utvecklingen inom tekniken för informationsför-

medling. Också ett sådant förberedelsesammanträde skall ordnas så att offentligheten vid rättegången förverkligas.

Det har sagts att en orsak till att tyngdpunkten i rättegången i så hög grad har kommit att ligga på begynnelsefasen är att preklusionsbestämmelserna är onödigt stränga och att parterna därför har förberett sig onödigt noga inför rättegången. Enligt den gällande lagen får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis, om inte parten gör sannolikt att hans förfarande har en giltig orsak. Det föreslås att den preklusionsbestämmelse som gäller framläggandet av nya bevis vid huvudförhandlingen skall lindras. I fortsättningen skall åberopandet av nya bevis kunna förhindras endast om det inte kan antas ha funnits giltig orsak för att beviset inte åberopats vid förberedelsen. Preklusionströskeln när det gäller bevis är således något högre än i dag. I den reglering som gäller preklusionen av fakta föreslås däremot inte några ändringar, av de orsaker som anges närmare i detaljmotiveringen.

4.2.3. *Informationen till parterna om rättegången förbättras*

I lagen föreslås en uttrycklig bestämmelse om att domstolen är skyldig att under förberedelsens gång se till att parterna får nödvändiga upplysningar om hur behandlingen av deras mål framskrider. I den gällande lagen finns ingen reglering som gäller detta. Förutom den ovan nämnda allmänna skyldigheten förutsätts i den föreslagna bestämmelsen att parterna skall informeras särskilt om t.ex. vissa förberedande åtgärder som domstolen vidtar. Dessutom skall domstolen utan dröjsmål efter det att svaromål har avgivits informera parterna om den uppskattade tidtabellen för behandlingen av målet. Den föreslagna regleringen minskar parternas ovisshet om behandlingen av målet och tidtabellen för den. För att underlätta det arbete som informationsskyldigheten åsamkar domstolarna föreslås det att domstolen skall kunna fullgöra dessa skyldigheter också per telefon eller med hjälp av någon annan lämplig informationsförmedling.

4.2.4. *Indelningen av förfarandet i faser och en smidigare behandling*

Det föreslås att förberedelsen skall göras smidigare för det första genom att i lagen tas in bestämmelser om domstolens materiella processledning vid förberedelsen. Flera av bestämmelserna om domstolens materiella processledning i rättegångsbalken gäller i dag enligt deras ordalydelse endast huvudförhandlingen. Domstolens skyldighet att med hjälp av den materiella processledningens medel utreda ett ärende gäller dock förutom huvudförhandlingen också förberedelsen. Den materiella processledningen kan i praktiken t.o.m. ha större betydelse vid förberedelsen än vid huvudförhandlingen. Om den domare som ansvarar för förberedelsen har fullgjort sin utredningsskyldighet redan vid förberedelsen är behovet av materiell processledning eventuellt inte längre så stort vid huvudförhandlingen. För att domstolens skyldighet att aktivt utreda ett ärende skall betonas föreslås det att i lagen tas in bestämmelser om domstolens materiella processledning vid förberedelsen.

Man försöker lätta upp förfarandet genom att eliminera onödiga överlappningar mellan de olika behandlingsfaserna så att den förberedelse som skett tidigare i målet skall kunna utnyttjas effektivare under de senare behandlingsfaserna. För att understryka denna synpunkt föreslås det för förberedelsesammanträdet att behandlingen av ett mål vid förberedelsesammanträdet skall ta vid där den skriftliga förberedelsen slutade, och att en part i sin muntliga framställning vid förberedelsesammanträdet får använda sig av det rättegångsmaterial som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen på ett ändamålsenligt sätt. För att behandlingen vid sammanträdet skall bli smidigare och domstolens roll som processledare betonas, föreslås i lagen en uttrycklig bestämmelse enligt vilken domstolen skall redogöra för vad saken gäller och för resultatet av den skriftliga förberedelsen samt ställa de frågor som är nödvändiga för att syftena med förberedelsen skall nås.

Man strävar efter att göra förfarandet smidigare också genom att utveckla den reglering som gäller sammanfattningen. Av de orsaker som framgår närmare av detaljmotiver-

ingen föreslås det att det skall bli obligatoriskt att göra en sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen och bevistemana, med undantag av vissa mål som avgörs vid förberedelsen. Vidare föreslås det att sammanfattningen i allmänhet skall göras skriftligen. En muntlig sammanfattning är tillräcklig endast i de fall när en skriftlig sammanfattning kan anses vara onödig med hänsyn till ärendets natur eller omfattning. Om ett tvistigt mål avgörs enbart på basis av skriftlig förberedelse med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 27 a § eller om målet efter den skriftliga förberedelsen överförs direkt till huvudförhandling, är en skriftlig sammanfattning obligatorisk.

Också vid huvudförhandlingen bör den förberedelse som föregått den kunna utnyttjas effektivare än i dag, i synnerhet när en skriftlig sammanfattning har gjorts i saken med tanke på detta. Eftersom den skriftliga sammanfattningen av parternas yrkanden och grunderna för dem vid förberedelsen har gjorts uttryckligen med tanke på den fortsatta behandlingen av målet, kunde också vid huvudförhandlingen onödig upprepning av vad som sagts tidigare undvikas och huvudförhandlingen på detta sätt lättas upp genom att man vid den muntliga behandlingen av målet på ett ändamålsenligt sätt kunde stöda sig på denna sammanfattning. Likaså föreslås det att domstolens skyldigheter när det gäller att leda huvudförhandlingen skall betonas i högre grad än i dag.

Med hänsyn till de synpunkter som nämns ovan föreslås det, delvis på motsvarande sätt som vad som bestämts om förberedelsesammanträdet, att domstolen i huvudförhandlingens början på basis av den sammanfattning som den har gjort upp kort skall redogöra för resultatet av förberedelsen och förhöra sig om de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning. Avsikten är att förfarandet skall bli smidigare så att domstolen i sammanträdet början genom att använda den skriftliga sammanfattningen skall kunna göra en koncentrerad genomgång av resultaten av förberedelsen. Vidare föreslås det att också parterna när de utvecklar sin talan skall kunna stöda sig på den sammanfattning som gjorts vid

förberedelsen på ett ändamålsenligt sätt, dock under förutsättning att muntligheten i behandlingen inte äventyras.

4.2.5. *Bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden fogas till rättegångsbalken*

Det föreslås att lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) skall upphävas och att om behandlingen av ansökningsärenden skall föreskrivas i rättegångsbalkens 8 kap. Liksom de gällande bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden skall också bestämmelserna i 8 kap. vara sekundära, och de skall tillämpas endast till den del något annat inte föreskrivs i de särskilda bestämmelserna som gäller ansökningsärenden.

I den föreslagna regleringen har man strävat efter att beakta de krav som de sinsemellan olika ansökningsärendena ställer på behandlingen. Liksom i dag kan ett ansökningsärende anhängiggöras genom en skriftlig ansökan eller vid tingsrättens sammanträde, och bestämmelserna i 8 kap. skall dessutom också tillämpas på behandlingen av sådana ansökningsärenden som tingsrätten kan ta upp efter anmälan eller självmant. Ett ansökningsärende kan behandlas antingen skriftligen i kansliet eller muntligen vid ett sammanträde som i den föreslagna lagen benämns sammanträde för ansökningsärenden. Ett ansökningsärende skall behandlas vid sammanträde för det första om någon som har del i saken, ett vittne eller någon annan skall höras personligen i saken. För det andra skall ett tvistigt ansökningsärende behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken yrkar det eller tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att det behandlas vid sammanträde. Vid ett sammanträde för ansökningsärenden kan enligt förslaget ett ärende också behandlas så att endast någon eller några frågor utreds. Till behandlingen kallas då endast de delaktiga som behandlingen gäller. Enligt det föreslagna 1 mom. i 2 kap. 5 § är domstolen vid ett sammanträde för ansökningsärenden behörig i en sammansättning med en domare.

Det föreslås också att ett ansökningsärende

skall kunna tas upp i samband med ett tviste- eller brottmål, om ärendena har anknytning till varandra och om de utan olägenheter kan behandlas tillsammans.

I den föreslagna regleringen har man särskilt försökt beakta att vissa ärenden som anhängiggörs genom ansökan, främst familjerättsliga ansökningsärenden, de facto med undantag av det sätt på vilket de anhängiggörs i övriga avseenden liknar egentliga tvistemål. I dag upplevs det i dessa situationer som ett problem att de bestämmelser om förfarandet som finns i lagen om behandling av ansökningsärenden i första hand tillämpas på dessa ärenden, trots att de förfaringssätt som iakttas i tvistemål skulle ge bättre rättssäkerhetsgarantier i dessa för parterna viktiga och personliga ärenden i sådana fall när det är fråga om ett tvistigt ärende. Av dessa orsaker föreslås i det nya 8 kap. att behandlingen av ett ansökningsärende i vissa situationer skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Härvid blir t.ex. bestämmelserna om domstolens sammansättning i tvistemål i 2 kap. samt bestämmelserna om förberedelse i tvistemål i 5 kap. och bestämmelserna om huvudförhandling i tvistemål i 6 kap. tillämpliga. Enligt den uttryckliga bestämmelsen i det föreslagna 8 kap. 4 § skall i de ovan nämnda situationerna dock beträffande följderna av försummelser från den som har del i saken och avgörandet av ärendet tillämpas bestämmelserna om ansökningsärenden i 8 kap.

Det föreslås att de krav som gäller innehållet i ansökan och i det utlåtande som avges av den som har del i saken i tillämpliga delar skall ändras så att de överensstämmer med bestämmelserna om stämningsansökans och svaromålets innehåll i lagförslagets 5 kap. 2 och 10 §. Till övriga delar motsvarar den föreslagna regleringen huvudsakligen de gällande bestämmelserna. Liksom i dag skall vid behandlingen av ansökningsärenden ut-

över 8 kap. i tillämpliga delar gälla vad som bestäms om behandlingen av tvistemål.

4.2.6. Övriga förslag

Det föreslås att bestämmelsen om förfarandet vid huvudförhandlingen i 24 § i rättegångsbalkens 26 kap., som gäller behandlingen av besärsärende i hovrätt, skall ändras så att den till sitt innehåll motsvarar bestämmelserna om huvudförhandling i tingsrätten. Det föreslås att den lättnad som hänför sig till avkunnandet av domen också skall gälla brottmål. I samband med utvidgningen av domstolarnas allmänna informationsskyldighet föreslås det också att äktenskapsförordningen (820/1987) skall ändras så att bägge makarna skall få ett skriftligt meddelande om att det har dömts till äktenskapsskillnad mellan dem.

Eftersom den reglering som gäller behandlingen av ansökningsärenden överförs till rättegångsbalken blir de särskilda bestämmelserna om behandling i fulltalig allmän under rätt av de ärenden som avses i konkursstadgan (31/1858) och lagen om företagssanering (47/1993) onödiga. Likaså föreslås det att de hänvisningar till lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt som finns i lagen om skuldsanering för privatpersoner (571/1993) och i lagen om näringsförbud (1059/1985) ändras så att det hänvisas till rättegångsbalkens nya 8 kap. Bestämmelsen om notaries befogenheter i tingsrättslagen ändras så att den motsvarar de föreslagna bestämmelserna. Dessutom föreslås att i utskökningslagen (37/1895) görs de ändringar som beror på att lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt upphävs och på att bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden tas in i det nya 8 kap. rättegångsbalken.

5. Propositionens verkningar

5.1. Verkningar i fråga om ekonomi och organisation

Syftet med ändringen av rättegångsförfarandet i tvistemål är att göra de gällande bestämmelserna mera ändamålsenliga. Man strävar efter att göra förfarandet mera ända-

målsenligt bl.a. genom att betona domarens ställning som aktiv processledare. Minskningen av de faktiska hindren för användning av en fulltalig sammansättning och de föreslagna uttryckliga bestämmelserna om att svåra och omfattande ärenden framöver skall behandlas i en sammansättning med tre domare kan i någon mån öka användningen av fulltaliga sammansättningar jämfört med i dag. Samtidigt är syftet med ändringen av många av bestämmelserna om förfarandet att minska det överlappande arbete som i dag förekommer i rättegångens olika faser. Detta för sin del minskar arbetsmängden. Därför kommer de föreslagna lagändringarna inte att ha några direkta verkningar på varken domstolsorganisationen eller statsekonomin.

Från parternas synpunkt sett är syftet med propositionen ett effektivare, enklare och smidigare rättegångsförfarande. Ett centralt syfte med propositionen är också att de praktiska olägenheterna i anslutning till rättegångsförfarandet skall kunna minskas i och med indelningen av förfarandet i faser och den smidigare behandlingen. När rättegångsförfarandet i tvistemål blir klarare minskar mängden överlappande arbete. Detta leder samtidigt till att parternas rättegångskostnader minskar.

När rättegångarna blir billigare kan antalet processer komma att öka på lång sikt. Å andra sidan inverkar också många andra faktorer på rättegångarnas antal. Därför är det inte sannolikt att antalet rättegångar i och med genomförandet av detta förslag ökar så mycket att nya domartjänster måste inrättas.

5.2. Verkningar för medborgarna

Med tanke på medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter har propositionen positiva verkningar. Antalet omfattande tvistemål har minskat konstant efter den reform av förfarandet som trädde i kraft 1993, och de ökade rättegångskostnaderna har ansetts vara en bidragande orsak till detta. Propositionen syftar för sin del till att bättre än i dag trygga medborgarnas möjligheter att med hjälp av ett domstolsavgörande komma i åtnjutande av sina rättigheter. På detta sätt förbättrar propositionen kvaliteten på domstolstjänsterna och framför allt den faktiska tillgången till

sådana i tvistemål.

När bestämmelserna i rättegångsbalken görs smidigare bl.a. genom att användning av telefon vid förberedelsen möjliggörs och domarens processledningsuppgift betonas blir, så som ovan konstaterats, tvistemålsprocessen snabbare och härigenom också billigare, och den är i och med detta inom räckhåll för allt flera.

Det föreslås också att informationen till medborgarna om rättegångar som gäller dem skall förbättras. Detta bidrar för sin del till att öka öppenheten i fråga om domstolsväsendets verksamhet.

6. Beredningen av propositionen

I samband med att reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål trädde i kraft förutsatte riksdagens lagutskott att man redan från början följer hur ändamålsenlig den gällande lagstiftningen är. Utskottet ansåg att det var särskilt viktigt att man såg till att rättspraxis förändrades och de nya procedurerna anamades. Likaså gällde det enligt utskottet att ge akt på om reformen gav upphov till sådana olägenheter som man inte hade kunnat förutse vid beredningen. Lagutskottet förutsatte att åtgärder vid behov skulle vidtas för att rätta till en felaktig praxis och eventuella olägenheter.

Genom Rättspolitiska forskningsinstitutets försorg har man med hjälp av undersökningar följt hur de reviderade bestämmelserna om rättegångsförfarandet i tvistemål har fungerat. Vid uppföljningen har man kunnat märka dels att behandlingstiderna har blivit längre, dels att rättegångskostnaderna har ökat under den tid den nya lagen varit i kraft.

Justitieministeriet tillsatte den 10 september 1997 en kommission som bl.a. fick i uppdrag att utreda vilka olika faktorer som inverkar på rättegångskostnadernas belopp och föreslå lagstiftningsmässiga eller andra medel genom vilka de kostnader som parterna åsamkas vid rättegångar kunde sänkas. Kommissionen konstaterade i sitt slutbetänkande av den 19 oktober 1998 (komm.bet. 1998:8) att ett sätt att sänka rättegångskostnaderna vore att se över bestämmelserna om rättegångsförfarandet i tvistemål.

På sedvanligt sätt sändes rättegångskost-

nadskommisionens slutbetänkande på omfattande remiss. Remissinstanserna förhöll sig allmänt taget positivt till de föreslagna ändringarna i rättegångsförfarandet. I utlåtandena konstateras bl.a. att det är svårt att ändra praxis på något annat sätt än med hjälp av lagstiftningen. En del tingsrätter har dock velat understryka att problemen i fråga om förfarandet i första hand beror på parternas, ombudens och domarnas inställning, på att den reform av förfarandet som genomfördes 1993 inte i tillräckligt hög grad har anamats samt på en snedvriden praxis.

Bl.a. med beaktande av vad som konstaterats i rättegångskostnadskommisionens slutbetänkande och i de utlåtanden som erhållits om det tillsatte justitieministeriet den 18 december 1998 en arbetsgrupp som fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till ändring av bestämmelserna om rättegångsförfarandet i tvistemål. Förslaget skulle ha formen av en regeringsproposition. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet den 13 april 2000 (Justitieministeriet. Lagbredningsavdelningens publikation 4/2000). I propositionen föreslås åtgärder för att rätta till de olägenheter inom rättegångsförfarandet som rättegångskostnadskommisionen i sitt slutbetänkande har ansett att ökar rättegångskostnaderna och också andra olägenheter som kommit fram. Propositionen har särskilt utarbetats med tanke på att rättegångarna skall bli snabbare och billigare samt att indelningen av rättegången i förberedelse och

huvudförhandling skall bli ändamålsenligare.

Utlåtande om arbetsgruppens betänkande begärdes av sammanlagt 41 myndigheter och organisationer. Allmänt taget förhöll sig remissinstanserna positivt till förslagen och ansåg att de föreslagna reformerna av förfarandet var nödvändiga. Utlåtandena innehöll också ett stort antal förslag till ändringar. Denna proposition har färdigställts vid justitieministeriet som tjänstearbete, och den grundar sig på arbetsgruppens betänkande och de utlåtanden som erhållits om det.

7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

I programmet för statsminister Paavo Lipponens II regering konstateras att domstolarnas funktionsförmåga skall förbättras och rättegångsförfarandet för snabbas med bibehållandet av rättegångskostnaderna på rimlig nivå som målsättning. En särskild uppföljning görs av rättegångskostnaderna i tvistemål och vid behov vidtas åtgärder för sänkande av dessa kostnader.

Grundlagsutskottet har i sitt betänkande med anledning av berättelsen om regeringens åtgärder år 1998 (GrUB 6/1999 rd) förutsatt att regeringen beaktar det uttalande som ingår i lagutskottets utlåtande i saken (LaUU 16/1999 rd) och enligt vilket det är nödvändigt att revideringen av bestämmelserna om rättegångsförfarandet i tvistemål fortsätter.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Rättegångsbalken

2 kap. Om domförhet

5 §. Beträffande ansökningsärendena föreslås det i propositionen att den gällande sär-

skilda lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt skall upphävas och att bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden skall tas in i rättegångsbalken. De centrala bestämmelser som behövs skall enligt förslaget ingå i det nya 8 kap. som fogas till rättegångsbalken. Det föreslås dock att bestämmelserna om tings-

rättens sammansättning och domförhet också för ansökningsärendenas del skall tas in i 5 § i 2 kap., som gäller domförheten.

Enligt 4 § 1 mom. i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (nedan lagen om behandling av ansökningsärenden) är tingsrätten vid behandlingen av ett ärende i kansli och också, om inte annat följer av lagens 5 §, vid sammanträde domför med ordföranden ensam. I 5 § lagen om behandling av ansökningsärenden finns i dag bestämmelser om när ett ärende skall behandlas i fulltalig underrätt. Enligt paragrafen skall ett tvistigt ansökningsärende behandlas av en fulltalig underrätt. Om de som har del i saken anhåller om det eller om domstolen anser att ärendet är klart, kan den också behandla ett tvistigt ansökningsärende i en sammansättning med en domare. Vidare sägs i dag i samma lagrum att ett ansökningsärende dock alltid skall behandlas av en fulltalig underrätt, om det är fråga om ett ärende där beslutet enligt lag eller förordning skall underkastas domstols prövning eller i vilket ändring söks hos domstol.

Enligt förslaget intas i 5 § 1 mom. som 1 punkt en bestämmelse enligt vilken tingsrätten består av endast ordföranden i ett ansökningsärende som inte överförs för behandling i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål.

Tingsrätten skall således i princip vara domför i en sammansättning med endast en domare när den behandlar ett ansökningsärende antingen i kansli eller vid ett sammanträde för ansökningsärenden. I 2 kap. 1 § 2 mom. rättegångsbalken uppräknas de mål och ärenden i fråga om vilka tingsrättens fulltaliga sammansättning inbegriper också nämndemän. Vissa av dessa ärenden behandlas i dag som ansökningsärenden i tingsrätterna. Den föreslagna regleringen leder till att också de i det nämnda lagrummet avsedda främst familjerättsliga ärenden som behandlas som ansökningsärenden i princip skall behandlas i en sammansättning med en domare. Likaså blir det möjligt att i ansökningsärenden meddela t.ex. interimistiska beslut i en sammansättning med en domare. Det enda undantaget från sammansättningen med en domare är enligt förslaget en sådan situation när behandlingen av ansökningsärendet

fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål i enlighet med 8 kap. 4 § i detta lagförslag. Frågan om sammansättningen skall då avgöras enligt bestämmelserna om tvistemål.

Till lagens 8 kap. 4 § föreslås nämligen bestämmelser om när behandlingen av ett ansökningsärende skall och när den kan fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Om man beslutar fortsätta behandlingen av ett tvistigt ansökningsärende i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål i enlighet med nämnda bestämmelse, skall också de bestämmelser om tingsrättens sammansättning och domförhet som gäller tvistemål iaktas. Till en fulltalig eller större sammansättning hör då, på basis av ärendets natur, utöver ordföranden antingen tre nämndemän eller två lagfarna medlemmar (2 kap. 1 § 2 mom.). Likaså kan till sammansättningen då höra ytterligare en lagfaren medlem och en fjärde nämndeman i enlighet med 2 kap. 2 §.

När behandlingen av ett ansökningsärende fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål, skall också de övriga bestämmelserna om behandling av tvistemål i rättegångsbalken tillämpas. Beträffande den domföra sammansättningen blir således t.ex. 2 punkten i paragrafens 1 mom. tillämplig i dessa fall, och också ett tvistigt ansökningsärende vars behandling fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål kan således fortfarande avgöras i en sammansättning med en domare. Saken bedöms på basis av 3 punkten, och ärendet kan således avgöras i en sammansättning med en domare, om ärendets natur eller omfattning inte förutsätter att det behandlas i fulltalig sammansättning. Likaså sker förberedelsen av ett ärende, eventuella förberedande åtgärder inbegripna, fortfarande genom enbart ordförandens försorg.

Enligt detta lagförslag slopas den särskilda regleringen om huvudförhandling i samband med förberedelsen helt och hållet, och de gällande 15-18 § i 6 kap. föreslås bli upphävda. Därför behövs inte heller den särskilda bestämmelsen om ordförandens domförhet i tvistemål vid huvudförhandling i samband med förberedelsen i den gällande 5 § 1 mom. 1 punkten, och bestämmelsen föreslås bli

upphävd. Bestämmelsen i den gällande 5 § 1 mom. 1 punkten om att förberedelsen i tingsrätten leds av enbart ordföranden bibehålls, men den flyttas till 1 mom. 2 punkten.

Det har ansetts vara ett missförhållande i gällande rättspraxis att mål knappast alls behandlas i en sammansättning med tre domare eller i nämndemanssammansättning. I dag avgörs så gott som alla mål i en sammansättning med en domare och således vid huvudförhandling i samband med förberedelsen. Enligt förslaget kan mål fortfarande avgöras i en sammansättning med en domare. Däremot kommer huvudförhandlingen framöver alltid att hållas i form av en s.k. separat huvudförhandling, och denna kan hållas antingen i fulltalig sammansättning eller i en sammansättning med en domare.

I 5 § 1 mom. 3 punkten i lagförslaget bestäms om förutsättningarna för när ett mål skall behandlas i en sammansättning med en domare och när det skall behandlas av tre domare. I 6 kap. 15 § 1 mom. i den gällande lagen bestäms när ett mål kan avgöras vid huvudförhandling i samband med förberedelsen. När ett mål avgörs vid huvudförhandling i samband med förberedelsen avgörs det i en sammansättning med en domare. Enligt propositionen bestäms det framöver direkt om förutsättningarna för när ett mål kan avgöras i en sammansättning med en domare och när det skall avgöras i en sammansättning med tre domare.

Enligt den gällande lagen kan ett mål avgöras vid huvudförhandling i samband med förberedelsen och således i en sammansättning med en domare, om parterna samtycker till detta eller om saken är klar. Genom formuleringen eftersträvas att parterna skall ha en central roll när det beslutas om ett ärende skall behandlas i en sammansättning med en domare. Om någon av parterna inte samtycker till detta, kan ärendet behandlas i denna lättare sammansättning endast på det villkoret att saken är klar. Å andra sidan har domstolen alltid rätt att besluta att ett mål skall behandlas vid en separat huvudförhandling och således i en sammansättning med tre domare. I den gällande lagen föreskrivs dock inte om några andra materiella kriterier gällande t.ex. hur svårt målet är, och inte heller om några andra dylika kriterier för när ett

mål skall behandlas i en sammansättning med tre domare.

Den gällande regleringen har i praktiken lett till att separata huvudförhandlingar med tre domare sällan hålls. Sådana huvudförhandlingar hålls i allmänhet endast när en part yrkar på detta. Av olika orsaker har parterna i praktiken i allmänhet inte yrkat på detta. Den reglering som gäller rättegångsmaterialet är i den gällande lagen smidigare när ett ärende behandlas i samband med förberedelsen och i en sammansättning med en domare. När ett mål överförs för behandling i en sammansättning med tre domare, uppskjuts enligt den gällande lagen i allmänhet behandlingen av målet, vilket också medför extra kostnader för parterna. Inte heller bland domarna har sammansättningar med tre domare varit populära på grund av de praktiska svårigheter som ordnandet av sådana medför. Dessutom är det enligt den gällande lagen inte möjligt att hålla en huvudförhandling i en sammansättning med en domare annat än när förhandlingen kan ordnas inom 14 dagar efter att förberedelsen avslutats.

I lagförslaget försöker man reglera frågan om sammansättningen så att sammansättningar med tre domare skall användas i omfattande och svåra mål. En sammansättning med en domare är dock fortfarande huvudregeln, och denna sammansättning skall användas i enkla och normala ärenden. Man bör sträva efter att i högre grad än i dag behandla omfattande och svåra ärenden i fulltalig sammansättning i tingsrätten. Det föreslås att de praktiska hindren för användningen av en fulltalig sammansättning skall slopas. De förslag i propositionen enligt vilka den reglering som gäller rättegångsmaterialet framöver är likadan och lika smidig oberoende av om det är fråga om ett sammanträde med en domare eller ett sammanträde med fulltalig sammansättning, främjar användningen av fulltaliga sammansättningar. Likaså stryks den ovan nämnda utsatta tid om 14 dagar som hänförs till ordnandet av huvudförhandling i en sammansättning med en domare.

Med fulltalig sammansättning avses en sammansättning med tre domare, en sammansättning med ordföranden och tre nämndemän samt mera omfattande sammansättningar som bildats på basis av 2 kap. 2 § rät-

tegångsbalken.

Enligt förslaget skall ärendets natur och omfattning utgöra kriterier vid bedömningen av om ett ärende skall avgöras i fulltalig sammansättning. Det bör skapas så goda förutsättningar som möjligt för avgörandet av komplicerade och juridiskt invecklade ärenden. Vid ett kollegialt beslutsfattande kan domarna genom att utbyta åsikter bättre varsebli alla de väsentliga synpunkter som inverkar på frågan. I omfattande ärenden är det likaså redan för att materialet skall kunna behäskas ofta nödvändigt att domarna är flera än en. Därför skall ett dylikt svårt eller omfattande ärende framöver alltid i mån av möjlighet avgöras i en fulltalig sammansättning. Däremot kan vanliga ärenden och ärenden som på basis av det material som har lagts fram är av normal omfattning avgöras i en sammansättning med en domare. Ett ärende kan i allmänhet anses vara svårt och omfattande i sådana fall när rättegångsmaterialet är så stort att domaren har svårigheter att behärska det eller när saken i juridiskt avseende är exceptionellt invecklad eller när den av någon annan orsak är så viktig att det skall anses motiverat att ärendet behandlas i fulltalig sammansättning.

Enligt förslaget skall domstolen på tjänstens vägnar bedöma om ärendets natur eller omfattning förutsätter att det behandlas i fulltalig sammansättning. Ett ärende kan således behandlas i fulltalig sammansättning även om ingen av parterna yrkar på detta. Å andra sidan skall parternas åsikt fortfarande tillmätas betydelse när frågan om ärendet skall avgöras i en sammansättning med en domare eller i fulltalig sammansättning avgörs. Därför föreslås det att i 5 § 2 mom. skall tas in en bestämmelse enligt vilken tingsrätten skall ge parterna tillfälle att yttra sig om en fulltalig sammansättning är nödvändig.

Ett ärende skall endast i undantagsfall avgöras i den lättare sammansättningen med en domare mot en parts vilja. En part kan på basis av förberedelsen ha fått den uppfattningen att det inte räcker att den domare som ansvarat för förberedelsen ensam avgör saken. I ett sådant fall främjar behandlingen i fulltalig sammansättning ett opartiskt avgörande av ärendet. Enligt den föreslagna formuleringen har en part dock inte någon ovillkorlig rätt att

få sin sak behandlad i fulltalig sammansättning. Om båda parterna anser att ärendet till sin natur och omfattning är sådant att det lämpligen kan avgöras av en domare, kan ärendet å andra sidan i praktiken oftast avgöras i denna sammansättning.

När tingsrätten enligt den föreslagna bestämmelsen ger parterna tillfälle att yttra sig om frågan om sammansättningen, kan tingsrätten i praktiken gå till väga så att den redogör för sin preliminära ståndpunkt gällande behovet av en fulltalig sammansättning och ber om parternas samtycke till att denna sammansättning används. Också frågan om sammansättningen blir således föremål för diskussion mellan parterna, och samförstånd kan i praktiken oftast nås i den. Om båda parterna uttryckligen ger sitt samtycke till att en endomarsammansättning används, minskar t.ex. också risken för att ändring söks i denna fråga.

När ett ärende avgörs vid huvudförhandlingen i en sammansättning med en domare får endast den domare som har ansvarat för förberedelsen vara domare. På detta sätt genomförs omedelbarhetsprincipen bäst. Likaså skall i sådana situationer när ett ärende avgörs i fulltalig sammansättning huvudregeln vara att den domare som ansvarat för förberedelsen är ordförande eller ledamot vid huvudförhandlingen, såsom bestäms i 6 kap. 1 § 1 mom. Om den domare som ansvarat för förberedelsen av någon anledning inte kan vara domare vid huvudförhandlingen, skall saken antingen behandlas av en fulltalig tingsrätt eller förberedas på nytt i nödvändig utsträckning under ledning av en ny ordförande.

Det föreslås att 2 och 3 punkten i den gällande 5 § 1 mom. som sådana skall bli nya 4 och 5 punkter i momentet.

Ett ansökningsärende kan med stöd av det föreslagna 8 kap. 1 § också bli anhängigt i tingsrätten i samband med något annat ärende. Likaså kan ett ansökningsärende med stöd av de föreslagna bestämmelserna under vissa förutsättningar behandlas tillsammans med ett tviste- eller brottmål. Bestämmelserna om domstolens sammansättning måste till dessa delar på ett ändamålsenligt sätt vara i överensstämmelse med dessa kumulationsbestämmelser. Om t.ex. tvistemålet i ett sådant

fall behandlas i en fulltalig sammansättning, är det ändamålsenligt att tingsrätten också för ansökningsärendets del är domför i fulltalig sammansättning. I annat fall kan det hända att ärendena måste skiljas åt för att tingsrätten skall vara domför. En likadan situation kan uppstå när en intressebevakare skall förordnas för en part i ett brottmål. I lagens 5 § 2 mom. finns i dag en bestämmelse enligt vilken tingsrätten kan ta upp bevis utom huvudförhandlingen också i fulltalig sammansättning. Det föreslås att denna bestämmelse i 2 mom. skall bli nytt 3 mom. och att till det skall fogas en bestämmelse enligt vilken tingsrätten i samband med ett annat mål eller ärende kan behandla ett ansökningsärende som hänför sig till detta också i fulltalig sammansättning.

3 kap. Om tingsrätt

2 §. I det gällande 2 mom. i lagens 2 kap. 2 § bestäms att tingsrätten skall hålla sammanträden regelbundet och så ofta som det påkallas av de mål och ärenden som skall behandlas. Någon sådan bestämmelse behövs inte längre i dag, och det föreslås att den skall strykas samtidigt som momentet ändras.

I stället för bestämmelsen föreslås i momentet att ett sammanträde skall kunna hållas på den ort där domstolen har sitt kansli också i sådana fall när kansliet är beläget utanför domkretsen.

I 5 kap. 15 § 1 mom. i den gällande lagen finns en bestämmelse enligt vilken ett sådant sammanträde för muntlig förberedelse som avses i bestämmelsen kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även då detta är beläget utom domkretsen. Dessutom finns i 6 kap. 15 § 2 mom. en bestämmelse enligt vilken sådan huvudförhandling i samband med förberedelsen som avses i lagrummet kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även om kansliet finns utom domkretsen. Enligt den gällande lagen kan ett förberedelsesammanträde och huvudförhandling i samband med förberedelsen hållas på den ort där domstolens kansli finns, men däremot kan inte en separat huvudförhandling hållas på ovan nämnda ort om domstolens kansli finns utanför domkretsen. En sådan åtskillnad är inte längre ändamålsenlig. Därför fö-

reslås en allmän bestämmelse om att ett sammanträde kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även om kansliet finns utanför domkretsen. I det föreslagna 2 mom. avses med sammanträde såväl förberedelse-sammanträde som huvudförhandling.

5 kap. Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

2 §. Enligt den bestämmelse i 11 kap. 3 § 1 mom. 3 punkten rättegångsbalken som gällde före underrättsreformen skulle käranden i stämningsansökan uppge sitt yrkande och de omständigheter på vilka käranden grundade sitt yrkande. Detta tolkades enligt vedertagen praxis så att i stämningsansökan beträffande grunderna för käromålet endast behövde uppges de omedelbart relevanta fakta, dvs. de s.k. rättsfakta. Enligt regeringens proposition ansågs det vara ett missförhållande att kraven på stämningsansökans innehåll var alltför små och att stämningsansökningarna ofta var så allmänt skrivna att det var nödvändigt att skjuta upp behandlingen av målet för att utveckla käromålet och bemötandet (s. 11).

I samband med underrättsreformen skärptes kraven gällande skyldigheten att framföra grunderna för talan för att säkerställa att svaren redan i stämningsansökan skulle få tillräckligt detaljerad information om kärandens yrkande och grunderna för det och hans eller hennes möjligheter att avge ett tillräckligt ingående bemötande härigenom förbättras. Enligt den gällande 2 punkten i 5 kap. 2 § 1 mom. skall i stämningsansökan ges en detaljerad redogörelse för de omständigheter som yrkandet grundar sig på. Enligt motiveringen till lagrummet skall såväl de s.k. rättsfakta som är en direkt grund för yrkandet som de viktigaste indirekta grunderna, s.k. bevisfakta, uppges redan i stämningsansökan i den omfattning som det finns anledning till i varje enskilt fall. Med en detaljerad redogörelse för de omständigheter som yrkandet grundar sig på avsågs i regeringens proposition närmast att det, till den del det inverkar på målet, av stämningsansökan i sin helhet skall framgå vilket händelseförlopp som har lett fram till sökandens yrkande (s. 48-49).

Att det har betonats att motiveringen till en

stämningensansökan skall vara detaljerad och skyldigheten att, till den del det inverkar på målet, redogöra för det händelseförlopp som har lett fram till yrkandet i sin helhet har dock medfört att stämningensansökningarna i dag allmänt anses vara alltför omfattande och ostrukturerade, såsom anges i allmänna motiveringen. I stämningensansökningarna har man inte alltid hållit sig till att uppge rättsfakta och de viktigaste bevisfakta på det sätt som varit avsikten, utan ansökningarna har ofta formen av onödigt detaljerade redogörelser för bakgrunden till tvisten och hur den har utvecklats. Det är inte heller ovanligt att man redan i stämningensansökan vid sidan av att lägga fram fakta i detalj redogör för innehållet i den bevisning som kommer att läggas fram i saken och för den juridiska argumentationen, vilkas tur kommer först vid huvudförhandlingen. Dessutom har i stämningensansökan som bevis kunnat uppges ett stort antal handlingar som samlats i ärendets olika faser, t.ex. brevväxling i saken, som i och för sig inte skulle behövas för att bevisa grunderna för käromålet.

Till följd av detta har stämningensansökningarna ibland blivit onödigt omfattande, orediga och svårtolkade med tanke på föremålet för tvisten, så att det har kunnat vara oklart vilka omständigheter sökanden sist och slutligen vill grunda sina yrkanden på och vad som är det centrala föremålet för tvisten i saken. Sådana stämningensansökningar bidrar för sin del till att motsvarande problem också avspeglas i svaromålen så att även de blir onödigt omfattande och oklara, då man försöker bemöta också alla de med tanke på tvisten oväsentliga omständigheter som har lagts fram i stämningensansökan. Följden av detta är att det blir mera arbetskrävande att på basis av stämningensansökan och svaromålet klarlägga de tvistefrågor som skall avgöras än vad saken i sig skulle förutsätta.

Det centrala syftet med förberedelsen är att skapa förutsättningar för en koncentrerad och omedelbar huvudförhandling genom att klarlägga parternas yrkanden jämte grunderna för dem, föremålet för tvisten och de bevis som skall tas upp i huvudförhandlingen i ett förfarande som är så snabbt och kostnadseffektivt som möjligt men som samtidigt är korrekt i såväl formellt som faktiskt avseende. Det står

inte i samklang med dessa syften att man redan från det att stämningensansökan avfattas blandar in ett stort antal sådana frågor i saken som antingen inte alls är nödvändiga för behandlingen av ärendet eller som borde läggas fram först vid huvudförhandlingen. Det krav på att motiveringen till stämningensansökan skall vara detaljerad som betonas i lagen och i motiveringen till den torde åtminstone delvis ha medverkat till ovan nämnda snedvridna praxis, som har haft som följd att redan den skriftliga förberedelsen med avseende på individualiseringen av tvistefrågorna och förberedelsens övriga syften blir onödigt tung och tidskrävande och således också medför onödiga kostnader.

Att det betonas att stämningensansökan skall vara detaljerad har också kunnat leda till att de ombud som avfattar stämningensansökningar gör ansökningarna onödigt långa och i dem också försöker lägga fram rättegångsmaterial i frågor som saknar betydelse med tanke på avgörandet av ärendet. En sådan konstgjord ökning av stämningensansökningarnas omfång leder också till att rättegångskostnaderna ökar.

Av dessa orsaker föreslås det att 2 § 2 punkten skall ändras så att i bestämmelsen inte längre särskilt betonas att den motivering som förutsätts i stämningensansökan skall vara detaljerad. I stämningensansökan skall således enligt förslaget uppges de omständigheter som yrkandet grundar sig på. Med dessa omständigheter avses liksom i dag främst de rättsfakta som yrkandet grundar sig på; en parts åberopsskyldighet utsträcker sig över huvud taget inte till bevisfakta. Syftet med ändringen är att styra praxis, som fjärrat sig från lagens ändamål, i en bättre riktning och betona att en stämningensansökan normalt varken skall innehålla någon detaljerad redogörelse för bakgrunden till saken eller någon omfattande analys av de rättsliga grunderna, och inte heller någon redogörelse för innehållet i bevisningen.

I stämningensansökan skall således också framöver uppges alla de relevanta rättsfakta som yrkandet grundar sig på. I synnerhet med tanke på den fortsatta förberedelsen av omfattande mål som innehåller en stor mängd rättsfakta är det direkt nödvändigt att man så tidigt som möjligt under förberedel-

sen, helst redan i stämningensansökan, uppger de relevanta rättsfakta på ett exakt och ändamålsenligt sätt. Trots att stämningensansökan i dessa fall kan bli rätt omfattande, är detta med tanke på såväl den fortsatta förberedelsen rent allmänt som i synnerhet svarandens möjligheter att avge svaromål klart ändamålsenligare än om påståenden som gäller rättsfakta läggs fram och registreras först t.ex. vid förberedelsesammanträdet. En omfattande stämningensansökan är däremot aldrig något självändamål i sig. Det väsentliga är att man får en klar bild av grunderna för yrkandet i en så koncentrerad form som möjligt, också i sådana fall när det handlar om en exceptionellt stor mängd rättsfakta. Detta förutsätter å sin sida att motiveringen till stämningensansökan är väldisponerad och klar och huvudsakligen innehåller enbart rättsfakta.

Det finns inte heller framöver några hinder för att man redan i stämningensansökan i vissa frågor vid sidan av rättsfakta också redogör för de viktigaste bevisfakta. Det är dock inte obligatoriskt att uppge bevisfakta i stämningensansökan. Att uppge bevisfakta kan fortfarande vara motiverat därför att ett av de viktigaste syftena med förberedelsen - också den skriftliga - är att utreda vad parterna är oeniga om. Det vore ändamålsenligt att uppge åtminstone de viktigaste bevisfakta redan i stämningensansökan, så att svaranden redan i sitt svaromål kunde ta ställning till också dessa fakta och båda parterna även när det gäller bevisfakta kunde bedöma sina behov beträffande bevisningen redan före förberedelsesammanträdet. När stämningensansökan görs upp vet man ännu inte nödvändigtvis exakt hur svaranden kommer att förhålla sig till käromålet, och detta för sin del försvårar en bedömning av i hur stor utsträckning det i det enskilda fallet är lämpligt att uppge bevisfakta i stämningensansökan. Denna fråga bör avgöras från fall till fall enligt särdragen i respektive mål och med hänsyn till vad som är ändamålsenligast i det aktuella fallet med tanke på kartläggningen av tvistefrågorna. I stämningensansökan skall man i varje fall begränsa sig till att uppge bevisfakta så koncist som möjligt och avstå från att i detalj redogöra för innehållet i den bevisning som kommer att läggas fram.

De rättsliga grunderna behöver inte heller

framöver uppges, men det finns inte heller några hinder för att man redan i stämningensansökan hänvisar till den materiella rättens regler eller till en rättsregel som framgår av ett prejudikat. Någon mera omfattande juridisk argumentation är dock inte motiverad i denna fas. Det är främst i sådana fall när man vet eller kan anta att tvistefrågan kulminerar i en rättslig bedömning av fakta som det är motiverat att framföra juridiska argument redan i stämningensansökan. Härmed avses t.ex. en sådan situation där en parts ståndpunkt och grunderna för den inte kan förstås om man inte redogör för partens juridiska slutledningar.

Paragrafens 1 mom. 3 punkt gäller skyldigheten att uppge bevis i stämningensansökan. Enligt punkten skall i stämningensansökan i dag i den mån det är möjligt uppges de bevis som käranden har för avsikt att lägga fram samt vad som skall styrkas med varje bevis. Det är dock inte ändamålsenligt att redan i inledningsfasen belasta förberedelsen med bevis som kanske inte alls behövs i saken. Därför föreslås det att denna punkt skall preciseras så att i stämningensansökan endast skall uppges sådana bevis jämte bevissteman som käranden har för avsikt att lägga fram till stöd för sin talan. Syftet med preciseringen är att betona att det inte är motiverat att redan när stämningensansökan görs som bevis uppge allt det material som samlats i saken, utan att det räcker med de bevis som behövs till stöd för de fakta som utgör grund för käromålet och som således behövs till stöd för detta. Det är således i allmänhet inte nödvändigt att redan i stämningensansökan framföra motbevisning mot invändningar som motparten antas ha.

Paragrafens 2 mom. gäller de upplysningar om bl.a. parter och vittnen som skall ges i stämningensansökan. Enligt den gällande lagen skall käranden i stämningensansökan uppge för det första domstolens namn, parternas namn, yrken och hemorter, telefonnummer för parterna eller deras lagliga företrädare eller ombud och för vittnen eller andra som skall höras. Till dessa delar föreslås det nu att i stämningensansökan skall uppges domstolens namn, parternas namn och hemorter samt uppgifter om hur parternas lagliga företrädare eller ombud kan nås.

Käranden skall i dag dessutom uppge den postadress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas. Med stöd av 11 kap. 3 a § rättegångsbalken kan andra handlingar än stämningen även delges så att handlingen sänds till en part med posten till denna adress. Den vedertagna benämningen på denna adress är processadress, och termen föreslås nu bli intagen i själva lagtexten. Det är dock i och för sig inte nödvändigt att använda benämningen "processadress" i stämningsansökan, utan det räcker med att en sådan adress de facto framgår av stämningsansökan. Det är vanligt att kärandens ombuds adress uppges som processadress. Eftersom domstolen dock i stämningsansökan skall ges kontaktinformation om såväl käranden som dennas ombud, kan det i praktiken vara oklart vilken av dessa som skall anses vara processadressen, om ingendera har kallats så. För tydlighetens skull och för att tolkningsproblem skall kunna undvikas rekommenderas det därför att benämningen processadress används. Eventuella oklarheter i detta avseende skall klargöras genom att en komplettering av stämningsansökan begärs, vilket i dessa fall lämpligast kunde göras per telefon.

Enligt 8 § 1 mom. lagen om elektronisk telekommunikation i rättegångsärenden (594/1993) kan vid en rättegång andra handlingar än stämningar i form av elektroniska meddelanden delges den som saken gäller på det sätt han har uppgett. Eftersom en part således som processadress kan uppge också någon annan adress än en gatuadress, t.ex. sin e-postadress, föreslås det att ordalydelsen i 5 kap. 2 § 2 mom. rättegångsbalken ändras så att i den allmänt talas om adress och inte längre om postadress. Också postadressen skall fortfarande höra till det obligatoriska innehållet i stämningsansökan. Denna adress kan fortfarande behövas t.ex. för att handlingar som lämnats in av en part skall kunna sändas till motparten. Som processadress, till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet således kan sändas, kan vid behov uppges endast en elektronisk adress.

Såsom redan sagts ovan skall enligt det gällande lagrummet i stämningsansökan uppges telefonnummer för parterna och för

vittnen eller andra som skall höras. När lagen om rättegång i brottmål stiftades och vid hovrättsreformen ansåg riksdagen dock att det med tanke på vittnesskyddet och för att förhindra osakliga kontaktförsök var motiverat att parternas och vittnenas telefonnummer inte nödvändigtvis behövde meddelas i stämningsansökan, utan att det skulle räcka med att det på ett för situationen lämpligt sätt gavs uppgifter om hur personerna i fråga kan nås (LaUB 9/1997 rd, s. 17 och LaUB 19/1997 rd, s. 12). Därför föreslås det att också det förevarande lagrummet med hänsyn till de ovan nämnda synpunkterna skall ändras så att det lyder på motsvarande sätt. I lagrummet bestäms följaktligen att uppgifter om hur parterna och vittnen eller andra som skall höras kan nås skall lämnas till tingsrätten på lämpligt sätt. Den nödvändiga kontaktinformationen kan med stöd av bestämmelsen lämnas separat till tingsrätten på ett sätt som säkerställer att dessa personer inte i onödan störs.

Det föreslås att kraven på stämningsansökans innehåll skall förenklas och moderniseras också så att parternas yrken inte längre hör till stämningsansökans lagstadgade obligatoriska minimiinnehåll. Det finns visserligen inte heller framöver några hinder för att käranden om han eller hon så önskar uppger dessa i ansökan.

5 §. Bestämmelsen gäller begäran om komplettering av stämningsansökan. Såsom konstaterats i allmänna motiveringen kan det på basis av den undersökning som gällde praxis i fråga om kompletteringsuppmaningarna antas att olika domares praxis i dag varierar i detta avseende. Detta är också förståeligt när man beaktar att ordalydelsen i bestämmelsen i dag i högre grad ger utrymme för prövning från domarens sida. Enligt den första meningen i paragrafens gällande 1 mom. skall käranden, om stämningsansökan är bristfällig, uppmanas att inom en bestämd tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för den fortsatta förberedelsen. I motiveringen till lagrummet sägs bl.a. att ingen kompletteringsuppmaning skall ges, om bristen är av ringa betydelse eller inte inverkar på saken eller om stämningsansökan lättare kan korrigeras genom domstolens försorg (s. 52). Trots det kan man misstänka att

komplettering i en del fall har begärts alltför lättvindigt och att komplettering har begärts också i sådana fall när detta inte skulle ha varit nödvändigt eller motiverat med tanke på den fortsatta förberedelsen.

När det gäller behovet av att begära komplettering av en stämningsansökan försvåras domarens prövning av att man när en begäran övervägs ännu inte vet hur svaranden kommer att förhålla sig till käromålet och grunderna för det. Om svaranden medger käromålet eller inte avger något svaromål, behövs ingen processledning för att klarlägga stämningsansökan genom en begäran om komplettering av densamma, om inte stämningsansökan är så bristfällig att en tillräckligt individualiserad dom eller en tredsdom inte kan meddelas på basis av den. En begäran om komplettering av stämningsansökan kan för sin del leda till att den skriftliga förberedelsen sväller ut, och den åsamkar i vilket fall som helst parterna extra kostnader, varför man bör avstå från att utan grund begära komplettering. Komplettering bör därför främst begäras endast när detta är nödvändigt med tanke på den fortsatta förberedelsen. Detta är fallet t.ex. när svaromål inte utan svårighet kan avges eller när rättegången av någon annan orsak inte kan fortsätta innan stämningsansökan har kompletterats så att den är korrekt.

Av de ovan nämnda orsakerna och för att praxis skall förenhetligas föreslås det att paragrafens 1 mom. skall ändras så att käranden skall uppmanas att inom en bestämd tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för att rättegången skall kunna fortsätta eller för att svaromål skall kunna avges. Tröskeln för att begära komplettering är således något högre än i dag. Förutsättningarna för en begäran om komplettering skärps inte i väsentlig utsträckning, eftersom en sådan begäran redan med stöd av den nuvarande bestämmelsen endast skall anses vara nödvändig för den fortsatta förberedelsen främst i sådana fall när den är motiverad för att rättegången skall kunna fortsätta eller för att svaromål skall kunna avges. Syftet med ändringen är att betona att bedömningen av om en begäran om komplettering behövs skall göras uttryckligen i ljuset av dessa i lagen nämnda kriterier.

Liksom i dag kan man yrka på en komplettering av stämningsansökan på basis av såväl formella som innehållsmässiga brister i ansökan. En korrigerande av brister i stämningsansökan är nödvändig för att rättegången skall kunna fortsätta t.ex. om behöriga uppgifter om domstolen eller parterna inte har getts i ansökan. T.ex. kärandens processadress skall anses vara en så central uppgift med tanke på den fortsatta förberedelsen av målet att ett utelämnande av den i allmänhet bör leda till att en begäran om komplettering görs. Stämningsansökan skall också kompletteras om grunden för domstolens behörighet inte framgår av ansökan eller dess bilagor. Också om underskrift saknas skall en kompletteringsuppmaning ges, om inte stämningsansökan har tillställts domstolen i form av ett elektroniskt meddelande. Likaså är det nödvändigt att komplettera stämningsansökan i sådana fall när kärandens yrkanden eller grunderna för dem inte uppges så tydligt i ansökan att svaranden kan avge ett individualiserat och motiverat svaromål. I synnerhet det att grunderna för yrkandena saknas eller i hög grad är oklara skall också framöver i allmänhet alltid vara en tillräcklig orsak för att begära komplettering. Avgivandet av ett korrekt svaromål kan förutsätta att stämningsansökan kompletteras också i sådana fall när till ansökan inte har fogats de bevis som uppgetts eller när inga bevisteman över huvud taget har uppgetts. Däremot skall förarbetet med skriftlig komplettering inte tillämpas när det enbart är fråga om sådana brister som utan olägenhet och utan att förberedelsen fördröjs kan avhjälpas t.ex. vid förberedelsesammanträdet.

Paragrafens 2 mom. ändras inte i samband med att paragrafen revideras.

I dag finns det inga bestämmelser i lag om vilken form uppmaningen att komplettera stämningsansökan skall ha, och inte heller i förarbetena till lagen har man tagit ställning till frågan. Av detta har i den juridiska litteraturen ansetts följa att kompletteringsuppmaningen kan ges antingen skriftligen eller muntligen, t.ex. per telefon. För tydlighetens skull föreslås det att i lagrummets 3 mom. skall tas in en uttrycklig bestämmelse om vilken form uppmaningen att komplettera stämningsansökan skall ha.

Enligt förslaget kan komplettering av stämningensökan begäras och den utsatta tiden för kompletteringen förlängas också per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling. Redan i dag begärs komplettering av stämningensökan i vissa fall per telefon, och detta skall också betraktas som ett ändamålsenligt förfarande, i synnerhet när det gäller obetydliga brister som dock överstiger tröskeln för begäran om komplettering. Med uttrycket annan lämplig informationsförmedling vill man hänvisa till såväl de sätt som redan nu används som till eventuella nya kommunikationsformer som den tekniska utvecklingen för med sig. När det gäller väsentliga brister är det däremot skäl att omedelbart begära skriftlig komplettering. När skriftligt förfarande används kan kompletteringsuppmeningen sändas per post till den processadress som kändan har uppgett (RB 11:3 a).

Komplettering av stämningensökningar kan begäras också med hjälp av annan lämplig informationsförmedling så som närmare bestäms i lagen om elektronisk telekommunikation i rättegångsärenden. En uppmaning om komplettering kan med stöd av 8 § 1 mom. lagen om elektronisk telekommunikation i rättegångsärenden sändas till processadressen också i form av ett s.k. elektroniskt meddelande, dvs. som telefax eller elektronisk post eller annars med hjälp av automatisk databehandling. Den möjlighet att på elektronisk väg uppmana en part att komplettera sin stämningensökan om vilken bestäms i det föreslagna 3 mom. står till förfogande också när personen inte har uppgett sin e-postadress som processadress.

Enligt 5 kap. 6 § rättegångsbalken skall domstolen genast avvisa käromålet bl.a. om kändan inte följer den uppmaning som nämns i 5 § och stämningensökan är så bristfällig att den inte duger som grund för en rättegång. Av rättssäkerhetsskäl är det dock motiverat att en försummelse att iakttä en uppmaning om komplettering som givits endast per telefon inte skall kunna leda till att käromålet avvisas. Detsamma gäller när domstolen har gett sin uppmaning med hjälp av annan lämplig informationsförmedling så som avses i förslaget, t.ex. per e-post också i ett sådant fall när parten inte har uppgett e-

postadressen som sin processadress. Ett käromål kan avvisas på grund av försummelse endast när uppmaningen har delgivits skriftligen och på behörigt sätt. Detta är viktigt bl.a. av den orsaken att det lättare uppstår oklarheter och tolkningssvårigheter beträffande föremålet för den begärda kompletteringen och den utsatta tiden för den om informationen fås endast per telefon, och dessa omständigheter är i efterhand svårare att bevisa än om ett skriftligt förfarande skulle ha använts. För att undgå rättsförluster till följd av sådana omständigheter föreslås i 3 mom. vidare att ett käromål inte får avvisas med stöd av 6 § 1 mom. trots att kändan inte följer en kompletteringsuppmaning som givits på det sätt som avses i det föreslagna momentet. Å andra sidan kan hoten i en uppmaning som givits per elektronisk post förverkligas t.ex. om kändan har uppgett sin e-postadress som processadress.

Eftersom domstolen enligt den föreslagna bestämmelsen kan begära komplettering av en stämningensökan per telefon, kan också parten genast komplettera sin ansökan på basis av denna begäran. Parten kan t.ex. uppge sin processadress i telefon. En obetydlig komplettering av stämningensökan som görs enbart per telefon kan från fall till fall godkännas som en tillräcklig kompletteringsform. Vanligtvis skall domstolen dock av parten begära skriftlig bekräftelse av kompletteringen t.ex. i form av ett telefax eller per elektronisk post. På detta sätt kan kompletteringen enklare tillställas också motparten och eventuella osäkerhetsfaktorer och tolkningsproblem som hänför sig till kompletteringsinnehåll undvikas.

10 §. I paragrafens gällande 1 mom. bestäms om det svaromål som svaranden skall uppmanas att avge. Enligt 1 mom. 1 punkten uppmanas svaranden att anmäla om han medger eller bestrider käromålet. Enligt momentets 2 punkt uppmanas parten att, om han bestrider käromålet, lägga fram sådana grunder för bestridandet som kan ha betydelse för avgörandet av målet. Denna punkt innebär enligt regeringens proposition (s. 55) att svaranden skall ange ett skäl som inverkar på saken till varför han bestrider yrkandet.

Begreppet "bestrida" innebär dock i egentlig mening endast att svaranden bestrider att

grunden för käromålet existerar genom att göra en s.k. bevisinvändning. Svaranden kan, förutom att göra en sådan invändning, i sakligt avseende motsätta sig talan genom två andra typer av sakinvändningar. Svaranden kan för det första göra en s.k. rättsinvändning, där personen bestrider att grunden för käromålet enligt lagen juridiskt kunde ha den påföljd som yrkas i kärandens talan, eller alternativt åberopa ett s.k. motfaktum som eliminerar verkan av grunden för käromålet. Bestridandet av käromålet är således endast en typ av sakinvändning på basis av vilket svaranden kan motsätta sig käromålet. Förutom att motsätta sig käromålet i sak kan svaranden framställa en rättegångs- eller processinvändning, där svaranden anmärker att saken inte kan tas upp till prövning på grund av att en processförutsättning saknas. Enligt 16 kap. 1 § rättegångsbalken skall en processinvändning göras när svaranden första gången för talan i saken, dvs. i praktiken uttryckligen när svaranden avger sitt svaromål med anledning av stämningens ansökan. En processinvändning som görs senare skall inte upptas till prövning om den inte gäller en omständighet som rätten är skyldig att självant beakta. En särskild bestämmelse om att processinvändning skall göras i svaromålet finns i 10 § 1 mom. 6 punkten, som inte föreslås bli ändrad.

Med bestridande av käromålet avses i lagrummet i dag också uttryckligen att svaranden motsätter sig käromålet i vidare bemärkelse, dvs. att svaranden yrkar på att käromålet skall förkastas, och inte enbart att det bestrids att grunden för käromålet existerar. I enlighet med detta föreslås det att 1 mom. 1 punkten ändras så att svaranden skall uppge om han eller hon medger eller motsätter sig käromålet. Ändringen är enbart systematisk och av formell natur och inverkar inte på sakinhållet i punkten, eftersom med bestridande i lagrummet också i dag avses att svaranden motsätter sig talan.

Av motsvarande orsak föreslås det att 1 mom. 2 punkten skall ändras så att i den också talas om att svaranden motsätter sig käromålet och inte att han eller hon bestrider det. Enligt den gällande bestämmelsen skall svaranden, om han bestrider käromålet, lägga fram sådana grunder för bestridandet som

kan ha betydelse för avgörandet av målet. Det är klart att svaranden endast skall lägga fram sådana grunder för bestridandet som enligt svarandens uppfattning har faktisk betydelse för avgörandet av målet. Också när det gäller svaromålet har det i praktiken ansetts vara ett problem att de kan vara alltför långa och oklara. Därför bör det också framgå av de bestämmelser i rättegångsbalken som gäller svaromålet att syftet är att ingenting onödigt skall blandas in i rättegångsmaterialet. I enlighet med detta föreslås det att bestämmelsen skall formuleras så att en svarande som motsätter sig käromålet uppmanas att i sitt svaromål lägga fram sådana grunder för detta som enligt svarandens åsikt har faktisk betydelse för avgörandet av målet.

Enligt 1 mom 3 punkten skall svaranden i sitt svaromål i den mån det är möjligt uppge de bevis som han har för avsikt att lägga fram och vad han vill styrka med varje bevis samt postadress och telefonnummer för vittnen och andra som skall höras. Det föreslås att punkten för det första skall ändras på motsvarande sätt som 2 § 1 mom. 3 punkten, som gäller stämningens ansökan. Inte heller svaromålet är det ändamålsenligt att belasta med sådana bevis som kanske inte alls behövs. I svaromålet skall således endast uppges de bevis jämte bevisteman som svaranden har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt svaromål. Syftet med preciseringen är också här att betona att det inte är motiverat att som bevis uppge alla de handlingar som samlats i saken utan endast de bevis som behövs till stöd för de fakta som utgör grund för att svaranden motsätter sig käromålet. Detta innebär således huvudbevisning gällande motfakta och motbevisning gällande de grunder för käromålet som bestrids. För det andra föreslås det att bestämmelsen om lämnande av kontaktinformation om vittnen och andra som skall höras skall strykas ur 1 mom. 3 punkten. En bestämmelse om detta föreslås däremot i det nya 3 mom., dvs. på samma ställe som det där det bestäms om lämnande av kontaktinformation om svaranden.

För närvarande innehåller lagen ingen uttrycklig bestämmelse om att tingsrätten redan i samband med stämningen, dvs. när svaranden uppmanas att bemöta stämningens ansökan, kan uppmana svaranden att yttra sig om nå-

gon särskild fråga. Det kan dock ibland vara nödvändigt att ställa en sådan preciserad fråga för att förbättra förutsättningarna för att processen skall kunna fortsätta på ett ändamålsenligt sätt. Därför föreslås det i propositionen att i paragrafens 2 mom. skall tas in en bestämmelse enligt vilken tingsrätten dessutom kan uppmana svaranden att i sitt svaromål yttra sig om någon särskild fråga. Svaranden kan med stöd av det nya lagrummet uppmanas att yttra sig om någon sakfråga som hänför sig till käromålet och dessutom t.ex. om i vilken form svaranden anser att förberedelsen bör fortsätta. Svaranden kunde således ibland i enlighet med den föreslagna 15 b § i 5 kap. redan i denna fas ombes uppge om han eller hon anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt eller om svaranden samtycker till att ett enbart skriftligt förfarande används enligt den föreslagna 27 a § i 5 kap. I praktiken kan en uppmaning till svaranden att yttra sig om någon särskild fråga bli aktuell endast när det gäller sådana stämningsansökningar som avses i 5 kap. 2 §.

Också för svarandens del föreslås det att begreppet processadress skall tas in i lagtexten, dvs. i paragrafens nya 3 mom., på motsvarande sätt som när det gäller kändanden såsom konstaterats vid 2 § ovan. På de grunder som nämns i det sammanhanget föreslås det att också bestämmelsen om meddelande av kontaktinformation om vittnen skall formuleras så att den har samma innehåll som vad som bestäms beträffande hovrättsförbandet och vad som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål. I enlighet med detta föreslås det i 3 mom. att svaranden på lämpligt sätt skall meddela tingsrätten hur svaranden själv samt vittnen och andra som skall höras kan nås. Som processadress godkänns också en enbart elektronisk adress, men informationen skall även innehålla postadressen.

Paragrafens gällande 3 mom. blir 4 mom. i samband med ändringen av paragrafen. Bestämmelsen ändras inte i detta sammanhang.

13 §. I paragrafen bestäms om avgörandet av ett mål utan fortsatt förberedelse. Enligt 1 mom. 2 punkten skall målet avgöras utan att förberedelsen fortsätter, om en svarande som har uppmanats att avge skriftligt svaromål inte i sitt svaromål har uppgett grunderna för bestridandet eller endast åberopar en grund

som uppenbart saknar betydelse för målets avgörande. Av de orsaker som angetts i motiveringen till 10 § föreslås det att punkten skall ändras så att också i den används uttrycket motsätta sig i stället för bestrida käromålet.

14 §. I paragrafen finns en särskild bestämmelse om löpande förbindelser. Enligt 2 mom. 2 punkten skall ett käromål som grundar sig på en sådan förbindelse avgöras utan att förberedelsen fortsätter, om svaranden inte har lagt fram sannolika skäl som stöd för att käromålet bestrids. Också denna punkt föreslås bli ändrad av de orsaker som nämns i motiveringen till 10 §, så att också där används uttrycket motsätta sig i stället för bestrida käromålet.

15 §. Strävan är att komplettera och gruppera om bestämmelserna om fortsatt förberedelse. Det föreslås att den fortsatta förberedelsen skall regleras i sex paragrafer i stället för de nuvarande två. I 5 kap. 15, 15 a-15 d och 16 § rättegångsbalken regleras de alternativa förfaranden enligt vilka förberedelsen kan fortsätta. Efter dessa paragrafer följer i rättegångsbalkens 5 kap. bestämmelser om förberedelsens syften och innehåll (RB 5:17-27 a).

I den gällande 15 § finns bestämmelser om fortsatt förberedelse. I paragrafens 1 mom. sägs i dag att om målet inte har avgjorts med stöd av 13 eller 14 §, skall förberedelsen fortsättas muntligt vid ett sammanträde till vilket domstolen kallar parterna. Dessutom konstateras i 1 mom. att sammanträdet kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även då detta är beläget utom domkretsen. Det föreslås att den sistnämnda bestämmelsen skall strykas i detta sammanhang, eftersom en allmän bestämmelse om att tingsrätten har rätt att hålla sitt sammanträde på den ort där domstolen har sitt kansli även om detta är beläget utanför domkretsen föreslås bli intagen i 3 kap. 2 §, som gäller ordnandet av tingsrättens sammanträden, där bestämmelsen passar in på ett naturligare sätt med hänsyn till sitt sammanhang. Likaså föreslås det att bestämmelsen om att domstolen kallar parterna till förberedelsesammanträdet skall tas in i sitt rätta sammanhang, dvs. i den föreslagna bestämmelsen om förberedelsesammanträdet i 5 kap. 15 c §.

Den gällande lagen utgår från att förberedelsen av ett tvistigt mål alltid fortsätter muntligen i sammanträde efter den skriftliga stämningsansökan och det svaromål som avgetts med anledning av den. Den muntliga förberedelsen kan dessutom enligt den gällande 15 § 2 mom. kombineras med ett skriftligt förfarande så, att domstolen före den muntliga förberedelsen eller under tiden mellan sammanträdena kan uppmana en part att tillstå domstolen en skriftlig utsaga, om den anser detta vara motiverat. Domstolen skall då bestämma vad parten skall yttra sig om.

I denna proposition föreslås olika alternativa sätt att fortsätta förberedelsen, och detta bör beaktas redan i 15 §, där det anges på vilka olika sätt förberedelsen kan fortsätta. Eftersom förberedelsen för det första kan fortsätta också skriftligen efter den skriftliga stämningsansökan och det svaromål som avgetts med anledning av den, föreslås i 15 § 1 mom. en förtydligande precisering om att förberedelsen skall fortsätta antingen skriftligen eller muntligen vid ett sammanträde. Ett muntligt förberedelsesammanträde kan följa direkt efter att stämningsansökan och svaromålet inkommit eller först efter den fortsatta skriftliga förberedelsen. Det föreslås att det sammanträde där målet förbereds muntligen skall benämnas förberedelsesammanträde. Enligt förslaget kan förberedelsen framöver å andra sidan också avslutas genast efter att stämningsansökan och svaromålet inkommit eller efter den fortsatta skriftliga förberedelsen, varvid man utan att något förberedelsesammanträde hålls går direkt över till huvudförhandling så som bestäms i den föreslagna 15 b §. Därför föreslås i 15 § även en bestämmelse om att ett mål kan överföras till huvudförhandling också utan fortsatt förberedelse.

Den gällande bestämmelsen i 5 kap. 15 § 2 mom. gäller begäran om skriftlig utsaga av en part. Det föreslås att denna bestämmelse som gäller den fortsatta skriftliga förberedelsen skall överföras till den nya 15 a § i 5 kap.

15 a §. Det huvudsakliga innehållet i den gällande 15 § 2 mom., där det föreskrivs om begäran om skriftlig utsaga av en part, överförs med anledning av den ovan nämnda systematiken, genom vilken man eftersträvar

klarhet, till den nya 15 a §. I paragrafen bestäms således om förfarandet i sådana fall när domstolen beslutar att fortsätta förberedelsen av ett mål skriftligen. Två ändringar föreslås bli gjorda i den nya 15 a § jämfört med den gällande 15 § 2 mom. Det föreslås för det första att ur bestämmelsen slopas omnämnandet av att skriftlig utsaga vid förberedelsen kan begäras endast före den muntliga förberedelsen eller under tiden mellan sammanträdena. Vid förberedelsen bör man på ett smidigt sätt kunna använda sig av både ett skriftligt och ett muntligt förfarande, beroende på vilket som med tanke på uppnåendet av syftena med förberedelsen är mest ändamålsenligt i den aktuella fasen av förberedelsen. Av denna orsak bör inte heller möjligheten att använda sig av en skriftlig utsaga vid förberedelsen varken tidsmässigt eller på något annat sätt knytas till förberedelsesammanträdet, utan en utsaga bör kunna begäras dels helt oberoende av om ett förberedelsesammanträde alls behöver ordnas, dels också efter förberedelsesammanträdet, om detta visar sig vara det mest ändamålsenliga sättet att avsluta förberedelsen.

Enligt den gällande 15 § 2 mom. skall domstolen, när den uppmanar en part att tillstå domstolen en skriftlig utsaga, bestämma vad parten skall yttra sig om. Det föreslås att denna viktiga bestämmelse skall bibehållas och att den skall överföras till den nya 15 a §. Detta krav på specificering av en begäran om utsaga - en fråga som gäller en viss omständighet - är ofta också en förutsättning för att tilläggsutsagan skall fylla sin funktion. Om domstolen inte uppmanar parten att svara på en eller flera uttryckliga frågor, kan det hända att parten upprepar allt vad han eller hon tidigare har yttrat i saken nästan som sådant eller endast med nya ord. Den skriftliga förberedelsen framskrider då inte. Syftet med begäran om utsaga och den utsaga som erhålls på detta sätt bör endast vara att få förberedelsen att framskrida, att göra saken klarare. Om domstolen inte förutsatte precisering, skulle de skriftliga utsagorna endast tillföra onödigt och ovidkommande material i saken. Därför får enligt lagrummet utsaga inte begäras av en part utan att det bestäms vilka frågor parten skall yttra sig om.

Att den skriftliga förberedelsen obefogat

har dragit ut på tiden har ansetts vara en orsak till att förberedelsen allmänt taget har blivit onödigt tungrodd med hänsyn till utredningen av tvistefrågorna och förberedelsens övriga syften. Parterna har kunnat uppmanas att avge flera skriftliga utsagor utan att det har funnits någon klar grund för detta enligt lagen och utan att uppmaningarna har preciserats på det sätt som avses i lagen. Det är sannolikt att denna praxis har bidragit till att målet redan vid förberedelsen, först skriftligen och senare på nytt muntligen vid förberedelsesammanträdet, har börjat drivas som om det var fråga om en huvudförhandling, vid sidan av framställandet av yrkanden samt framläggandet av fakta och bevis.

Av de orsaker som nämnts tidigare är förberedelsesammanträdet ofta ett effektivare förfarande än utväxling av skrivelser med tanke på uppnåendet av syftena med förberedelsen. Huvudregeln bör därför anses vara att behandlingen av målet fortsätter vid ett förberedelsesammanträde efter att svaromålet har inkommit. Skriftlig utsaga skall begäras endast om det kan antas att förberedelsens syften genom detta förfarande kan uppnås på ett effektivare och mera ändamålsenligt sätt än om målet fördes direkt till förberedelsesammanträdet och de öppna frågorna utredes där. I vilket fall som helst skall flera än en skriftliga utsagor begäras endast i undantagsfall. Eftersom de förfaringssätt som står till buds skall vara tillräckligt mångsidiga så att de möjliggör behandling av olika typer av mål på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt och med hänsyn till respektive måls särdrag, är det dock inte motiverat att helt och hållet utesluta möjligheten att begära flera skriftliga utsagor, utan detta skall vara tillåtet av särskilda skäl. Därför föreslås det som en ytterligare ändring jämfört med den gällande 15 § 2 mom. att i den nya 15 a § skall tas in en bestämmelse om att en part inte får uppmanas att inkomma med en skriftlig utsaga mer än en gång, om det inte finns särskilda skäl till detta.

Som ett särskilt skäl kan anses att en begäran om en tilläggsskrivelse kunde medföra kostnadsinbesparingar för parterna. Det är främst i sådana fall när en tilläggsskrivelse kan främja ett koncentrerat förberedelsesammanträde som det kan finnas särskilda

skäl att begära en sådan. Det kan också vara på sin plats att avge tilläggsskrivelser i sådana mål som innehåller ett stort antal t.ex. tekniska, medicinska eller ekonomiska detaljer eller där den mängd fakta som ingår annars är exceptionellt stor, eller som av någon annan orsak är sådana att fakta kan presenteras på ett klarare och mera strukturerat sätt och således göras begripligare än om man redogjorde för dem i muntlig form. Också då skall man när utsagan begärs fästa särskild uppmärksamhet vid att de frågor som den begärda utsagan gäller behörigen har specificerats.

Det kan också finnas särskilda skäl att begära tilläggsskrivelser i stället för att ordna ett förberedelsesammanträde i sådana fall när detta är ett klart mera ändamålsenligt sätt att avsluta förberedelsen än ett sammanträde. En sådan situation blir dock endast aktuell främst i enkla mål där såväl antalet fakta som målet också i övrigt är begränsat, i sådana fall när endast någon enstaka fråga har blivit öppen vid den skriftliga förberedelsen och det skulle vara klart oändamålsenligt att ordna ett sammanträde för att utreda frågan. Också i dessa fall kan det mest ändamålsenliga sättet att avsluta förberedelsen vara att ordna ett sammanträde per telefon med stöd av den föreslagna nya 15 d § i 5 kap. Det bör särskilt betonas att den skriftliga förberedelsen inte får dra ut på tiden, utan det viktigaste är att man i varje behandlingsfas väljer sådana förfaringssätt som är så effektiva och ändamålsenliga som möjligt med hänsyn till målets karaktär. Att fortsätta förberedelsen muntligen vid sammanträde är i allmänhet det effektivaste sättet att uppnå förberedelsens syften, och detta skall därför vara huvudregeln.

Vidare kan det finnas särskilda skäl att fortsätta den skriftliga förberedelsen genom tilläggsskrivelser i sådana fall när saken på grund av nya fakta som har lagts fram i de första utsagorna har tagit en så helt ny vändning att nya skriftliga ställningstaganden från parternas sida skall anses motiverade. Också då kan det vara ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen genom tilläggsskrivelser, när man efter de första skriftliga utsagorna i saken har kommit till en sådan punkt att målet kan antas bli avgjort efter att tilläggsskrivel-

serna erhållits. Detta kan vara fallet t.ex. när ingen bevisning läggs fram i saken och tvisten enbart gäller rättslig prövning av fakta. Det kan då bli fråga om att avgöra målet på basis av skriftlig förberedelse med stöd av den föreslagna 5 kap. 27 a §, efter att parterna ytterligare har getts tillfälle att framföra juridiska argument i sina tilläggskrivelser.

15 b §. Med beaktande av ordalydelsen i den gällande bestämmelsen i 5 kap. 15 § 1 mom. verkar det i dag inte vara möjligt att efter den skriftliga förberedelsen överföra ett mål direkt till huvudförhandling utan att över huvud taget hålla något förberedelsesammanträde. I Finland präglas förberedelsen av tvistemål också i hög grad av muntlighet, eftersom ordalydelsen i lagen ger det intrycket att muntlig förberedelse är obligatorisk i alla mål i sådana fall när saken inte kan avgöras redan vid den skriftliga förberedelsen. I den juridiska litteraturen har det visserligen ansetts att det åtminstone i undantagsfall är möjligt att direkt gå över till huvudförhandling efter den skriftliga förberedelsen, men i praktiken används inte detta förfarande, vilket uppenbarligen beror på den kategoriska ordalydelsen i lagen.

Inga ändringar föreslås i huvudregeln enligt vilken förberedelsen efter den skriftliga fasen skall fortsätta eller kompletteras muntligen vid ett förberedelsesammanträde. Detta beror på att förutsättningarna att få ett tvistigt mål i sådant skick att det kan gå till huvudförhandling och behandlas koncentrerat där i allmänhet är bättre om den fortsatta förberedelsen sker muntligen än om den sker skriftligen. Vid muntlig förberedelse har domstolen också bättre förutsättningar att leda behandlingen så, att syftena med förberedelsen kan uppnås på ett så effektivt och koncentrerat sätt som möjligt samt så att möjligheterna till förlikning utreds på behörigt sätt.

Det är dock inget självändamål att fortsätta förberedelsen muntligen och att ordna ett sammanträde i detta syfte. Det gällande systemet för muntlig förberedelse kan i praktiken leda till att samma saker redan vid förberedelsen i onödan behandlas två gånger. Det är inte ändamålsenligt att ordna ett förberedelsesammanträde i sådana fall när förberedelsens syften har nåtts redan genom stämningens ansökan och svaromålet. Förberedelse-

sammanträdet åsamkar parterna extra kostnader och besvär, och det finns ingen anledning att ordna ett sådant sammanträde när målet redan efter den skriftliga förberedelsen är i sådant skick att man omedelbart kan gå över till den egentliga rättegången. Detta är fallet när förberedelsens syften har uppnåtts i tillräcklig mån redan på basis av den skriftliga förberedelsen och målet kan behandlas utan avbrott vid huvudförhandlingen. Därför föreslås det att i den nya 15 b § skall tas in en bestämmelse om att domstolen efter att ha gett parterna tillfälle att yttra sig om de anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt kan överföra målet direkt till huvudförhandling, om de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen har nåtts redan vid den skriftliga förberedelsen av målet så att det inte längre är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen vid ett förberedelsesammanträde.

En förutsättning för att bestämmelsen skall kunna tillämpas är således att det inte skall anses ändamålsenligt att förberedelsen fortsätter muntligen vid ett förberedelsesammanträde. Denna fråga skall avgöras med hänsyn till de syften med förberedelsen som föreskrivs i 19 §. Det väsentliga vid bedömningen är således om målet redan vid den skriftliga förberedelsen har fått i sådant skick att det kan föras till huvudförhandling, dvs. att det kan behandlas koncentrerat vid huvudförhandlingen. I praktiken torde detta i allmänhet oftast kunna bli aktuellt i förhållandevis enkla mål. Dessutom skall det förutsättas att det under den skriftliga förberedelsen har blivit tillräckligt klart att förlikning inte kommer i fråga i saken.

Eftersom uppnåendet av de syften med förberedelsen som anges i 19 § av de orsaker som nämnts ovan oftast förutsätter att de frågor som nämns i lagrummet behandlas vid ett sammanträde, skall huvudregeln fortfarande anses vara att beredningen av målet efter den skriftliga förberedelsen i allmänhet skall fortsätta vid ett förberedelsesammanträde innan målet överförs till huvudförhandling. Med stöd av bestämmelsen kan förberedelsesammanträdet slopas främst i de fall när det på basis av den skriftliga förberedelsen inte råder någon oklarhet beträffande varken parternas yrkanden jämte grunderna för dem eller hur parterna förhåller sig till motpartens

invändningar, och inte heller beträffande den bevisning jämte bevissteman som läggs fram vid huvudförhandlingen. Också då kan det vara motiverat att ordna ett förberedelsesammanträde för att utreda möjligheterna till förlikning, eftersom uttryckligen förberedelsesammanträdet ger de bästa förutsättningarna för att uppnå förlikning på grund av att det möjliggör personlig kontakt mellan den domare som bereder målet och parterna samt deras biträden. Ett förberedelsesammanträde skall också alltid ordnas när det kan antas att en part bättre kan framföra sin sak muntligen än skriftligen. Det är skäl att hålla tröskeln för när ett förberedelsesammanträde skall anses nödvändigt låg också av den orsaken att sammanträdet med stöd av den föreslagna nya 15 d § i 5 kap. under de förutsättningar som anges närmare i lagrummet också kan hållas per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling, dvs. vid behov genom ett betydligt lättare förfarande än i dag.

Till de saker som domstolen skall avgöra inom ramen för sin formella processledning hör frågan om vilken form förberedelsen skall ha och om det är nödvändigt med ett förberedelsesammanträde, och parterna kan inte bestämma om dessa frågor på ett sätt som binder domstolen. Med stöd av den gällande allmänna bestämmelsen i 5 kap. 18 § 2 mom., som föreslås bli 17 § 2 mom., skall parterna dock ges tillfälle att yttra sig om hur de anser att förberedelsen av målet bör ordnas. På grund av den preklusionsverkan som hänför sig till avslutandet av förberedelsen är det särskilt viktigt att parterna har tillfälle att yttra sig om de anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt i sådana fall när domstolen överväger möjligheten att överföra målet direkt till huvudförhandling. Därför åläggs domstolen i den föreslagna 15 b § en särskild skyldighet i detta syfte. Domstolen skall enligt förslaget ge parterna tillfälle att yttra sig om de anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt. Eftersom domstolen enligt det föreslagna 4 mom. i 5 kap. 24 § i en dylik situation alltid skall göra en skriftlig sammanfattning, är det lämpligast att parterna ges tillfälle att yttra sig om förberedelsesammanträdet samtidigt som de får yttra sig om sammanfattningen. I detta sammanhang

kunde domstolen också t.ex. genom att ställa frågor klarlägga om det finns förutsättningar för förlikning i målet.

Trots att domstolen när den träffar sitt avgörande skall beakta parternas åsikter, är det domstolen som har rätt att besluta om förberedelsesammanträde skall hållas eller inte. Avgörandet skall träffas på basis av de kriterier som anges i lagen och med beaktande av parternas åsikter. Om parterna är av samma åsikt om ett förberedelsesammanträde behövs eller inte, torde det i sig i praktiken endast sällan finnas behov av att inte beakta deras åsikt.

15 c §. Den nya 15 c § föreslås innehålla bestämmelser om förrättandet av ett förberedelsesammanträde och om behandlingen av mål vid sammanträdet. I 1 mom. sägs att behandlingen av ett mål vid förberedelsesammanträdet skall ta vid där den skriftliga förberedelsen slutat. I 2 mom. bestäms om den ordning i vilken målet skall behandlas och om domstolens processledning vid sammanträdet. I 3 mom. föreskrivs att behandlingen skall vara muntlig och i 4 mom. att strävan skall vara att ett mål skall behandlas vid ett enda förberedelsesammanträde.

I den gällande lagen finns få bestämmelser om hur behandlingen av ett mål framskrider vid själva förberedelsesammanträdet. Om muntlig behandling föreskrivs i 5 kap. 20 §, enligt vars 1 mom. målet skall behandlas muntligt vid ett sammanträde. Dessutom finns i bestämmelsen ett uttryckligt förbud mot att läsa upp eller lämna in rättegångsskrifter eller andra skriftliga utsagor till domstolen. Som ett undantag från förbudet mot att läsa upp handlingar föreskrivs i den gällande 20 § 2 mom. att en part dock ur en handling får läsa upp sitt yrkande, direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen samt till sådana handlingar som innehåller ett flertal tekniska uppgifter och sifferuppgifter och som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen. Dessutom får en part använda anteckningar till stöd för minnet. Däremot finns i den gällande lagen ingen uttrycklig bestämmelse om hur förberedelsesammanträdet framskrider, men i praktiken sker behandlingen i allmänhet i den ordning som framgår av 19 §, som gäller förberedelsens innehåll.

Såsom konstaterats ovan vid 15 § finns det många fördelar med muntlig förberedelse. Det är motiverat att fortsätta förberedelsen vid ett förberedelsesammanträde uttryckligen av den anledningen att målet kan behandlas muntligen vid sammanträdet. Det finns ingen orsak att ändra på eller begränsa principen om att ett mål skall behandlas muntligen vid förberedelsesammanträdet.

I dag varierar dock de praktiska förfarings-sätten när det gäller ordnande av muntlig be-handling. Å ena sidan har man kunnat gå till väga så att man vid förberedelsesammanträdet endast i allmänna drag har hänvisat till vad som anförts vid den skriftliga förberedel-sen och antecknat den bevisning som parter-na uppgett, varvid behandlingen de facto inte har varit muntlig på det sätt som avses. Å andra sidan har man vid förberedelsesam-manträdet i högre grad kunnat gå till väga så som den gällande ordalydelsen i lagen förut-sätter, vilket innebär att allt det rättegångs-material som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen skall upprepas muntligen vid sammanträdet, varvid sammanträdet beträf-fande förfarandet och innehållet har kunnat bli onödigt tungrott med hänsyn till sitt syfte. I synnerhet har det upplevts som meningslöst att man först skriftligen redogör uttömmande för saken i stämmingsansökan och svaromå-let, varefter samma saker på motsvarande sätt i detalj går igenom muntligen vid förberedel-sesammanträdet och sedan ytterligare en tredje gång vid huvudförhandlingen. Dom-stolarna har kritiserats för att de inte så som varit avsikten har tagit en tillräckligt aktiv roll vid processledningen, så att behandling-en skulle begränsas till kartläggning och vid behov förtydligande av det rättegångsmateri-al som skall läggas fram vid huvudförhand-lingen samt till utredande av möjligheterna till förlikning. Till följd av detta har redan förberedelsesammanträdet ibland kunnat ha formen av rättegång med karaktär av huvud-förhandling, där man inte enbart har hållit sig till förberedelse av målet med tanke på den egentliga rättegången, dvs. huvudförhand-lingen. Detta har för sin del kunnat leda till att det inte har ansetts vara ändamålsenligt att ordna en separat huvudförhandling, utan i stället har huvudförhandling ordnats i sam-band med förberedelsen, vilket har ansetts

vara smidigare i praktiken.

Rättegången skall bilda en konsekvent hel-het som framskrider stegvis så att varje fas av processen i så hög grad som möjligt betjänar den följande fasen. Det är inte ändamålsen-ligt att utföra en stor mängd överlappande arbete i rättegångens olika faser. För att rät-tegången skall kunna indelas i faser så att den blir klarare och mera ändamålsenlig än i dag förutsätts det att de tidigare beredningsfaser-na redan från och med förberedelsen utnytt-jas på ett ändamålsenligt sätt vid behandling-en av ett mål. Också behandlingen vid förbe-redelsesammanträdet skall ordnas så att de syften med förberedelsen som framgår av 19 § kan uppnås så effektivt som möjligt, utan onödiga upprepningar och utan att sammanträdet belastas med sådant som inte hör till förberedelsen.

Syftet med förberedelsesammanträdet är att beredningen av ett mål skall fortsätta muntli-gen utifrån den skriftliga förberedelsen. För att understryka detta föreslås att den nya 15 c § 1 mom., som gäller behandlingen av målet vid förberedelsesammanträdet, skall formuleras så att i det sägs att behandlingen av målet vid förberedelsesammanträdet tar vid muntligen där den skriftliga förberedel-sen slutade. Också bestämmelsen i den gäl-lande 15 § enligt vilken domstolen kallar par-terna till sammanträdet föreslås nu bli över-förd till paragrafens 1 mom., eftersom den passar bättre i det sammanhanget.

Det föreslås att i 2 mom. skall tas in en be-stämmelse om hur behandlingen av målet framskrider vid förberedelsesammanträdet. Den nya bestämmelsen om detta i 2 mom. betonar kontinuiteten i rättegången och att behandlingen konsekvent skall bygga på den föregående fasen.

Syftet med bestämmelsen är att ålägga domstolarna att aktivt se till att de frågor som framgår av 19 § blir utredda vid sammanträ-det. Med stöd av bestämmelsen är domstolen också skyldig att genom processledning se till att man vid sammanträdet endast utreder de frågor som nämns i lagrummet och inte belastar behandlingen med sådant som inte hör till förberedelsen.

Enligt bestämmelsen skall domstolen i bör-jan av sammanträdet redogöra för vad målet gäller och för resultatet av den skriftliga för-

beredelsen. Till dessa delar är syftet att den skriftliga förberedelse som skett före sammanträdet skall knytas samman med den muntliga behandlingen så att den utgör en naturlig bakgrund till denna, genom att ordföranden i början av sammanträdet kort redogör för vad saken i huvuddrag verkar gälla utgående från vad som framförts vid den skriftliga förberedelsen. Om en sammanfattning har gjorts redan före förberedelsesammanträdet enligt det föreslagna 3 mom. i 5 kap. 24 §, kan den domare som ansvarar för förberedelsen genom att använda denna sammanfattning inledningsvis redogöra för resultatet av den skriftliga förberedelsen. Redogörelsen underlättas således av om en sammanfattning har gjorts redan efter den skriftliga förberedelsen. Framställningen skall alltså endast vara en inledande redogörelse där den skriftliga förberedelsen ger en bakgrund till behandlingen vid sammanträdet.

Syftet med det nya 2 mom. är också att betona domstolens processledningsroll. Därför föreslås det i momentet att domstolen efter den ovan nämnda inledningen skall ställa de frågor som är nödvändiga för att de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen skall nås. Detta betyder att parternas yrkanden och grunderna för dem, vad parterna är oense om, de bevis som kommer att läggas fram jämte bevisteman samt om det finns förutsättningar för förlikning skall klarläggas vid sammanträdet under domstolens ledning. För att behandlingen av målet skall framskrida på ett konsekvent sätt är det i allmänhet naturligt att de ovan nämnda frågorna behandlas uttryckligen i denna ordning, som anges i 19 §. Domstolen skall genom processledning se till att diskussionen mellan parterna framskrider under domstolens ledning så att de frågor som nämns i 19 § klarläggs med iakttagande av en behandlingsordning som är så ändamålsenlig som möjligt med tanke på förberedelsens syften. Dessutom skall domstolen vid behov genom att utnyttja sin rätt att ställa frågor utreda parternas ställningstaganden i sådana frågor som eventuellt blivit öppna.

På basis av den skriftliga förberedelsen känner man i allmänhet redan i detalj till parternas yrkanden och motiveringarna till dem. Därför är det ändamålsenligt att de vid förbe-

redelsesammanträdet under domstolens ledning går igenom fråga för fråga på ett koncentrerat sätt och i form av en dialog som förs på basis av sammanfattningen eller, i ett enkelt mål, på basis av stämningsansökan och svaromålet. Syftet med förberedelsesammanträdet är däremot inte att på ett schematiskt sätt enbart muntligt upprepa vad som redan framförts vid den skriftliga förberedelsen, utan det väsentliga är att kartlägga det material - de fakta och bevis - som skall läggas fram i saken så, att huvudförhandling- en kan genomföras på ett koncentrerat sätt, samt att utreda om det finns förutsättningar för förlikning. Därför bör tyngdpunkten vid behandlingen, efter en koncentrerad genomgång av yrkandena och grunderna för dem, läggas på utredning av eventuella oklarheter och brister i parternas framställningar samt på särskiljande av tvistiga fakta från sådana fakta som är ostridiga för att kartlägga behovet av bevisning, liksom även på specificering av den bevisning som skall läggas fram och på utredning av möjligheterna till förlikning.

Förberedelsesammanträdet skall också framöver vara uttryckligen en behandling vid sammanträde, där rättegångsskrifter inte kan läsas upp. De hör hemma vid den skriftliga förberedelsen. Att behandlingen vid sammanträde är muntlig innebär liksom i dag att endast muntliga utsagor får göras vid sammanträdet. För att säkerställa detta bestäms det uttryckligen i 3 mom. att parterna vid sammanträdet inte får läsa upp eller lämna in rättegångsskrifter eller andra skriftliga utsagor. Eftersom den skriftliga förberedelsen har gjorts med tanke på den fortsatta beredningen av målet, är det dock naturligt att parterna när de framför sin sak muntligen vid förberedelsesammanträdet får använda sig av vad som framförts vid den skriftliga förberedelsen på ett ändamålsenligt sätt. Likaså är det självklart att de kan använda anteckningar till stöd för sin muntliga framställning. Också om dessa preciseringar jämfört med det gällande 2 mom. i 5 kap. 20 § bestäms i den nya 15 c § 3 mom.

Syftet med förberedelsesammanträdet är inte att allt det som har framförts vid den skriftliga förberedelsen muntligen skall upprepas ord för ord och inte heller att de utsa-

gor som gjorts vid den skriftliga förberedelsen skall läsas upp, utan att de relevanta invändningar som gäller fakta på behörigt sätt skall specificeras genom en muntlig dialog som framskrider fråga för fråga så, att också motpartens ståndpunkt till dessa invändningar klarläggs. I synnerhet i stora mål som omfattar flera separata faktahelheter kan detta syfte ofta lämpligast nås genom att man på ett ändamålsenligt sätt beträffande varje fråga gör en specificerad hänvisning till det skriftliga rättegångsmaterialet, om båda parterna redan i stämningsansökan och i svaromålet har specificerat yrkandena och invändningarna på behörigt sätt. Vid sammanträdet kan man då koncentrera sig på att klarlägga och rätta till eventuella inexaktheter och brister i parternas framställningar. Genom att säga att en part på ett ändamålsenligt sätt får använda sig av det skriftliga materialet vill man uttryckligen hänvisa till att en omsorgsfullt gjord stämningsansökan och ett dito svaromål i synnerhet i mera omfattande mål ger en god grund för en muntlig genomgång av parternas yrkanden och motiveringar.

Den gällande 20 § 2 mom., där det uttryckligen sägs att en part ur en handling får läsa upp sitt yrkande, direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen samt till sådana handlingar som innehåller ett flertal tekniska uppgifter och sifferuppgifter, och som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen, blir onödig på grund av den bestämmelse som föreslås ovan. När en part framställer sina yrkanden kan han eller hon med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 3 mom. vid behov stöda sig på en skriftlig framställning. Detsamma gäller tekniska o.dyl. handlingar, som är svåra att redogöra för och förstå enbart på basis av en muntlig framställning. Det är över huvud taget inte aktuellt att redan vid förberedelsesammanträdet hänvisa till rättspraxis eller den juridiska litteraturen, och inte heller till lagberedningsarbeten, utan avsikten är att juridiska argument i regel skall framföras först vid huvudförhandlingen. Det finns inga principiella hinder för att t.ex. prejudikat läggs fram för rätten i skriftlig form, trots avsaknad av en uttrycklig bestämmelse. Däremot är det självfallet inte ändamålsenligt att sådana läses upp vid förberedelsesammanträdet.

I 4 mom. föreslås en bestämmelse om att domstolen skall försöka slutföra den muntliga förberedelsen utan dröjsmål och vid ett sammanträde. Bestämmelsen motsvarar i hög grad den gällande bestämmelsen i lagens 18 § 1 mom. I den gällande lagen bestäms att domstolen skall försöka slutföra den muntliga förberedelsen utan dröjsmål och om möjligt vid ett enda sammanträde. I enlighet med vad som sagts i allmänna motiveringen skjuts förberedelsesammanträdena ofta upp i dag, vilket för sin del har lett till att förberedelsen har fått alltför stor tyngd. När flera förberedelsesammanträden hålls ökar också parternas rättegångskostnader. I synnerhet i en sådan situation när parterna använder lagfarna biträden blir det dyrt för dem med många muntliga förberedelsesammanträden. Genom förslaget försöker man styra praxis i den riktningen att huvudregeln framöver skall vara att endast ett förberedelsesammanträde hålls. Å andra sidan föreslås inget absolut förbud mot att fortsätta förberedelsen vid ett andra sammanträde.

15 d §. I den föreslagna nya 15 d § föreslås bestämmelser om att förberedelsesammanträdet också kan hållas per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling, så att de som deltar i sammanträdet har möjlighet att tala med varandra. I den gällande lagen finns inte någon sådan möjlighet, varför inga giltiga processuella åtgärder i dag kan vidtas per telefon, trots att telefonen i stor utsträckning används som en informell informationskanal också i samband med rättegångar. I Sverige föreskrivs däremot i lagen om en möjlighet att ordna sammanträden i rätten per telefon, t.o.m. så att också bevisning i vissa fall kan tas upp per telefon, och också en huvudförhandling som hålls i samband med förberedelsen kan i stor utsträckning ordnas i form av ett telefonsammanträde.

Det är motiverat att ett förberedelsesammanträde skall kunna ordnas per telefon av den orsaken att ett sådant förfarande i allmänhet är enklare och billigare för parterna än behandling vid ett sammanträde i rätten. Detta är fallet i synnerhet när parterna eller deras biträden bor långt borta från den ort där domstolen finns. Dessutom möjliggör ett telefonsammanträde att parterna och domaren

kan tala direkt med varandra och således t.ex. ställa kompletterande frågor, varför ett sammanträde som hålls i form av en telefonkonferens också i detta avseende kan anses vara effektivare och mera omedelbart än ett renodlat skriftligt förfarande. Det är konsekvent att förberedelsesammanträden per telefon möjliggörs samtidigt som det föreslås en begränsad möjlighet att överföra ett mål direkt från den skriftliga förberedelsen till huvudförhandling.

Det är dock klart att ett sammanträde som ordnas per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling inte ger samma förutsättningar för en grundlig behandling av målet som en egentlig behandling vid sammanträde i domstolen. Detta beror i synnerhet på att diskussionen mellan dem som deltar i rättegången kan ordnas under naturligare och mera strukturerade former när de deltagande personligen är närvarande vid sammanträdet. Det finns då också bättre möjligheter till en diskussion som framskrider fråga för fråga och till en aktiv processledning från domstolens sida, och likaså är förutsättningarna att utreda möjligheterna till förlikning och t.ex. hur nödvändig den bevisning är som läggs fram i saken bättre. Möjligheten till behandling vid sammanträde genom utnyttjande av tekniska kanaler för informationsförmedling skall därför begränsas till situationer där ett sådant förfarande kan anses lämpligt med hänsyn till omständigheterna.

En förutsättning för att bestämmelsen skall kunna tillämpas är därför att det med hänsyn till arten och omfattningen av de ärenden som skall behandlas vid sammanträdet samt uppnåendet av de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen är ändamålsenligt att förberedelsesammanträdet hålls per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling. Ändamålsenligheten skall således också i dessa fall bedömas med hänsyn till uppnåendet av syftena med förberedelsen. Detta innebär att ett sammanträde inte kan hållas per telefon t.ex. när det kan antas att syftena med förberedelsen kan uppnås på ett mera ändamålsenligt sätt vid en egentlig behandling vid sammanträde. Om de frågor som skall behandlas vid förberedelsesammanträdet däremot är sådana att de lika

bra kan utredas vid ett telefonsammanträde, är det med tanke på de större kostnader som detta medför inte ändamålsenligt att ordna sammanträdet i domstolen.

Vid bedömning av ändamålsenligheten skall enligt bestämmelsen beaktas arten och omfattningen av de ärenden som skall behandlas vid sammanträdet. Detta betyder för det första att sammanträdet skall ordnas i domstolen, om de frågor som skall behandlas till sin natur är sådana att det är motiverat att parterna personligen är närvarande. Detta är i allmänhet fallet t.ex. när förberedelsesammanträdet ordnas bl.a. för att utreda möjligheterna till förlikning. Å andra sidan kunde man i fråga om mål som gäller ett exceptionellt litet intresse också fästa uppmärksamhet vid detta så, att ett telefonsammanträde kunde anses vara mera ändamålsenligt, om enbart de kostnader en part skulle åsamkas för att sammanträdet ordnas i domstolen skulle överstiga värdet av föremålet för rättegången. Ärendets omfattning inverkar å sin sida på prövningen så, att ett telefonsammanträde inte kan anses vara lämpligt om en ens något mera omfattande behandling krävs vid förberedelsesammanträdet. I praktiken betyder detta att det är endast i mycket enkla mål som förberedelsesammanträden kan ordnas på något annat sätt än i domstol. Också i mera komplicerade mål kan det vara motiverat att ordna ett förberedelsesammanträde per telefon för att utreda begränsade frågor som blivit öppna vid den skriftliga förberedelsen eller vid ett sammanträde i domstolen. När man i enstaka frågor vill komplettera en bristfällig eller ofullständig beredning är det ofta också mest ändamålsenligt att hålla förberedelsesammanträdet per telefon. Dessutom är telefonsammanträdet ett smidigt förfarande t.ex. i sådana fall när parterna ges tillfälle att yttra sig om den enligt förslaget obligatoriska sammanfattning som skall göras i saken samt när förberedelsen konstateras vara avslutad och målet överförs till huvudförhandling. När man bedömer om ett ärende beträffande sin art och omfattning lämpar sig för förberedelse per telefon skall parternas åsikt givetvis tillmätas betydelse. När bägge parterna anser att det är lämpligt att hålla förberedelsesammanträdet per telefon, skall domstolen endast i undantagsfall kalla par-

terna till ett sammanträde vid domstol, som ökar rättegångskostnaderna.

Eftersom det i lagrummet är fråga om att ordna ett sammanträde per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling, skall t.ex. ett telefonsamtal enligt den kontradiktoriska principen ordnas så att alla som deltar i sammanträdet samtidigt kan delta i diskussionen och också hela tiden höra vad som yttras vid sammanträdet. Användningen av telefon innebär således att ett telefonsammanträde, en s.k. telefonkonferens, ordnas. En rättvis behandling av parterna vid rättegången förutsätter dessutom att de yttre ramarna för deltagandet i sammanträdet är så lika som möjligt för alla parterna. Därför skall i allmänhet inte endast en del av parterna per telefon eller genom någon annan sådan förbindelse som kommer i fråga kopplas till ett förberedelsesammanträde som hålls i domstolen om de övriga parterna deltar personligen i sammanträdet. I undantagsfall kunde en part som befinner sig långt borta höras per telefon medan den andra parten är närvarande. Om det är publik närvarande vid ett offentligt förberedelsesammanträde, förutsätter synpunkter som hänför sig till offentligheten vid rättegången å sin sida att den diskussion som förs vid sammanträdet förstärks så att också publiken kan höra den. Därför skall ett förberedelsesammanträde som hålls per telefon ordnas i rättsalen.

Enligt bestämmelsen kan förberedelsesammanträdet under de förutsättningar som nämns i lagen ordnas förutom i form av ett telefonsammanträde också med hjälp av annan lämplig informationsförmedling. Genom detta omnämnande strävar man efter att på förhand beakta den kommande tekniska utvecklingen också i domstolarna, så att lagen inte behöver ändras till dessa delar varje gång någon ny lämplig informationsförmedling blir möjlig. Också de övriga lämpliga sätt för informationsförmedling som avses skall uppfylla de ovan nämnda kraven på att alla parterna skall ha möjlighet att samtidigt och på lika villkor delta i ett offentligt sammanträde. T.ex. en videokonferens kunde vara ett sådant framtida sätt att ordna ett förberedelsesammanträde. Om det i framtiden blir vanligare att ordna videokonferenser och dessa blir billigare, kan en allt större del av

förberedelsesammanträdena hållas någon annanstans än i domstolen. Ett förberedelsesammanträde som hålls i form av en videokonferens kommer närmare ett normalt sammanträde i domstol än ett telefonsammanträde, varför antalet fall när sammanträdet med hänsyn till ärendets art och omfattning lämpligen kan ordnas på detta sätt kommer att öka om videokonferenserna blir vanligare.

Eftersom det är fråga om ordnande av ett muntligt sammanträde, skall en minimiförutsättning för att det skall kunna anses vara fråga om sådan lämplig informationsförmedling som avses i lagrummet vara att de som deltar i sammanträdet har möjlighet att tala med varandra. Elektronisk kommunikation mellan domstolen och parterna t.ex. i form av e-post eller genom en Internetförbindelse kan således inte komma i fråga. När det gäller den nya teknik som kan användas för att ordna ett förberedelsesammanträde är det således främst videokonferenser som kommer i fråga, och sådana kan ordnas genast när domstolarna och parterna eller deras ombud får teknisk beredskap att ordna sådana förbindelser.

Enligt ordalydelsen i lagrummet krävs i och för sig inte på förhand parternas samtycke till att ett sammanträde ordnas på det sätt som avses i lagrummet. Det är dock klart att parternas samtycke till arrangemanget i praktiken förutsätts för att ett förberedelsesammanträde skall kunna ordnas i form av ett telefonsammanträde eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling, redan av den anledningen att en part inte kan åläggas att t.ex. svara i telefon eller fortsätta ett påbörjat telefonsamtal i avsikt att genomföra ett sammanträde. En part kan inte heller med stöd av 12 kap. 6 § rättegångsbalken vid vite åläggas att delta i ett förberedelsesammanträde som ordnas enligt paragrafen. I lagrummet konstateras uttryckligen att bestämmelserna om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro i 12 kap. rättegångsbalken inte skall tillämpas. Således kan inte heller några viten föreläggas med tanke på utevaro från ett förberedelsesammanträde.

Om ett förberedelsesammanträde som ordnas genom ett sådant förfarande som avses i paragrafen av en eller annan orsak inte kan

genomföras, skall sammanträdet inhiberas eller avbrytas och förberedelsesammanträdet ordnas i domstol på normalt sätt och med föreläggande av normala viten. Därför är det motiverat att ordna förberedelsesammanträdet på något av de sätt som avses i paragrafen endast i sådana fall när det kan antas att parterna frivilligt kommer att medverka till förfarandet.

Enligt 22 kap. 2 § rättegångsbalken skall protokoll föras vid sammanträden där tvistemål behandlas. Enligt paragrafens 3 mom. skall protokollet enligt ordförandens anvisningar föras av en tjänsteman vid domstolen eller av särskilda skäl av ordföranden eller en av denne förordnad lagfaren medlem av domstolen. Bestämmelserna om förande av protokoll och protokollföraren gäller också sådana situationer där ett förberedelsesammanträde med stöd av den förevarande bestämmelsen hålls per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

16 §. Det föreslås att bestämmelsen om att en part skall delges motpartens svaromål eller skriftliga utsaga i samband med kallelsen till förberedelsesammanträdet skall strykas ur paragrafen. Detta är nödvändigt eftersom bestämmelser om dessa omständigheter och om mera allmän information till en part om behandlingen av partens mål föreslås i 18 §. I övrigt är paragrafen oförändrad.

17 §. Det föreslås att bestämmelserna om förberedelse delvis skall grupperas på ett nytt sätt. Målet är att bestämmelserna om ordnandet av fortsatt förberedelse mera konsekvent än i dag skall gå från frågor som gäller de olika förfarandena vid förberedelsen till frågor som gäller förberedelsens innehåll. Det föreslås att mellanrubriken före 17 §, "Allmänna stadganden om förberedelse", skall ändras i enlighet med den nya systematiken så att den lyder "Förberedelsens syften och innehåll".

I den gällande 17 § bestäms om domstolens skyldighet att genomföra förberedelsen med hänsyn till dess centrala syfte, dvs. så att målet kan behandlas utan avbrott vid huvudförhandlingen. Det föreslås att bestämmelsen skall kvarstå oförändrad i paragrafens 1 mom. Det föreslås att den gällande 18 § 2 mom., enligt vilken parterna vid behov skall ges tillfälle att yttra sig om hur förberedelsen

av målet skall ordnas, med oförändrat innehåll skall bli 2 mom.

I 3 mom. föreslås för det första en bestämmelse om att förberedelsen skall slutföras utan dröjsmål. Den enda uttryckliga bestämmelsen om syftet att förberedelsen skall gå snabbt finns i den gällande lagen i 5 kap. 18 § 1 mom., och bestämmelsen gäller förberedelsesammanträdet. Redan av de allmänna processuella principerna följer dock att förberedelsen i sin helhet och således också dess skriftliga del skall genomföras så snabbt som möjligt så att inga ogrundade dröjsmål uppstår. Att förberedelsen drar ut på tiden har dock ansetts utgöra ett av de största missförhållandena i gällande praxis. För att betona syftet att förberedelsen skall gå snabbt föreslås en uttrycklig allmän skyldighet som gäller hela förberedelsen och enligt vilken förberedelsen skall slutföras utan dröjsmål. I bestämmelsen föreskrivs om en allmän skyldighet i detta syfte enligt vilken förberedelsen skall slutföras så snabbt som möjligt med beaktande av de krav som hänför sig till t.ex. delgivningen av handlingar och parternas, deras ombuds och domstolens tidtabeller samt de eventuella begränsningar som följer av saken i sig. Genom syftet att förberedelsen skall gå snabbt eftersträvas inbesparingar i såväl den tid som går åt till förberedelsen som de kostnader den medför.

Ett av syftena med en snabb förberedelse är att rättegången i sin helhet skall vara så kortvarig och billig som möjligt. En snabb förberedelse är därför inget självändamål, utan det är viktigt för att hela rättegången skall gå snabbt att man inte heller i onödan påskyndar förberedelsen t.ex. på bekostnad av den koncentrerade huvudförhandling som enligt 1 mom. är förberedelsens syfte i sak. Trots att ett av de centrala syftena med förberedelsen visserligen är att möjliggöra och säkerställa en koncentrerad huvudförhandling, leder en överdriven försiktighet i detta avseende ofta till att förberedelsefasen vid rättegången överbetonas på bekostnad av huvudförhandlingen. Man kan dock varken medan förberedelsen pågår eller ens när den avslutas ännu inte alltid med säkerhet veta om huvudförhandlingen sist och slutligen kommer att kunna genomföras i koncentrerad form. Nuvarande praxis, enligt vilken syftet att huvud-

förhandlingen skall vara koncentrerad betonas, har också lett till att man i en del fall alltför sent går över från förberedelse till huvudförhandling och att man vid förberedelsen behandlar frågor som borde behandlas först vid huvudförhandlingen. Rättegången har således till stora delar slutförts redan när huvudförhandlingen bara börjar. Man borde våga avsluta förberedelsen och överföra målet till huvudförhandling när det med beaktande av förberedelsens beredningssyfte inte längre är motiverat att fortsätta den.

Ett syfte med den nya bestämmelsen är således också att betona att snabbhetsmålet skall ställas i relation till koncentrationen. Man bör sträva efter att samordna dessa olika syften med förberedelsen på bästa möjliga sätt med hänsyn till effektiviteten vid rättegången som helhet. Således syftar också målet med en snabb förberedelse för sin del till en effektiv förberedelse, i det avseendet att strävan är att förberedelsen skall genomföras så snabbt och så billigt som det med hänsyn till uppnåendet av förberedelsens syften är möjligt i respektive fall, när man beaktar den sak som behandlas och övriga omständigheter. Därför skall man t.ex. när man beslutar om vilken form förberedelsen skall ha fästa uppmärksamhet vid att sådana förfaranden väljs som möjliggör en så effektiv och billig behandling som möjligt i det aktuella fallet med hänsyn till målets art, och att man undviker att begära t.ex. skriftliga tilläggsutsagor om detta inte är klart ändamålsenligt med tanke på en effektiv förberedelse.

Dessutom föreslås i 3 mom. en bestämmelse som i hög grad motsvarar den gällande 18 § 3 mom. och enligt vilken en part skall sätta sig in i målet så väl att målet inte behöver skjutas upp på grund av en underlåtelse från partens sida. Bestämmelsen, i vilken en part åläggs att medverka till att syftet att förberedelsen kan slutföras så snabbt som möjligt uppnås, passar beträffande sammanhanget bäst in i detta moment. Att parterna skall medverka till att målet kan behandlas snabbt gäller hela förberedelsen, dvs. förutom förberedelsesammanträdet också den skriftliga förberedelsen. Eftersom ett mål inte i egentlig mening skjuts upp vid skriftlig förberedelse, föreslås det att ordalydelsen i lagrummet ändras så att den bättre motsvarar också

den skriftliga förberedelsen. Enligt förslaget bestäms i den andra meningen i 3 mom. att en part skall sätta sig in i målet så väl att behandlingen av målet inte fördröjs på grund av en underlåtelse från partens sida. I övrigt föreslås inga ändringar i bestämmelsens innehåll. Trots att endast parterna uttryckligen nämns i bestämmelsen, gäller också för biträden och ombud en allmän skyldighet att tillräckligt väl sätta sig in i målet. Dessa kan enligt 21 kap. 6 § rättegångsbalken personligen tvingas ansvara för rättegångskostnaderna om de orsakar onödiga dröjsmål. För domarnas del hör en skyldighet att sätta sig in i målet till tjänsteåliggandena.

18 §. Såsom ovan konstaterats föreslås det att bestämmelsen om slutförande av förberedelsesammanträdet i den gällande 18 § 1 mom. skall överföras till den nya 15 c §, som gäller förberedelsesammanträdet. I 18 § föreslås nya bestämmelser om domstolens skyldighet att informera om hur förberedelsen framskrider och om tidtabellen för behandlingen av målet.

En modern rättegång och ett modernt rättegångsförfarande förutsätter att allt större uppmärksamhet fästs vid partsperspektivet. Domstolarna finns till för medborgarna. När bestämmelser om förfarandet stiftas bör uppmärksamhet därför fästas vid såväl domstols- som medborgarperspektivet. När en part vänder sig till en domstol har personen berättigade förväntningar om att också bli informerad om hur målet framskrider i domstolen. Tillgången till rättsskydd omfattar också service, och i denna service skall ingå att parterna informeras om behandlingen av målet i domstolen.

Det har också ansetts vara ett stort missförhållande inom det nuvarande rättegångsförfarandet att parterna i praktiken inte alltid får tillräcklig information om i vilken fas behandlingen av deras mål befinner sig i domstolen. Likaså saknar de information om när följande fas tar vid och vad som då händer. Såsom konstaterats i den allmänna motiveringen har ett av syftena med reformen av civilprocessen, att göra rättegångsförfarandet snabbare, inte uppnåtts till alla delar. I synnerhet när behandlingen av ett mål drar ut på tiden är det viktigt att parterna hela tiden vet hur förberedelsen i målet framskrider och när

man kan vänta sig en övergång från förberedelse till huvudförhandling. I praktiken har man t.ex. strävat efter att informera parterna om att utsagor har begärts av motparten och eventuellt också om förlängningar av tidsfrister. Detta har emellertid inte alltid gjorts, och i den gällande lagen föreskrivs inte heller om någon skyldighet att informera parterna om att behandlingen av ett mål fördröjs eller att göra bedömningar som gäller tidtabellen för behandlingen. En följd av detta har varit att parterna t.o.m. under en lång tid har kunnat vara ovetande om i vilken fas behandlingen av målet är, och de har i varje fall själva varit tvungna att ta kontakt med domstolen för att få information om hur behandlingen av målet framskrider.

Enligt den föreslagna 18 § 1 mom. skall domstolen under förberedelsens gång se till att parterna informeras om vilken domare som ansvarar för förberedelsen av målet och att de får andra nödvändiga upplysningar om hur behandlingen av målet framskrider. I bestämmelsen åläggs domstolen en allmän skyldighet att redan från det att ett mål blir anhängigt informera parterna om hur behandlingen av målet framskrider. Denna skyldighet inträder med avseende på svaranden tidigast när domstolen första gången är i kontakt med personen i samband med att stämningen delges. Syftet med den allmänna skyldigheten är att utvidga domstolens skyldighet att informera parterna om också andra omständigheter som de behöver känna till och som inverkar på hur behandlingen framskrider. Förutom om hur behandlingen av målet framskrider skall parterna informeras om vilken domare som ansvarar för förberedelsen, för att de skall veta vem som ansvarar för att förberedelsen avancerar. I praktiken vore det dessutom tillbörligt att ange vilken tingssekreterare som sköter målet, så att parterna vid behov också kan ta kontakt med honom eller henne.

Förutom den föreslagna allmänna skyldigheten uppräknas i lagrummet de omständigheter som parterna alltid skall underrättas om. Enligt 1 mom. 1 punkten skall käranden alltid underrättas om att målet har blivit anhängigt och om att stämning har utfärdats samt om tidsfristen för svaromålet och en eventuell förlängning av den. I sådana fall

när stämningen inte nämnvärt fördröjs jämfört med det normala är det ändamålsenligt att käranden på samma gång underrättas om att målet har blivit anhängigt, vilken domare som ansvarar för förberedelsen av målet, att stämning har utfärdats och tidsfristen för svaromålet. Den handling som behövs kunde göras upp med hjälp av domstolarnas behandlingssystem så, att man i samband med att stämningen avfattas också för käranden på standardbrevsbotten skriver ut ett meddelande med de nödvändiga uppgifterna. Alternativt kunde motsvarande uppgifter med stöd av 3 mom. ges käranden per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

I sådana fall när det är nödvändigt att be käranden komplettera stämningsansökan behöver käranden inte särskilt informeras om att målet har blivit anhängigt eller om vilken domare som ansvarar för förberedelsen, eftersom dessa omständigheter framgår av domstolens kompletteringsuppmaning. Det är inte nödvändigt att skilt informera käranden om att stämningen har delgivits, utan om informering av parterna efter det att svaromålet har inkommit bestäms särskilt i 2 mom.

Enligt 1 mom. 2 punkten skall parterna särskilt informeras om att skriftlig utsaga har begärts av motparten och om en eventuell förlängning av tidsfristen. Inte heller denna åtgärd ökar domstolens arbetsbörda i nämnvärd mån, eftersom man också i detta fall antingen kan ta en utskrift av de meddelanden som behövs i samband med att man skriver ut handlingarna till motparten eller sköta saken per telefon. I samband med att en skriftlig utsaga begärs skall det givetvis uppges vilka frågor begäran gäller.

Vidare skall domstolen enligt 2 mom. efter det att svaromålet inkommit utan dröjsmål ge parterna en tidsplan för behandlingen. Eftersom det är fråga om en prognos och det också efter det att svaromålet har inkommit kan vara svårt att göra en exakt bedömning, behöver denna inte vara särskilt detaljerad. Syftet med bestämmelsen är endast att säkerställa att parterna informeras om domstolens uppfattning om hur och enligt vilken tidtabell förberedelsen av målet kommer att framskrida. Den uppskattade tidsplanen kan således innehålla upplysningar om att den skriftliga

förberedelsen ännu kommer att fortsätta genom att utsagor begärs, och att detta bedöms räcka t.ex. en månad, och att den muntliga förberedelsen kommer att inledas inom två veckor efter det att skriftväxlingen har avslutats. Likaså skall en bedömning göras av när huvudförhandling kommer att ordnas i målet. Om domstolen beslutar att fortsätta den skriftliga förberedelsen efter att svaromålet har avgetts, kunde tidsplanen delges samtidigt som utsaga begärs av en part och motparten enligt 1 mom. 2 punkten underrättas om att en utsaga har begärts. Alternativt kunde med stöd av 3 mom. en part underrättas om tidsplanen också per telefon, vilket också vore ändamålsenligt, eftersom domstolen samtidigt kan få veta parternas synpunkter beträffande hur och enligt vilken tidtabell den fortsatta förberedelsen skall ordnas.

Såsom konstaterats ovan kan domstolen när den fullgör sina skyldigheter enligt paragrafens 1 och 2 mom. på basis av lagrummets 3 mom. också använda sig av telefon eller någon annan lämplig informationsförmedling. Det är viktigt med en bestämmelse som möjliggör att informationen kan ges så smidigt som möjligt för att det extra arbete som skyldigheten medför för domstolen skall kunna minimeras. Också för parterna är det väsentliga att de på ett eller annat sätt de facto får de uppgifter som avses i lagrummet, och således förutsätter inte heller deras rättskydd att mera tungrodda delgivningssätt används.

Om det sker förändringar i sådan information som har lämnats till en part enligt paragrafen, t.ex. om den domare som ansvarar för förberedelsen byts eller om tidsplanen ändras väsentligt, skall parterna givetvis på motsvarande sätt utan dröjsmål informeras om dessa förändringar.

Enligt 4 mom. skall ett skriftligt svaromål eller en skriftlig utsaga genast delges de övriga parterna. Enligt den gällande bestämmelsen i 5 kap. 16 § skall svaromålet eller utsagan delges motparten först i samband med att personen kallas till förberedelsesammanträdet eller uppmanas att inkomma med en skriftlig utsaga. Detta bör dock anses vara alltför sent med tanke på en behörig informering av parterna och strävan att förberedelsesammanträdet skall vara koncentrerat. Om ett

svaromål eller en utsaga inte i god tid före behandlingen vid sammanträdet har tillställts de övriga parterna, får dessa eventuellt inte tillräckligt med tid för att kartlägga den bevisning som behövs i saken, och den skriftliga förberedelsen kan då inte på ett effektivt sätt användas som grund för den muntliga förberedelsen. Man kan därför tvingas skjuta upp förberedelsesammanträdet för att utreda invändningar i de skriftliga utsagorna. I praktiken har man därför strävat efter att informera motparten genast efter det att svaromålet och utsagan inkommit, vilket också är motiverat.

Bestämmelsen innebär i praktiken att svaromål och utsagor skall sändas till motpartens processadress genast efter att de har inkommit till domstolen. Det föreslås att bestämmelsen skall ändras också så att delgivning skall ske till alla parterna och således också till eventuella medparter till den som har avgivit svaromålet eller utsagan, eftersom även dessa har intressen i saken och rätt att få information om utsagorna. Det finns givetvis inte heller några hinder för att också kallelsen till förberedelsesammanträdet sänds samtidigt som skrivelserna, om man redan har hunnit komma överens om tidpunkten för detta genast efter att svaromålet inkommit.

Avsikten är här att endast reglera skyldigheten att delge handlingar. Det är klart att bestämmelsen inte på något sätt begränsar domstolens skyldighet att vid behov utöva materiell processledning redan i samband med den skriftliga förberedelsen. Domstolen kan således fortfarande vid behov och om möjligt genast i samband med att handlingarna delges också bestämma att en part skall yttra sig om någon särskild fråga i rättegångens följande fas.

I praktiken sänder parterna svaromålen och utsagorna direkt också till motparten. Det är ändamålsenligt att gynna en sådan praxis också framöver. När en part tillställer domstolen en handling skall parten samtidigt uppge att handlingarna redan har sänts till motparten. Domstolen behöver då inte på nytt sända handlingen till parten. Härigenom undviker man dubbelt arbete.

Enligt 5 mom. behöver de meddelanden och den tidsplan som avses i paragrafen inte ges i ett mål som avses i 5 kap. 3 § och som

avgörs utan fortsatt förberedelse med stöd av 13 eller 14 §, och inte heller i ett ansökningsärende, om det inte har beslutats att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Detta beror på att det för det första inte finns något behov av en särskild underrättelse när käranden har meddelat att han eller hon anser att saken inte är tvistig och målet därför antagligen kommer att avgöras relativt snabbt genom en tredskodom. Detsamma gäller givetvis också de situationer då en talan som har väckts enligt 5 kap. 3 § medges och på denna grund avgörs genom dom. Om käranden har meddelat att saken inte är tvistig men den dock visar sig vara det till följd av svaromålet, skall domstolen utan dröjsmål efter det att svaromålet har inkommit fullgöra sin informationsskyldighet enligt paragrafen genom att genast delge käranden svaromålet och utan dröjsmål informera parterna om den uppskattade tidtabellen för behandlingen. Domstolen har inte heller någon informationsskyldighet i ansökningsärenden, om det inte i enlighet med det föreslagna 8 kap. 4 § beslutas att ärendet skall behandlas i den ordning som gäller för behandling av tvistemål.

Liksom även de övriga allmänna bestämmelser som föreslås i 5 kap. rent generellt skall också den föreslagna bestämmelsen om domstolens informationsskyldighet i 18 § gälla förberedelse såväl i tingsrätten som i hovrätten. Enligt 26 kap. 7 § rättegångsbalken kan hovrätten vid beredningen av ett ärende i tillämpliga delar iaktta vad som bestäms om förberedelse i 5 kap. rättegångsbalken. Hovrätten skall t.ex. informera parterna om den domare som ansvarar för förberedelsen och ge en tidsplan för behandlingen.

20 §. Den nuvarande bestämmelsen i 5 kap. 20 § gäller behandlingen av ett mål vid sammanträde. Såsom konstaterats ovan föreslås det att bestämmelsen i delvis ändrad form överförs till den nya 15 c § på grund av omgrupperingen av bestämmelserna om förberedelsen. Den gällande regleringen i 21 § ersätter åter delvis den nuvarande 20 §.

Den gällande 21 § 1 mom. blir 20 § 1 mom. med oförändrat innehåll. Bestämmelsen i den nuvarande 21 § 3 mom. gäller domstolens materiella processledning. Enligt

lagförslaget skall 5 kap. 21 § revideras så att i den tas in heltäckande bestämmelser om domstolens processledning vid förberedelsen. De gällande bestämmelserna i paragrafens 3 mom. kvarstår således som en del av 21 §.

Däremot föreslås det att den gällande 21 § 2 mom., som hänför sig till editionsplikten och i vilket det bestäms om skyldighet att förete handlingar eller föremål, skall preciseras något, samtidigt som momentet föreslås bli 20 § 2 mom. Enligt den gällande bestämmelsen skall en part på motpartens begäran meddela om han har ett sådant skriftligt bevis eller föremål i sin besittning som motparten har nämnt och som kan ha betydelse för målet. Ordalydelsen i bestämmelsen har ansetts förutsätta att den som framställer begäran anger exakt vilken handling eller vilket föremål som avses. Det är dock ofta omöjligt för motparten att uppfylla ett så ingående krav på exakthet. Ett alltför högt ställt krav kunde t.ex. leda till att handlingar som utgör avgörande bevis inte fås till rättegången. Av dessa orsaker föreslås den nämnda bestämmelsen om skyldighet att uppge skriftliga bevis och föremål bli ändrad.

Enligt förslaget räcker det om motparten tillräckligt ingående specificerar de skriftliga bevisen eller föremålen för att ovan nämnd skyldighet skall uppkomma. Också enligt förslaget skall beviset eller föremålet specificeras tillräckligt ingående. T.ex. räcker det i allmänhet inte heller framöver att man upper vilket slag av handling eller bevisstema det är fråga om för att motparten skall vara skyldig att uppge om han eller hon har handlingen i sin besittning, utan dessutom krävs en ytterligare precisering av något slag. Däremot förutsätts det på basis av den nya bestämmelsen inte att det anges exakt vilken handling eller vilket föremål det är fråga om.

21 §. Ett flertal av bestämmelserna om domstolens materiella processledning i rättegångsbalken gäller i dag enligt ordalydelsen i bestämmelserna i huvudsak endast huvudförhandlingen. Beträffande förberedelsen finns visserligen i det gällande 3 mom. i 5 kap. 21 § en bestämmelse enligt vilken domstolen vid förberedelsen skall se till att parterna uppger alla omständigheter som de vill åberopa. Likaså gäller bestämmelserna om komplettering av stämningsansökan delvis sam-

ma sakhet. I övrigt finns närmare bestämmelser om domstolens materiella processledning för närvarande i 6 kap. 2 a § rättegångsbalken, och de gäller således på basis av sammanhanget huvudförhandlingen. Domstolens skyldighet att utreda saken med hjälp av materiell processledning gäller dock inte enbart huvudförhandlingen utan också förberedelsen. Den materiella processledningen kan i praktiken t.o.m. vara av större betydelse vid förberedelsen än vid huvudförhandlingen. Om den domare som ansvarar för förberedelsen har fullgjort sin skyldighet att utreda saken redan vid förberedelsen, är behovet av materiell processledning eventuellt inte längre så stort vid huvudförhandlingen. Därför föreslås det att i 5 kap. 21 § skall tas in uttryckliga bestämmelser om domstolens materiella processledning vid förberedelsen.

I 1 mom. föreslås därför för det första att domstolen vid förberedelsen skall se till att de syften som avses i 19 § nås och att parterna uppger alla omständigheter som de vill åberopa.

Den bestämmelse om uppnåendet av syftena med förberedelsen som finns i början av momentet är ny jämfört med den gällande lagen. I kapitlets 19 § bestäms om syftena med förberedelsen. Enligt den skall vid förberedelsen klarläggas parternas yrkanden och grunderna för dem, vad parterna är oense om, vilka bevis kommer att läggas fram och vad som skall styrkas med varje bevis samt om det finns förutsättningar för förlikning. För att syftena med förberedelsen skall kunna uppnås i så hög grad som möjligt och på ett ändamålsenligt sätt, betonas domstolens aktiva roll i den föreslagna bestämmelsen. En förberedelse som helt och hållet är beroende av att parterna är aktiva skulle inte nödvändigtvis vara tillräckligt strukturerad, och rättegången skulle inte snabbt kunna framskrida från en fas till en annan på ett ändamålsenligt sätt. Den domare som ansvarar för förberedelsen skall på ett effektivt sätt sträva efter att uppnå syftena med förberedelsen så att saken kan fås till avgörande.

Dessutom skall domstolen på basis av 1 mom. se till att parterna vid förberedelsen uppger alla omständigheter som de vill åberopa, på samma sätt som enligt den gällande

lagen. Domstolen skall använda denna frågeskyldighet för att klarlägga parternas verkliga vilja. Syftet med denna bestämmelse är inte att korrigera eller reda ut brister och oklarheter i parternas framställningar, eftersom en bestämmelse med tanke på sådana situationer föreslås i 2 mom., utan uttryckligen att klarlägga vilka alla omständigheter en part har för avsikt att åberopa. Domstolen skall på basis av bestämmelsen sträva efter att en part inte av okunnighet eller av misstag försummar att framställa ett tilläggsyrkande, åberopa ett nytt rättsfaktum eller lägga fram ett bevis.

Även om det vid en diskussion som på basis av denna bestämmelse förs mellan domstolens ordförande och en part kommer fram någon ny omständighet, är det dock i ett dispositivt tvistemål parten som sist och slutligen beslutar om att åberopa eller inte åberopa den. Därför skall domstolen med stöd av bestämmelsen också klarlägga om parten vill åberopa den omständighet som kommit fram. Den aktiva processledning som avses i paragrafen innebär således enligt den ifrågavarande regeringspropositionen inte att dispositionsprincipen åsidosätts, eftersom det sist och slutligen är partens ensak om han eller hon vill lägga fram det nya rättegångsmaterialet (s. 65-66). Ett korrekt genomförande av dispositionsprincipen förutsätter dock att parten vet vad det är han eller hon beslutar om.

Paragrafens 2 mom. gäller också utövändet av domstolens frågeskyldighet och av domstolens materiella processledning i kompletterande syfte. Enligt förslaget skall, om en parts skriftliga eller muntliga utsaga är oklar eller bristfällig, domstolen ställa personen de frågor som behövs för att klarlägga saken. Bestämmelsen motsvarar till dessa delar vad som i 6 kap. 2 a § 2 mom. bestäms om huvudförhandlingen. Den domare som ansvarar för förberedelsen är skyldig att ingripa i syfte att få en part att precisera en oklar eller bristfällig utsaga.

I 3 mom. föreslås också en bestämmelse om processledning i syfte att begränsa rättegångsmaterialet. Förberedelsen kan i onödan dra ut på tiden om parterna lägger fram onödigt bevis- el.dyl. material. I 17 kap. 7 § rättegångsbalken finns en bestämmelse om avvisande av onödiga bevis, men det bör också

uttryckligen bestämmas om saken för förberedelsens del. För att onödiga bevis inte skall tas till huvudförhandlingen bör beslut om avisande av bevisen fattas redan vid förberedelsen. Det vore också ändamålsenligt att utöva processledning för att begränsa annat rättegångsmaterial i ett så tidigt stadium av processen som möjligt. Det föreslås således att domstolen också vid förberedelsen skall övervaka att sådant som inte hör till målet inte inblandas i det. Domstolen skall avvisa material som läggs fram av en part åtminstone i sådana fall när det i sig redan enligt lagen är förbjudet att lägga fram materialet. Likaså kan framläggande av sådant material som i och för sig är lagligt begränsas, om materialet skall anses vara uppenbart onödigt med hänsyn till avgörandet av målet. Givetvis skall domstolen i första hand genom att använda sig av sin frågerätt försöka få parten att själv avstå från att lägga fram det onödiga rättegångsmaterialet. En motsvarande bestämmelse som gäller huvudförhandlingen finns i det gällande 2 mom. i 6 kap. 2 a §.

22 §. Det föreslås att den hänvisningsbestämmelse som finns i den gällande 22 § skall ändras i enlighet med den nya paragrafindelningen så att den gäller 20 § 1 mom. Paragrafens innehåll föreslås inte bli ändrat. Paragrafen gäller domstolens möjlighet att under förberedelsen vid hot om preklusion uppmana en part att inom en viss tid lägga fram sina yrkanden, grunder eller bevis. Enligt lagrummet kan en part trots att han inte har följt denna uppmaning också sedan tidsfristen har löpt ut åberopa nya yrkanden, omständigheter eller bevis, om parten gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig ursäkt.

I denna proposition föreslås att den allmänna preklusionsbestämmelsen i 6 kap. 9 § rättegångsbalken delvis skall lindras. I en situation där domstolen särskilt uppmanar en part att inom en viss tid uppge sina bevis finns det inga grunder för en lindring av preklusionsbestämmelsen. Det föreslås således att en part inte heller framöver, efter att domstolen har uppmanat parten att inom en viss tid uppge sina bevis, skall kunna åberopa ett nytt bevis efter att den utsatta tiden har löpt ut, om parten inte gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig ursäkt.

24 §. Paragrafen gäller den sammanfattning som domstolen i samband med förberedelsen gör i målet. Enligt den gällande bestämmelsen skall domstolen göra en sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem, om detta är ändamålsenligt för behandlingen av målet. Det är således inte obligatoriskt att göra en sammanfattning, utan den görs om domstolen anser att det är ändamålsenligt. I lagen finns inga bestämmelser om vilken form sammanfattningen skall ha, och enligt motiveringen till lagrummet kan den vara antingen muntlig eller skriftlig (s. 68).

Enligt det gällande lagrummet innehåller sammanfattningen endast parternas yrkanden och grunderna för dem. Enligt ordalydelsen i lagen nämns i sammanfattningen i dag där emot ingenting om bevis eller bevisteman. Å andra sidan skall enligt 22 kap. 4 § rättegångsbalken i protokollet över förberedelsen anges också de bevis som har åberopats och vad som skall styrkas med varje bevis.

Sammanfattningen är ägnad att främja rättssäkerheten, att göra processen klarare och att säkerställa en fortsatt smidig behandling av saken. Domstolen kan använda sammanfattningen som ett effektivt medel för i synnerhet den informativa processledningen, eftersom parterna genom sammanfattningen på ett koncentrerat sätt får information om hur domstolen har förstått parternas framställningar och om de rättsfakta som åberopats i sin helhet har beaktats på behörigt sätt på bägge sidor. När parterna yttrar sig om sammanfattningen kan de korrigera eventuella missuppfattningar i detta avseende och precisera sina tidigare utsagor, om det finns orsak till detta. Detta har betydelse också om frågan om tillämpning av preklusion blir aktuell. En omsorgsfullt gjord sammanfattning är dessutom ett nyttigt hjälpmedel med tanke på den fortsatta behandlingen av saken, eftersom en sammanfattning som godkänts av parterna senare kan utgöra grund för behandlingen. I sådana fall när sammanfattningen utgör en koncentrerad och klart strukturerad framställning av parternas yrkanden och de rättsfakta som de grundar sig på och vid behov också av bevisen, är det ändamålsenligt att man vid den muntliga behandlingen av saken vid huvudförhandlingen skall kunna stöda sig på den. Dessutom kan sammanfatt-

ningen användas när den i domen ingående redogörelsen för parternas yrkanden och svaromål samt de omständigheter på vilka de grundas avfattas (RB 24:7,1 3 punkten).

Samma omständigheter som de som talar för att en sammanfattning skall göras av parternas yrkanden och grunderna för dem gäller också bevis och bevisteman. Under förberedelsens gång skall det även klarläggas vilka bevis som kommer att läggas fram i målet och vad som skall bevisas med dem. Om domstolen gjorde en sammanfattning också av bevisen, skulle parterna få information om hur domstolen har förstått deras framställningar även till dessa delar och om framställningarna i sin helhet har beaktats på behörigt sätt. Detta skulle också förhindra överraskningar med avseende på preklusionen. Likaså skulle sammanfattningen utgöra en god grund för den fortsatta förberedelsen även till dessa delar.

Praxis varierar dock när det gäller sammanfattningarna, och alltid görs sådana inte ens muntligen. På grund av de fördelar med sammanfattningen som nämnts ovan är det dock motiverat att en sammanfattning regelmässigt skall göras i tvistiga mål, och att sammanfattningen dessutom skall vara skriftlig. Dessutom vore det motiverat att i sammanfattningen vid behov också ange bevisen och vad som skall styrkas med varje bevis. Därför föreslås det i 1 mom. att domstolen under förberedelsens gång skall göra en skriftlig sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen och vad som skall styrkas med varje bevis. I 2 mom. bestäms om ett undantag från denna huvudregel att en sammanfattning skall göras, främst med tanke på otvistiga mål.

I summariska tvistemål som avgörs med stöd av 5 kap. 13 eller 14 § är det inte nödvändigt att göra en sammanfattning. Inte heller i sådana mål som kan avgöras vid förberedelsen enligt 5 kap. 27 § är det i allmänhet nödvändigt att göra en sammanfattning. Tvärtom skulle detta i onödan försvåra och fördröja behandlingen av t.ex. otvistiga fordringsmål. I exceptionella fall, t.ex. när en sammanfattning kan främja förlikning eller när käromålet avvisas på grund av en komplicerad processuell fråga, kan en samman-

fattning dock vara nödvändig också i sådana mål som avgörs enligt 5 kap. 27 §. I paragrafens 2 mom. föreslås således en bestämmelse enligt vilken ingen sammanfattning görs, om målet avgörs vid förberedelsen i enlighet med 13 §, 14 § eller 27 §, om det inte finns särskilda skäl till detta.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse om när sammanfattningen skall göras. Enligt bestämmelsen skall sammanfattningen göras redan före förberedelsesammanträdet, om den kan anses främja den muntliga förberedelsen. Det kan också vara ändamålsenligt att göra sammanfattningen i etapper så, att utgående från den skriftliga förberedelsen görs en preliminär sammanfattning av vad som skett fram till tidpunkten i fråga, och denna sammanfattning kompletteras sedan skriftligen efter förberedelsesammanträdet. Därför föreslås en bestämmelse om att sammanfattningen vid behov skall kompletteras under förberedelsens gång.

Redan i dag kan sammanfattningen alltid göras antingen muntligen eller skriftligen. De fördelar som nämnts ovan kan dock i allmänhet bäst nås uttryckligen genom en skriftlig sammanfattning. Därför föreslås det att huvudregeln skall vara att sammanfattningen görs skriftligen. Det är dock inte alltid ändamålsenligt med en skriftlig sammanfattning. I 4 mom. föreslås således att sammanfattningen skall kunna göras muntligen, om en skriftlig sammanfattning kan anses vara onödig med hänsyn till ärendets natur eller omfattning. En skriftlig sammanfattning kan enligt förslaget dessutom kompletteras muntligen.

När det avgörs vilken form sammanfattningen skall ha skall hänsyn således tas till att sammanfattningen med tanke på sitt ändamål kan anses vara tillräcklig i målet i fråga. Vid ändamålsenlighetsprövningen skall man ta hänsyn till bl.a. ärendets natur och omfattning. I ett enkelt mål kan sammanfattningen utan olägenhet göras också muntligen, men i mål som beträffande fakta är komplicerade eller annars omfattande kan en skriftlig sammanfattning göras åskådligare och mera strukturerad och därmed mera lättförståelig än en muntlig framställning. Bestämmelsen har utformats så att en sammanfattning med beaktande av 2 kap. 5 § 3 punk-

ten alltid skall göras skriftligen i sådana fall när huvudförhandlingen hålls i fulltalig sammansättning.

För att sammanfattningen skall kunna göras muntligen förutsätts det att ett sammanträde ordnas. En muntlig sammanfattning kan också vara motiverad i synnerhet i sådana fall när man omedelbart efter förberedelsesammanträdet går över till huvudförhandling i ett mål vars natur eller omfattning inte förutsätter att en skriftlig sammanfattning görs. Med stöd av den föreslagna 15 d § kan förberedelsesammanträdet också hållas per telefon, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de ärenden som skall behandlas vid sammanträdet och för att syftena med förberedelsen skall nås. I sådana fall när målet är så litet eller enkelt att förberedelsesammanträdet kan skötas per telefon, kan det med hänsyn till ärendets art och omfattning anses tillräckligt att också sammanfattningen görs muntligen i samma sammanhang, om inte behandlingen vid förberedelsesammanträdet har begränsats så att den gäller endast en del av ett större mål.

Enligt den föreslagna bestämmelsen kan en skriftlig sammanfattning kompletteras muntligen. T.ex. i en situation där en skriftlig sammanfattning har gjorts redan före förberedelsesammanträdet är det ofta ändamålsenligt att vid sammanträdets slut komplettera sammanfattningen muntligen, så att huvudförhandlingen genast kan inledas. I annat fall kunde man bli tvungen att skjuta upp huvudförhandlingen för att göra en skriftlig sammanfattning.

I vissa situationer bör det dock vara obligatoriskt att göra uttryckligen en skriftlig sammanfattning. Om dessa situationer bestäms i slutet av 4 mom. Sammanfattningen skall vara skriftlig i sådana fall när ett tvistigt mål med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 27 a § avgörs på basis av enbart skriftlig förberedelse, utan att något sammanträde hålls. Enligt den gällande lagen är det främst bara i sådana fall när käromålet med stöd av 5 kap. 6, 13 eller 14 § förkastas som uppenbart ogrundat eller avvisas som ett tvistigt mål kan avgöras utan att något sammanträde hålls. Enligt den föreslagna 27 a § kan ett tvistigt mål avgöras enbart på basis av skriftlig förberedelse, och således utan att något

sammanträde hålls, också när ärendet är av sådan natur att dess avgörande inte förutsätter huvudförhandling och ingen av parterna motsätter sig att målet avgörs utan att huvudförhandling hålls. Eftersom målet i de situationer som avses i 27 a § inte alls behandlas vid sammanträde, är det särskilt viktigt att domstolen innan målet avgörs försäkras sig om att parterna skriftligen har fått lägga fram allt det material som de vill uppge i saken och att domstolen också har förstått materialet på rätt sätt. Därför skall sammanfattningen i dessa situationer alltid göras skriftligen.

En muntlig sammanfattning kan inte heller göras i sådana fall när målet överförs direkt till huvudförhandling efter den skriftliga förberedelsen. Det föreslås nu uttryckligen i den nya 15 b § i 5 kap. att ett sådant förfarande skall vara möjligt i sådana fall när förberedelsens syften har nåtts redan vid den skriftliga förberedelsen av målet så, att det inte är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen muntligen. Eftersom det inte heller i dessa situationer är möjligt att komplettera rättegångsmaterialet muntligen vid förberedelsesammanträdet och eftersom möjligheten att lägga fram nya rättsfakta och bevis vid huvudförhandlingen är begränsad, är det innan preklusionsverkan inträder viktigt att man försäkras sig om att alla nödvändiga fakta och också bevis har lagts fram redan vid den skriftliga förberedelsen. Uttryckligen i dessa fall vore det viktigt att domstolens sammanfattning också innehåller bevisen. I enlighet med detta föreskrivs i paragrafens 4 mom. att sammanfattningen alltid skall göras skriftligen också i sådana fall när målet efter den skriftliga förberedelsen överförs direkt till huvudförhandling.

Enligt den nya 15 b § i 5 kap. skall parterna innan målet överförs från den skriftliga förberedelsen till huvudförhandling ges tillfälle att yttra sig om huruvida de anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt. Det är ändamålsenligt att den skriftliga sammanfattning som gjorts i saken i detta sammanhang ges till parterna för kommentarer, så att parterna utgående från den kan bedöma om det är nödvändigt att fortsätta förberedelsen vid ett sammanträde.

Liksom i dag skall parterna ges tillfälle att yttra sig om sammanfattningen. Den be-

stämmelse som gäller detta flyttas från 1 mom. och blir nytt 5 mom. Om sammanfattningen har gjorts före förberedelsesammanträdet i enlighet med det föreslagna 3 mom., är det lämpligast att parterna hörs med anledning av sammanfattningen direkt vid förberedelsesammanträdet. Sammanfattningen skall dock tillställas parterna redan före sammanträdet, så att de kan sätta sig in i den.

Enligt förslaget skall sammanfattningen vid behov innehålla också bevis och bevisteman. När det blir regel att sammanfattningar görs vid tingsrätterna, och om sammanfattningarna framöver i allmänhet innehåller uppgifter också om bevis och bevisteman, väcks frågan om förhållandet mellan sammanfattningen och protokollet. Om dessa innehållsmässigt motsvarar varandra behöver de inte nödvändigtvis vara skilda dokument. I varje fall kan en redan befintlig sammanfattning alltid användas vid upprättandet av protokollet. Det kan vara nödvändigt att upprätta ett särskilt protokoll om detta t.ex. innehåller avgöranden som träffats under förberedelsen. Det bör dock noteras att uppgiften att göra en sammanfattning uttryckligen hör till domaren inom ramen för processledningen, och den kan inte delegeras till kanslipersonalen eller till en notarie.

27 a §. Förutom en koncentrerad huvudförhandling är ett av de centrala syftena med förberedelsen att sådana mål som inte nödvändigtvis förutsätter att den mera tidskrävande och eventuellt dyra huvudförhandlingen ordnas skall kunna avgöras redan vid förberedelsen. Enligt den gällande lagen är avgörandet av mål vid förberedelsen möjlig i mycket begränsad utsträckning. I 5 kap. 27 § i den gällande lagen räknas de fall upp när ett mål kan avgöras redan vid förberedelsen. Vid förberedelsen kan för det första käromålet avvisas på basis av en brist i processförut-sättningarna eller på den grunden att stäm-ningsansökan inte ens efter att komplette-ringsuppmaning har getts duger som grund för rättegång. Också förlikning mellan par-terna kan fastställas vid förberedelsen. Vid förberedelsen kan huvudsaken i sak i regel avgöras endast på formell grund, dvs. antingen genom en dom på basis av att käromålet har medgivits eller käranden har eftergivit

käromålet, eller genom en tredskodom på ba-sis av en parts utevaro eller någon annan därmed jämförbar försummelse. På materiell grund kan ett käromål i sak avgöras vid förberedelsen genom dom främst bara i sådana fall när käromålet är antingen uppenbart ogrundat eller uppenbart befogat. Dessutom blev det genom den lag om ändring av 21 kap. rättegångsbalken (368/1999) som trädde i kraft den 1 juni 1999 möjligt att i vissa fall i sak avgöra en tvistig kostnadsfråga vid förberedelsen. Enligt den gällande be-stämmelsen i 21 kap. 14 § 2 mom. kan, om huvudsaken avgörs vid förberedelsen, avgö-randet beträffande rättegångskostnader med-delas samtidigt också när de har förblivit stridiga, om inte utredningen av deras belopp anses kräva huvudförhandling för upptagning av muntlig bevisning.

Frånsett de ovan nämnda undantagen är det således i dag inte möjligt att avgöra ett tvistigt mål vid förberedelsen, utan det förutsätts alltid att en huvudförhandling ordnas. Detta gäller också i sådana fall när tvisten till sin natur är sådan att ett avgörande inte skulle förutsätta att saken behandlas vid huvudför-handling. Med tanke på sådana situationer har man t.ex. i Sverige gjort det möjligt att avgöra målet genom dom utan huvudför-handling, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna (RB 42:18,1 5 punkten).

Huvudförhandlingen i tingsrätten medför i allmänhet stora kostnader, och det är inte nå-got självändamål och inte heller motiverat att ordna en sådan när avgörandet lika väl kan träffas genom ett enklare förfarande. Det är därför ändamålsenligt att också sådana tvistiga mål som kan avgöras utan att huvudför-handling ordnas skall kunna avgöras redan i förberedelsefasen på basis av den skriftliga förberedelsen. Därför föreslås i 5 kap. 27 a § en bestämmelse enligt vilken ett tvistigt mål kan avgöras på basis av enbart skriftlig förberedelse, om målet är av sådan natur att dess avgörande inte förutsätter huvudför-handling och om ingen av parterna motsätter sig att målet avgörs genom skriftligt förfarande. Enligt den nya bestämmelsen kan detta förfarande tillämpas såväl i mål i vilka förlikning är tillåten som i indispositiva tviste-

mål, dvs. i mål i vilka förlikning inte är tillåten.

Det kan vara onödigt att ordna en huvudförhandling i sådana fall när ingen muntlig bevisning läggs fram i saken och det inte heller av någon annan orsak finns behov av en huvudförhandling. En sådan situation kan vara för handen i synnerhet när fakta i målet är otvistiga och oklarheten endast gäller den rättsliga bedömningen av saken. Situationen kan vara densamma när endast skriftliga bevis läggs fram i saken och oklarheten gäller enbart den rättsliga bedömningen. Detta kan vara fallet t.ex. i ett mål som gäller preskription av en fordran eller i ett ärende som gäller underhållsbidrag, när de fakta som behövs för att fastställa underhållsbidraget har utretts vid den skriftliga förberedelsen och tvisten endast gäller bedömning av underhållsbidragets korrekta belopp.

Enbart det att fakta är ostridiga och muntlig bevisning därför onödig kan självfallet inte i sig innebära att en huvudförhandling skall anses vara onödig. Med tanke på avgörandet av målet är det nämligen oftast till fördel att parterna och deras biträden har tillfälle att muntligen framföra argument vid huvudförhandlingen. Dessutom kan den muntliga huvudförhandlingen, där det är lättare att ställa kompletterande frågor, vara nödvändig med tanke på en effektiv processledning eller för att saken skall kunna utredas. Särskilt viktig kan huvudförhandlingen vara i sådana fall när en part saknar rättegångsbiträde och det kan antas att parten bättre kan framföra sin sak muntligen än skriftligen. Syftet med bestämmelsen är att mål skall kunna avgöras på basis av skriftlig förberedelse endast i sådana fall när det med tanke på avgörandet av målet är uppenbart onödigt att ordna en huvudförhandling.

När ett mål avgörs med stöd av den nya bestämmelsen ordnas inte heller något muntligt förberedelsesammanträde i målet, utan det är enbart fråga om ett skriftligt förfarande. Ett tvistigt mål kan således inte med stöd av detta lagrum avgöras vid ett förberedelsesammanträde. Om målet däremot vid förberedelsesammanträdet fås i sådant skick att det kan avgöras, kan huvudförhandling i målet hållas omedelbart efter förberedelsesammanträdet och saken avgöras där, om det visar sig nöd-

vändigt att ordna ett sammanträde. Avsikten är inte att rättegången skall avslutas och alla juridiska argument framföras vid det muntliga förberedelsesammanträdet. Det är meningen att förberedelsesammanträdet skall vara ett relativt enkelt förfarande och att rättegången skall avancera snabbt från en fas till en annan. Därför föreslås det inte att ett tvistigt mål skall kunna avgöras även vid förberedelsesammanträdet.

För att ett mål skall kunna avgöras på basis av det skriftliga materialet förutsätts det dessutom alltid att parterna inte motsätter sig att målet avgörs enbart genom ett skriftligt förfarande. Detta är motiverat av den anledningen att parterna, när målet är tvistigt, om de så önskar alltid skall ha möjlighet att driva sin sak muntligen i domstolen. Bestämmelserna i artikel 6 stycke 1 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990), vilken ingåtts av medlemsstaterna i Europarådet, förutsätter att i domstolen också i tvistemål i regel ordnas en muntlig förhandling (hearing) som är offentlig (public). I synnerhet i tingsrätten är detta motiverat, eftersom det är fråga om en domstol i första instans. När domstolen överväger möjligheten att avgöra målet utan huvudförhandling skall den höra parterna på lämpligt sätt. Parterna kan även ge sitt samtycke under fria former, t.ex. per telefon. Å andra sidan kan parterna också ge s.k. tyst samtycke, t.ex. genom att de låter bli att besvara en uttrycklig skriftlig förfrågan i saken från tingsrätten, när parterna i förfrågan tydligt informerats om vilken följden av ett uteblivet svar är.

I varje fall skall domstolen alltid innan ett mål avgörs på basis av skriftlig förberedelse försäkra sig om att parterna skriftligen har kunnat framföra allt det de önskar yttra sig om och att de också har kunnat framföra sina juridiska argument i saken. När ett mål avgörs med stöd av den föreslagna 27 a § skall en skriftlig sammanfattning enligt det föreslagna 5 kap. 24 § 4 mom. alltid göras. Härigenom säkerställs det att parterna får veta exakt hur domstolen har förstått det material de har lagt fram. Eftersom parterna skall ges tillfälle att yttra sig om sammanfattningen, kan man samtidigt begära deras samtycke till att målet avgörs på basis av skriftlig förbere-

delse så som förutsatts i det föreslagna lagrummet. Likaså kan parterna på basis av sammanfattningen bättre bedöma om de skall ge sitt samtycke till att målet avgörs genom skriftligt förfarande.

När ett mål med stöd av det föreslagna lagrummet avgörs vid skriftlig förberedelse är tingsrätten enligt 2 kap. 5 § 2 punkten domför i en sammansättning som består av endast ordföranden. I de flesta fallen kommer de mål som skall avgöras genom enbart skriftligt förfarande i praktiken inte att vara komplicerade, varken i juridiskt avseende eller med tanke på bevisningen, varför de enligt förslaget alltid kan avgöras i en sammansättning med en domare. De ovan nämnda komplicerade målen skall enligt den regel som framgår av 3 punkten i samma paragraf behandlas i fulltalig sammansättning.

6 kap. Huvudförhandling i tvistemål

2 §. I 6 kap. 2 § 1 mom. bestäms om behandlingen av mål och om behandlingsordningen vid huvudförhandling i tvistemål. I förslaget bestäms också om det förfarande genom vilket det rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen blir lagligt rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen. Genom förslaget strävar man efter att undvika dubbelt arbete under rättegången och efter att det rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen lättare än i dag skall kunna utnyttjas också vid huvudförhandlingen. I förslaget iakttas delvis samma slags lösningar som i den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 15 c §, där det för sin del bestäms om förhållandet mellan den skriftliga förberedelsen och förberedelsesammanträdet.

Enligt den gällande lagen börjar huvudförhandlingen med att käranden framställer sina yrkanden och grunderna för dem. Därefter skall svaranden meddela om han medger eller bestrider käromålet. Av huvudförhandlingens omedelbarhet har ansetts följa att det material som har lagts fram vid förberedelsen inte till någon del utgör sådant rättegångsmaterial som skall beaktas automatiskt, utan huvudförhandlingen är ett fristående, självständigt rättegångstillfälle där rättegångsmaterialet i sin helhet skall läggas fram för sammansättningen vid huvudförhandlingen. Parterna

skall således också framställa alla sina yrkanden och grunderna för dem vid huvudförhandlingen. Enligt den gällande bestämmelsen i 24 kap. 2 § 1 mom. får i domen enligt huvudregeln beaktas endast det rättegångsmaterial som har lagts fram vid huvudförhandlingen. De gällande bestämmelserna innebär också att det inte är tillräckligt att parten endast meddelar att han eller hon upprepar eller vidhåller det som har lagts fram vid förberedelsen, utan parten skall uttryckligen framställa sina yrkanden och åberopa de omständigheter som personen vill att domstolen skall grunda sitt avgörande på. Principen om muntlighet har dessutom ansetts innebära att en part uttryckligen muntligen skall lägga fram hela rättegångsmaterialet på nytt vid huvudförhandlingen, trots att yrkandena och grunderna är desamma som de som redan har lagts fram vid förberedelsen.

Om man följde den gällande lagen bokstavligen, kunde detta dock leda till att den inledande partsförhandlingen vid huvudförhandlingen blir onödigt omfattande eller t.o.m. kommer in på sidospår. Den gällande lagstiftningen, som betonar en självständig och strikt muntlig huvudförhandling, kan ses som en reaktion på den processpraxis som rådde före underrättsreformen. Innan underrättsreformen trädde i kraft grundade sig processen i underrätterna i stor utsträckning på skriftväxling, och det förekom över huvud taget inte någon egentlig huvudförhandling. Det fanns inga fastställda former för förberedelsen av mål och ärenden, utvecklandet av talan och bemötandet av den, bevisningen och den juridiska argumentationen, utan vilket slag av rättegångsmaterial som helst kunde läggas fram i vilken fas av processen som helst. Processen framskred i hög grad på basis av de rättegångsskrifter parterna lade fram, och en effektiv processledning från domarens sida var inte möjlig. Det var nödvändigt att komma ifrån detta oorganiserade förfarande och göra rättegången mera strukturerad.

Det är fortfarande klart att det inte är ändamålsenligt att läsa upp skrivelser vid huvudförhandlingen. Den skriftliga processen bör koncentreras till förberedelsefasen, och huvudförhandlingen bör fortfarande vara muntlig.

Såsom konstaterats ovan skall rättegången bilda en konsekvent helhet som framskrider i faser så, att varje fas i processen betjänar den följande så bra som möjligt. Det är inte ändamålsenligt att dubbelt arbete utförs i de olika faserna av rättegången. Också för huvudförhandlingens del skall rättegången basera sig på förberedelsen i högre grad än i dag. Det bör vara lättare att vid huvudförhandlingen använda det material som har lagts fram under förberedelsen. Användningen av också det skriftliga rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen kan underlättas vid huvudförhandlingen, utan att man ger avkall på kravet på en muntlig huvudförhandling.

Ett av de viktigaste elementen i en rättvis rättegång är att parterna så exakt som möjligt vet på vilket rättegångsmaterial domen kan grundas. Parterna skall ha möjlighet att under rättegången kommentera allt det rättegångsmaterial som eventuellt kommer att användas i domen. Endast på detta sätt kan de komma med egna motargument i saken. För att denna rätt skall förverkligas, bör det göras så klart som möjligt för parterna vilket detta lagliga rättegångsmaterial är. Likaså skall alla de domare som deltar i avgörandet av saken ha möjlighet att om de så vill ställa parterna kompletterande frågor också om det framlagda materialet. Därför skall man inte slopa den regel som framgår av 24 kap. 2 § 1 mom. och enligt vilken i domen enligt huvudregeln endast får beaktas sådant rättegångsmaterial som har lagts fram vid huvudförhandlingen. Däremot kan det sätt på vilket rättegångsmaterialet får läggas fram vid huvudförhandlingen göras mera ändamålsenligt. Enligt förslaget sänks tröskeln för fullgörandet av en parts skyldighet att framställa yrkanden och åberopsskyldighet vid huvudförhandlingen, och dessutom betonas domstolens skyldighet att utöva processledning i detta avseende. Det material som omfattas av dessa skyldigheter och som har lagts fram redan vid förberedelsen kan således lättare än i dag användas som lagligt rättegångsmaterial också vid huvudförhandlingen. Med material som har lagts fram redan vid förberedelsen avses enligt förslaget såväl material som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen som material som har lagts fram vid förberedelse-

sammanträdet.

I 1 mom. 1 punkten föreslås att domstolen när sammanträdet inleds kort skall redogöra för resultatet av förberedelsen och förhöra sig om de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning.

Den föreslagna regleringen av förhållandet mellan förberedelsen och huvudförhandlingen motsvarar delvis vad som i 5 kap. 15 c § 2 mom. föreslås om förhållandet mellan skriftlig och muntlig förberedelse. Domarens roll som processledare betonas. Sammanträdet vid huvudförhandlingen inleds med att domstolen kort går igenom resultatet av förberedelsen. Ovan i 5 kap. 24 § föreslås att det i regel skall förutsättas att en sammanfattning görs av förberedelsen. När sammanfattningen har gjorts skriftligen, kan den eller en uppdaterad version av den också användas när huvudförhandlingen inleds. Domstolen kan på basis av den kort redogöra för de viktigaste resultaten av förberedelsen och för vad parterna har yrkat vid förberedelsen.

Huvudförhandlingen fortsätter efter domstolens inledning med att parterna i tur och ordning motiverar sin uppfattning och yttrar sig om de grunder som motparten har anfört, dvs. bägge sidor utvecklar sin talan, vilket innebär att en s.k. sakframställning görs.

Eftersom parternas yrkanden och grunder samt de bevis och bevissteman som de har uppgett i regel är exakt desamma vid huvudförhandlingen som vid förberedelsen, är det i allmänhet inte nödvändigt att i detalj gå igenom dem vid huvudförhandlingens början, inte ens i repetitionssyfte. Såväl parterna som den domare som har ansvarat för förberedelsen känner redan till dem från förut på basis av förberedelsen. Likaså är det fortfarande möjligt att hålla huvudförhandlingen omedelbart eller t.ex. samma dag som det muntliga förberedelsesammanträdet, och det är inte heller av denna orsak ändamålsenligt att i dessa fall ingående upprepa vad som sagts där.

Om målet behandlas i en sammansättning med tre domare eller i en nämndemanna-sammansättning, känner de nya domstolsmedlemmarna innan huvudförhandlingen inleds inte nödvändigtvis till vad som har hänt vid förberedelsen. Också för deras del räcker

det dock i allmänhet med att det i huvudförhandlingens början kort redogörs för resultatet av förberedelsen. Hur ingående denna redogörelse skall vara avgörs från fall till fall. Beträffande de viktigaste frågorna kan det redogöras noggrannare för vad som kommit fram vid förberedelsen. Det är då ändamålsenligt att utnyttja uttryckligen den skriftliga sammanfattningen, eftersom denna utgör en koncentrerad framställning av yrkandena, motiveringarna och vid behov också bevisningen och har gjorts med tanke på den fortsatta behandlingen av saken. Enbart en allmän hänvisning till den skriftliga sammanfattningen är dock inte tillräcklig, utan redan de krav som hänför sig till en offentlig rättegång förutsätter att yrkandena jämte motiveringar går igenom vid huvudförhandlingen.

När huvudförhandlingen sker i en fulltalig sammansättning skall de medlemmars behov av information som inte har deltagit i förberedelsen men som hör till den sammansättning som fattar beslutet beaktas vid bedömningen av hur omfattande redogörelsen skall vara. Vid ett sammanträde med en fulltalig sammansättning är den redogörelse för vad som har skett under förberedelsen som ges i början av huvudförhandlingen således i praktiken i allmänhet mera omfattande. Det finns givetvis inte heller något hinder för att parterna och domarna under partsförhandlingens gång kompletterar denna redogörelse.

Domstolen är också skyldig att fråga parterna om de yrkanden som framställts under förberedelsen fortfarande motsvarar deras uppfattning. När en part svarar på denna fråga kan parten för sin del fullgöra den skyldighet att framställa yrkanden som personen har också vid huvudförhandlingen. Till den del domstolen har redogjort för rättegångsmaterialet och en part har meddelat att det motsvarar hans eller hennes uppfattning, behöver parten inte heller vidta några ytterligare åtgärder för att rättegångsmaterialet skall kunna beaktas i domen. På motsvarande sätt är det när en part kompletterar eller ersätter den beskrivning av yrkandena och grunderna som getts i redogörelsen fråga om normalt fullgörande av partens skyldighet att framställa yrkanden och åberopsskyldighet.

Den föreslagna regleringen har således praktisk betydelse med tanke på parternas

skyldighet att framställa yrkanden och åberopsbörda. Trots att dessa skyldigheter i och för sig är oförändrade förenklas fullgörandet av dem för parternas del. Det material som redan har lagts fram vid förberedelsen blir genom domstolens processledningsåtgärder och parternas medverkan i stor utsträckning lagligt rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen.

I domstolen är det i praktiken i allmänhet ordföranden för sammanträdet som kort skall redogöra för resultatet av förberedelsen i målet och förhöra sig om de yrkanden som har lagts fram fortfarande motsvarar parternas uppfattning, men det finns heller inga hinder för att någon annan domstolsmedlem, i praktiken den domare som ansvarat för förberedelsen, sköter saken.

Efter domstolens inledning fortsätter huvudförhandlingen således så som förutsätts i den gällande lagstiftningen. Parternas sakframställning betonas dock så att parterna efter inledningen enligt förslaget 2 punkt i tur och ordning skall motivera sin uppfattning och yttra sig om de motiveringar som motparten har anfört. I den gällande lagen sägs det endast att parterna är skyldiga att närmare motivera sin uppfattning.

I övrigt föreslås inga ändringar beträffande innehållet i paragrafens 1 mom. Efter parternas framställningar upptas bevisningen, och till sist skall parterna slutföra sin talan.

I 2 mom. finns en bestämmelse som gäller bevisningsförfarandet, enligt vilken parterna skall förhöras i bevissyfte innan någon annan muntlig bevisning tas upp i den fråga som förhöret gäller. För att underlätta att bevisen kan tas upp i en så ändamålsenlig ordningsföljd som möjligt föreslås det att till 2 mom. fogas ett uttryckligt omnämnande av att det kan bestämmas att bevisningen skall framskrida enligt olika bevisteman. På basis av förberedelsen är det vid huvudförhandlingen klart vilka bevis som kommer att läggas fram och vad som avses bli styrkt med varje bevis. Om det finns flera tvistiga fakta och ett stort antal bevis i saken, kan det vara ändamålsenligt att dela upp bevisningen så att man först tar upp de bevis som gäller en viss fråga och först därefter övergår till bevisningen i nästa tvistiga fråga, trots att t.ex. delvis samma vittnen kan berätta om flera omständigheter.

När man går till väga på detta sätt kan det också vara ändamålsenligt att domstolen ger parterna tillfälle att yttra sig om vad de anser om den bevisning som gäller omständigheten i fråga.

Enligt förslaget kan domstolen bestämma att bevisning som gäller någon viss omständighet skall tas upp före den övriga bevisningen. Bevisning som framskrider enligt olika bevissteman skall givetvis i allmänhet användas endast när detta är motiverat med tanke på bevisupptagningen och för att bevisen skall kunna förstås. När domstolen överväger om dylik upptagning av bevisning skall användas skall den också beakta att arrangementet inte får leda till oskäligen svårigheter för vittnena eller höja parternas rättegångskostnader. På basis av 6 kap. 2 a § 1 mom. rättegångsbalken kan domstolen fortfarande också besluta att fristående frågor i målet eller fristående delar av det skall behandlas separat. De övriga bestämmelserna om hur bevisningen framskrider finns i 17 kap. rättegångsbalken.

I den gällande lagens 3 mom. sägs att avvikelse från den ordningsföljd som är huvudregel enligt 1 och 2 mom. får ske endast om det finns särskilda skäl. I förarbetena till bestämmelsen (s. 74) konstateras att ett sådant särskilt skäl kan vara t.ex. att det är ändamålsenligt att behandla målets olika frågor separat. Tröskeln för avvikelse från den föreskrivna behandlingsordningen är dock på basis av ordalydelsen onödigt hög i dag. Å andra sidan konstateras det i 2 mom. i 26 kap. 24 §, som gäller ordningsföljden vid huvudförhandling i hovrätten, endast att avvikelse från ordningsföljden får ske vid behov.

Trots att den behandlingsordning som bestäms i lagrummet och den föreslagna behandlingsordningen i allmänhet visserligen också motsvarar den mest ändamålsenliga ordningen, bör domstolen ha en tillräcklig prövningsrätt för att i enskilda fall kunna göra avvikelser från denna. Därför föreslås det att 3 mom. ändras så att avvikelse från ordningsföljden enligt 1 och 2 mom. dock får ske vid behov. Tröskeln för avvikelser sänks således.

I den gällande lagens 4 mom. finns en bestämmelse enligt vilken domstolen när huvudförhandlingen inleds vid behov i korthet

skall redogöra för tvisteläget. Eftersom det föreslås att huvudförhandlingen alltid skall börja med att domstolen redogör för resultatet av förberedelsen, finns det inte längre något behov av bestämmelsen i det gällande 4 mom., och den föreslås bli slopad i detta sammanhang.

3 §. I den gällande lagen betonas muntligheten vid huvudförhandlingen på olika sätt. I kapitlets 3 § 1 mom. fastställs huvudregeln att huvudförhandlingen skall vara muntlig och att det är förbjudet att framställa saken skriftligt. Detta moment föreslås vara oförändrat. I 2 mom. bestäms åter om de gällande undantagen från denna muntlighet. Denna bestämmelse motsvarar den gällande bestämmelsen om muntlighet vid förberedelsen i 5 kap. 20 §.

Såsom konstaterats ovan föreslås bestämmelserna om muntligheten vid förberedelsen bli ändrade. Vid huvudförhandlingen är det särskilt viktigt att parterna processar muntligt. Omedelbarheten vid huvudförhandlingen kan inte genomföras om parterna fortfarande tillåts driva sin sak med hjälp av rättegångsskrifter. Det är viktigt att det vid huvudförhandlingen förs en verklig dialog mellan parterna och domstolsmedlemmarna. Detta är det bästa sättet att garantera parternas rättsskydd och härigenom kan också ett rättvist resultat uppnås. Därför föreslås bestämmelsen i 1 mom. inte bli ändrad i samband med revideringen av paragrafen.

I 2 mom. bestäms om undantag från regeln om muntlig förhandling. I bestämmelsen föreslås inga andra ändringar än att den tekniskt ges en tydligare utformning. Enligt den nya formuleringen får en part ur handlingarna läsa upp sitt yrkande samt direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen liksom även till sådana handlingar som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen.

Att huvudförhandlingen är muntlig behöver inte betyda att den förberedelse som skett uttryckligen med tanke på huvudförhandlingen inte på ett ändamålsenligt sätt skulle kunna utnyttjas vid denna. Tvärtom förutsätter strävandena att slopa onödigt dubbelt arbete vid rättegången samt att främja en ändamålsenlig indelning av rättegången i faser så, att man betonar förberedelsens karaktär av beredning

av huvudförhandlingen, att man på ett bättre sätt än i dag kan utnyttja resultaten av förberedelsen när saken går igenom muntligen vid huvudförhandlingen.

I 5 kap. 24 § föreslås det att domstolens skyldighet att göra en sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen skall utvidgas. När en skriftlig sammanfattning har gjorts skall man också kunna stöda sig på den vid huvudförhandlingen. Detta är ett sätt att göra processen enklare och slippa dubbelt arbete. Ovan har det redan beträffande 2 § föreslagits att den muntliga huvudförhandlingen skall grunda sig på förberedelsen i det avseendet att domstolen, på basis av förberedelsen och i synnerhet den sammanfattning som domstolen har gjort, i huvudförhandlingens början skall redogöra för parternas yrkanden och grunderna för dem. I samma riktning inverkar också den nya bestämmelse som föreslås i den förevarande 3 § 3 mom. och enligt vilken man vid huvudförhandlingen på ett ändamålsenligt sätt får stöda sig på den sammanfattning som har gjorts vid förberedelsen. Denna rätt gäller förutom parterna också domstolen. Domstolen kunde använda sammanfattningen t.ex. när den inleder huvudförhandlingen, och parterna kunde använda den i sin sakframställning.

För parternas del kunde det bli aktuellt att stöda sig på den skriftliga sammanfattningen t.ex. efter att domstolen vid sammanträdet början har gett en kort redogörelse - också denna på basis av sammanfattningen - för resultatet av förberedelsen samt förhört sig om parternas yrkanden fortfarande motsvarar de yrkanden som framställts vid förberedelsen. Om en part då t.ex. anser att domstolen i sin redogörelse borde ha nämnt ytterligare något som finns i sammanfattningen, kan parten med stöd av sammanfattningen ta upp också denna synpunkt vid rättegången. En part kan också senare vid sakframställningen stöda sig på sammanfattningen.

Enligt förslaget kan man stöda sig på sammanfattningen på ett ändamålsenligt sätt, vilket emellertid också här betyder att muntligheten vid förhandlingen inte får äventyras på grund av detta. Detta betyder t.ex. att sammanfattningen kan användas på samma sätt som anteckningar. Det är givetvis inte ända-

målsenligt att man vid huvudförhandlingen läser upp sammanfattningen, men det är med tanke på muntligheten inte heller tillräckligt att det allmänt hänvisas till den.

4 §. I den gällande 4 § 1 mom. finns en bestämmelse enligt vilken den utsaga som en part har avgivit vid förberedelsen inte får läsas upp. Denna formulering har i regeringens proposition (s. 75) motiverats med att omedelbarheten vid huvudförhandlingen förutsätter att hela rättegångsmaterialet läggs fram muntligen vid huvudförhandlingen. I propositionen konstateras också att vad som har lagts fram vid förberedelsen således inte utan vidare blir beaktat när målet avgörs.

Det är fortfarande inte nödvändigt eller tillåtet att läsa upp skrivelser och i regel inte heller annat rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen. Detta framgår av 6 kap. 3 §. Enligt förslaget skall huvudförhandlingen dock framöver i allt högre grad grunda sig på det som redan har lagts fram vid förberedelsen, och enligt förslaget är det i praktiken inte längre nödvändigt att vid huvudförhandlingen muntligen upprepa allt det rättegångsmaterial som redan har lagts fram vid förberedelsen. Såsom sagts ovan blir det rättegångsmaterial som parterna har lagt fram redan vid förberedelsen på ett enklare sätt lagligt rättegångsmaterial också vid huvudförhandlingen. Likaså bestäms i den föreslagna 3 § 3 mom. att man vid den muntliga behandlingen av målet vid huvudförhandlingen får stöda sig på den sammanfattning som har gjorts vid förberedelsen. Därför föreslås den gällande bestämmelsen i 6 kap. 4 § 1 mom. enligt vilken en utsaga som en part har avgivit vid förberedelsen inte får läsas upp bli struken.

Till övriga delar är 4 § 1 mom. oförändrat i sak, men en språklig ändring föreslås i det.

9 §. En omständighet som har bidragit såväl till att tyngdpunkten i rättegången har kommit att ligga på de inledande faserna som till de ökade rättegångskostnaderna har ansetts vara att den s.k. preklusionsbestämmelsen i den gällande lagen har tolkats alltför snävt. Tanken bakom preklusionsbestämmelserna är att en part inte längre i den ifrågavarande fasen av rättegången får åberopa nytt rättegångsmaterial, om inte parten har haft giltig orsak att inte åberopa materialet tidiga-

re. Den första tidsgränsen för preklusion är vid övergången från förberedelse till huvudförhandling. Den nuvarande bestämmelsen i 6 kap. 9 § gäller detta. En part skall vid äventyr av preklusion lägga fram sina grunder och bevis redan vid förberedelsen. Preklusionsbestämmelsen behövs för att trygga en koncentrerad huvudförhandling. En part får inte av taktiska skäl hemlighålla ett viktigt rättsfaktum eller bevis som hänför sig till målet fram till huvudförhandlingen, så att motparten inte i tid kan reagera på saken. Processbestämmelserna skall för sin del uppmuntra parterna till ett hederligt processande. Preklusionsbestämmelserna bör formuleras antingen så att en part efter en viss tidpunkt får återoplysa nytt rättegångsmaterial endast om parten har haft giltig orsak att inte ta upp saken tidigare eller så att det förutsätts att tillståndet av det nya rättegångsmaterialet inte märkbart fördröjer utredningen av saken.

Tillämpningen av preklusionsbestämmelsen leder i praktiken till att en part inte utan giltig orsak får lägga fram en ny omständighet eller ett nytt bevis först vid huvudförhandlingen. Det har sagts att rädslan för preklusion i praktiken har lett till att parterna inte vågar avsluta förberedelsen i ett mål innan de är helt säkra på att inga tänkbara grunder eller bevis har glömts bort.

Genom preklusionen strävar man efter att parterna under förberedelsen skall ange alla de omständigheter som de vill återoplysa och uppge de bevis som kommer att läggas fram i saken. Även om parterna vid förberedelsen skall lägga fram alla omständigheter de vill återoplysa och uppge alla bevis, kan inte möjligheten att återoplysa en ny omständighet helt förbjudas, eftersom ett ovillkorligt förbud kunde leda till att parterna vid förberedelsen lägger fram allt tänkbart rättegångsmaterial enbart för att få behålla rätten att eventuellt senare återoplysa det vid huvudförhandlingen. I motiveringen till regeringens proposition föreslogs det att en parts rätt att vid huvudförhandlingen återoplysa en ny omständighet eller utredning skulle begränsas så att parten inte skulle kunna handla i syfte att dra ut på handläggningen eller i ett annat olämpligt syfte eller av grov vårdslöshet. I motiveringen konstaterades dock att det i praktiken kan vara svårt att visa att en part med avsikt eller av

grov vårdslöshet har försummat att lägga fram en omständighet eller ett bevis. Därför stannade man för den nuvarande regleringen (s. 80).

Preklusionsbestämmelserna bör vara sådana att risken för felaktiga avgöranden i praktiken inte är alltför stor. Ett materiellt riktigt avgörande kan säkerställas genom att en part har en begränsad möjlighet att återoplysa åtminstone sådana omständigheter och bevis som är nödvändiga med tanke på partens rättsskydd. Ursäktliga mänskliga misstag får inte leda till rättsförluster till följd av preklusion. Å andra sidan får en part inte ha obehörig nytta av att personen in i det sista hemlighåller en omständighet som han eller hon känner till eller gör sig skyldig till oförlåtligt slarv. Det väsentliga med tanke på syftet med preklusionsreglerna är att preklusionströskeln är på en så korrekt nivå som möjligt och att den också upplevs som rättvis.

I den gällande lagen tillämpas en likadan bestämmelse på såväl de grunder som en part anför till stöd för sitt yrkande, dvs. rättsfakta, som de bevis som läggs fram för att styrka dessa fakta. Om preklusionen bestäms i dag att en part i ett mål där förlikning är tillåten inte vid huvudförhandlingen får återoplysa en omständighet eller ett bevis som han inte har återoplyst vid förberedelsen, om inte parten gör sannolikt att hans förfarande har en giltig orsak. Beviskravet när det gäller en giltig orsak som åsidosätter preklusion har således ställts lika högt beträffande både de grunder som en part anför och de bevis parten lägger fram: beträffande bägge kategorierna förutsätts för rättegångsmaterialets del att parten gör sannolikt att han har haft en giltig orsak att inte lägga fram materialet vid förberedelsen, om parten har för avsikt att lägga fram en ny grund eller ett nytt bevis vid huvudförhandlingen.

I praktiken tillämpas preklusionsreglerna klart oftare på bevis än på fakta. Också i sådana fall när det har sagts att ett materiellt riktigt resultat inte har kunnat nås på grund av de omotiverat stränga preklusionsreglerna har det i allmänhet varit fråga om att preklusionen har påståtts ha utgjort ett hinder för framläggande av ny bevisning. Däremot torde rättsförluster på grund av att ett nytt faktum inte har kunnat återoplysa till följd av

preklusion vara sällsynta. Parterna har i allmänhet bättre möjligheter att känna till och besluta om de grunder på vilka de framställer sina yrkanden än att exakt veta hur de skall kunna bevisa dessa grunder. Rättsfakta i målet fastställer gränserna för processen i fråga. Därför är förändringar i fakta ofta också av mera långtgående betydelse med tanke på den fortsatta behandlingen av målet än förändringar som enbart gäller den erbjudna bevisningen. Att ett nytt faktum åberopas kan leda till att yrkandena bedöms på helt ny grund och således till att hela rättegången tar en ny vändning, och dessutom i allmänhet åtminstone till att ny bevisning och motbevisning som gäller det nya faktum läggs fram. Också av denna anledning är det motiverat att förhålla sig strängare till preklusion när det gäller nya fakta än när det enbart är fråga om bevisning.

I fråga om parternas omsorgsplikt är det således motiverat att tillämpa skilda regler för grunder och bevis. Bestämmelsen bör vara mindre rigorös än i dag när det gäller uttryckligen nya bevis, men den bör också till dessa delar vara tillräckligt effektiv för att förhindra taktikspel i processen. Liksom i dag skall en part redan vid förberedelsen veta på vilka grunder han eller hon driver målet. Också med tanke på motpartens möjligheter att försvara sig är det viktigare att man i tillräckligt hög grad kan vara säker på att grunderna för de yrkanden som riktats mot denna inte längre efter förberedelsen kan ändras, annat än i undantagsfall, än att de bevis med vilka man försöker styrka dessa grunder inte kan göra det. När motparten vet exakt på vad den andra partens yrkanden mot honom eller henne grundar sig, kan personen planera sitt försvar och sina egna bevis. Därför kan det uttryckligen när det gäller framläggandet av bevis anses ändamålsenligt att en part lättare än enligt den gällande lagen skall kunna få också sådana bevis som läggs fram först vid huvudförhandlingen prövade.

Av dessa orsaker föreslås det att preklusionsbestämmelsen skall lindras när det gäller bevis. Enligt förslaget får en part i ett mål där förlikning är tillåten inte vid huvudförhandlingen åberopa ett bevis som personen inte har åberopat vid förberedelsen, om det inte kan antas att partens förfarande har en

giltig orsak. Den föreslagna bestämmelsen innebär att kravet på att parten skall visa att det finns giltig orsak lindras. Enligt den gällande lagen skall en part göra sannolikt att hans förfarande har en giltig orsak. Enligt förslaget krävs det för att ett nytt bevis skall få åberopas endast att det kan antas finnas en giltig orsak för partens förfarande. En parts möjligheter att lägga fram nya bevis vid huvudförhandlingen förbättras således. Medan en part enligt den gällande lagen för domstolen skall lägga fram sådana sannolikhetsbevis som förutsätts i lagen, är det med stöd av den föreslagna bestämmelsen domstolens bedömning av om det kan antas ha funnits en giltig orsak för att bevisen inte åberopats som är det avgörande. Härvid skall alla de omständigheter som inverkar på bedömningen av saken beaktas.

Däremot kan parterna av de orsaker som nämns ovan anses ha en större omsorgsplikt beträffande på vilken grund de yrkar något vid rättegången eller motsätter sig yrkanden som riktats mot dem. Likaså är det ännu viktigare för en part att veta på vilken grund motparten driver sin sak än att känna till vilka bevis personen ämnar lägga fram till stöd för sin talan. Därför ändras paragrafen inte till den del den gäller de rättsfakta som parterna åberopar. Enligt förslaget får en part således inte heller framöver i ett mål där förlikning är tillåten vid huvudförhandlingen åberopa en omständighet som personen inte har åberopat vid förberedelsen, om inte parten gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig orsak.

Den föreslagna preklusionsregeln skall fortfarande gälla enbart sådana mål där förlikning är tillåten. I sådana mål där förlikning inte är tillåten finns det med stöd av detta lagrum inga hinder för att nya omständigheter åberopas eller ny bevisning läggs fram vid huvudförhandlingen i tingsrätten.

Om en part ges möjlighet att lägga fram nya bevis vid huvudförhandlingen, skall domstolen från fall till fall dessutom avgöra om även motparten med anledning av detta skall ges tillfälle att lägga fram ny motbevisning.

Såsom konstaterats ovan föreslås det inte att domstolens möjlighet att vid hot om preklusion ge en uppmaning under förberedelsen

skall ändras till sitt innehåll, trots att den grundläggande bestämmelsen om preklusion ändras. Denna reglering finns enligt förslaget i 5 kap. 22 §.

15-18 §. Det föreslås att 6 kap. 15-18 § skall upphävas.

På basis av den gällande lagen har det blivit allmän praxis att huvudförhandlingarna i tingsrätterna hålls i form av en huvudförhandling i samband med förberedelsen. Till dessa delar föreskrivs i den gällande bestämmelsen i 6 kap. 17 § rättegångsbalken att vid en huvudförhandling som hålls i samband med beredningen skall beaktas allt det som har ägt rum vid den sista muntliga förberedelsen. Likaså föreskrivs i 24 kap. 2 § 1 mom. att i domen får beaktas det som har skett vid den sista förhandlingen och som med stöd av 6 kap. 17 § beaktas vid huvudförhandlingen i samband med förberedelsen.

I praktiken har man också på ett delvis konstgjort sätt kunnat gå till väga så att ett mål som är klart för huvudförhandling vid förberedelsen har skjutits upp till s.k. fortsatt muntlig förberedelse, och samtidigt har man beslutat att också huvudförhandling skall hållas då. Vid den fortsatta muntliga förberedelsen har parterna för sin del eventuellt endast kort upprepat vad som tidigare har lagts fram vid förberedelsen. Huvudförhandlingen har hållits omedelbart därefter. Detta förfarande har varit ändamålsenligt både för parterna och för domstolen, eftersom t.ex. rättegångsmaterialet härigenom på ett smidigt sätt har fåtts till huvudförhandlingen och kunnat användas i avgörandet, men det är betänkligt med tanke på lagens syfte. På detta sätt har man också kunnat undvika den mera resurskrävande samt tungrodda och tidsödande sammansättningen med tre domare. Strävan att avgöra saken vid huvudförhandling i samband med förberedelsen har emellertid lett till att målet på ett konstgjort sätt har skjutits upp från ett förberedelsesammanträde till ett annat och gjort att gränsen mellan förberedelse och huvudförhandling har blivit oklar, eftersom målet redan vid förberedelsen med tanke på den huvudförhandling som skall hållas i samband med den har kunnat drivas och behandlas på samma sätt som vid en huvudförhandling.

I denna proposition har man strävat efter att

betona förberedelsens karaktär av beredning inför huvudförhandlingen genom att göra den reglering som gäller den klarare så som beskrivits ovan. Förfarandet vid huvudförhandlingen förenhetligas genom att det föreslås att begreppet huvudförhandling i samband med förberedelsen slopas. De problem som i dag hänför sig till det tungrodda förfarandet med separata huvudförhandlingar åtgärdas genom att möjligheterna att ordna huvudförhandling förbättras samt genom att förfarandet vid huvudförhandlingen görs rationellare och förenklas.

För det första föreslås i den nya 15 b § i 5 kap. uttryckligen att det skall bli möjligt att överföra ett mål från skriftlig förberedelse direkt till huvudförhandling i sådana fall när syftena med förberedelsen har nåtts vid den skriftliga förberedelsen så, att det inte är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen muntligen. Vidare föreslås det att det i alla mål skall iaktas ett smidigare och enklare förfarande än tidigare beträffande hur det rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen blir lagligt rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen. Det föreslås uttryckligen att det när ett mål behandlas muntligt vid huvudförhandlingen skall vara tillåtet att stöda sig på den skriftliga sammanfattning som gjorts vid förberedelsen och som är obligatorisk i synnerhet i mera omfattande mål och också i vissa andra situationer.

Likaså föreslås i propositionen särskilda bestämmelser om när ett mål vid huvudförhandlingen kan avgöras i en sammansättning med en domare och när det skall avgöras i fulltalig sammansättning i tingsrätten. Enligt förslaget kan huvudförhandling hållas i en sammansättning med en domare trots att en längre tid har förflutit från förberedelsen, varför det inte längre finns något behov av att skjuta upp förberedelsesammanträden av denna orsak.

På grund av den föreslagna regleringen blir bestämmelserna om huvudförhandling i samband med förberedelsen i 6 kap. 15-18 § onödiga, och dessa paragrafer föreslås bli upphävda. Trots att bestämmelserna föreslås bli upphävda kan huvudförhandlingen hållas samma dag som den muntliga förberedelsen, och detta kan ofta också vara ändamålsenligt. Det finns således inte heller framöver några

hinder för ett sådant förfarande. I dessa situationer kan den redogörelse för resultatet av förberedelsen som domstolen ger i början av huvudförhandlingen liksom även upprepan- det av parternas yrkanden givetvis vara mera kortfattade än normalt. Man kan då relativt snabbt gå över till att utveckla käromålen och svaromålen samt till den rättsliga argumenta- tionen och bevisningen.

8 kap. **Behandling av ansöknings- ärenden**

Allmänt. Det föreslås att bestämmelserna i lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt till nödvändiga delar skall överföras till det nya 8 kap. som fogas till rättegångsbalken. Samtidigt föreslås den gällande lagen om behandling av ansök- ningsärenden vid allmän underrätt bli upp- hävd.

Som ansökningsärenden behandlas flera mycket olika typer av ärenden. T.ex. ett tvis- tigt ansökningsärende som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt skiljer sig helt från ett ärende som gäller registrering av äktenskaps- förord eller mottagande av en ed i samband med ett uppdrag. Bestämmelserna i den gäl- lande lagen är dock tänkta att tillämpas på alla typer av ansökningsärenden, till den del i den materiella lagstiftningen inte be- stäms särskilt om förfarandet i fråga om nå- gon grupp av ärenden.

I det 8 kap. som nu föreslås i rättegångs- balken har man strävat efter att de krav som de olika typerna av ansökningsärenden ställer på förfarandet skall beaktas i högre grad än i den gällande lagen. I bestämmelserna har man också försökt beakta att en del rätt ofta förekommande ärenden påminner om tviste- mål, varför det är motiverat att de behandlas som tvistemål.

Den gällande lagen om behandling av an- sökningsärenden vid allmän underrätt trädde i kraft 1987, dvs. före de gällande bestäm- melserna om rättegångsförfarandet i tviste- mål. Enligt lagens 20 § skall vid behandling- en av ett ansökningsärende i tillämpliga delar följas vad som gäller om behandlingen av tvistemål vid allmän underrätt. När den gäl- lande lagen bereddes strävade man efter att beakta reformen av rättegångsförfarandet i

tvistemål, som redan då bereddes. Underrät- ternas praxis är dock oenhetlig när det gäller hur och när bestämmelserna om det gällande rättegångsförfarandet i tvistemål tillämpas vid behandlingen av ansökningsärenden.

Också i det kapitel som nu föreslås ingår en bestämmelse enligt vilken om behandlingen av ansökningsärenden i övrigt i tillämpliga delar gäller vad som bestäms om behandling- en av tvistemål. Tillämpningen av bestäm- melsen kommer dock att leda till att praxis blir mera enhetlig, eftersom man i de före- slagna bestämmelserna har strävat efter att tydligare än i dag beakta de krav som dels de ansökningsärenden som har karaktären av tvistemål, dels de övriga ansökningsärendena ställer på behandlingen.

Lagen om behandling av ansökningsären- den vid allmän underrätt är subsidiär. Subsidiariteten bibehålls också i fråga om de nya bestämmelserna, eftersom det i många lagar finns särskilda bestämmelser om vissa typer av ansökningsärenden.

I den gällande lagen definieras inte begrep- pet ansökningsärende. I 1 § 2 mom. i den nämnda lagen om behandling av ansöknings- ärenden uppräknas en del grupper av ärenden på vilka lagen inte tillämpas. Inte heller i det föreslagna kapitlet görs något försök att defi- niera begreppet ansökningsärende, och kapit- let innehåller inte någon sådan bestämmelse som den som finns i den gällande lagen och enligt vilken lagen inte tillämpas på vissa grupper av ärenden såsom brottmål, lagfarts- och inteckningsärenden osv.

Av bestämmelsen om att lagen är subsidiär följer att sådana genom lag eller genom en förordning som givits före den 1 maj 1987 utfärdade särskilda bestämmelser om förfä- randet i fråga om någon viss grupp av ären- den alltid skall iaktas i stället för bestäm- melserna i 8 kap. Detta framgår uttryckligen av den bestämmelse som tas in i 8 kap. I dag finns det t.ex. uttömmande bestämmelser om behandlingen av lagfarts- och intecknings- ärenden i jordabalken (540/1995). Därför är en särskild bestämmelse om att det föreva- rande kapitlets bestämmelser inte skall till- lämpas vid behandlingen av lagfarts- och in- teckningsärenden onödig. Det är inte heller nödvändigt att nämna t.ex. brottmål eller tvångsmedelsärenden i lagen. Ärenden som

gäller fri rättegång behöver inte nämnas, eftersom det är ändamålsenligt att bestämmelserna i kapitlet i fråga tillämpas på behandlingen av ett dylikt ärende som inkommer till tingsrätten för behandling som ett separat ärende, till den del något annat inte föreskrivs i lagen om fri rättegång (87/1973).

1 §. I paragrafen föreslås bestämmelser om anhängiggörandet av ansökningsärenden. En motsvarande bestämmelse finns i den gällande 7 § i lagen om behandling av ansökningsärenden. Huvudregeln är enligt 1 mom. att ett ansökningsärende anhängiggörs genom en skriftlig ansökan som tillställs tingsrättens kansli. Ansökan kan tillställas kansliet på alla de sätt som också en stämningsansökan i ett tvistemål kan sändas in till tingsrätten. Ansökan kan också göras muntligen i kansliet, om ärendet tydligt framgår av de ingivna handlingarna. Bestämmelsen motsvarar den andra meningen i den gällande 6 § 3 mom. i lagen om behandling av ansökningsärenden. Det föreslås att denna möjlighet skall kvarstå, eftersom det när det gäller t.ex. deponering av ett testamente eller registrering av en avvittningshandling eller ett äktenskapsförord är onödigt att förutsätta en skriftlig ansökan, eftersom detta sannolikt endast skulle öka sökandens kostnader, vilket åter inte skulle stå i samklang med förslaget syften.

I paragrafen föreslås att möjligheten att anhängiggöra ett ansökningsärende vid tingsrättens sammanträde skall kvarstå. I praktiken är det mycket ovanligt att ett ansökningsärende anhängiggörs direkt vid sammanträdet. Denna möjlighet behövs dock t.ex. i ärenden som gäller vårdnad om barn i sådana fall när någon annan som har del i saken än sökanden vid sammanträdet yrkar att vårdnaden om barnet skall anförtros honom eller henne. På motsvarande sätt kan det i samband med behandlingen av ett tviste- eller brottmål bli aktuellt att förordna en intressebevakare för en part. I en sådan situation är det ändamålsenligt att ansökningsärendet kan anhängiggöras och behandlas vid sammanträdet i fråga.

Enligt paragrafens 2 mom. skall bestämmelserna i kapitlet också tillämpas på behandling i tingsrätten av sådana ansökningsärenden som tingsrätten kan ta upp efter anmälan eller självmant. Ett sådant ärende är

t.ex. förordnande av en intressebevakare för svaranden i ett brottmål.

I 3 mom. föreslås att ett ärende skall bli anhängigt när ansökan har ingetts till kansliet eller vid sammanträde. Bestämmelsen om när ett ärende blir anhängigt motsvarar 7 § i den gällande lagen. Om tingsrätten tar upp ett ärende efter anmälan eller självmant blir ärendet på motsvarande sätt anhängigt när anmälan har ingetts till kansliet eller vid sammanträde. Ett ärende som tas upp på tjänstens vägnar blir anhängigt när det tas till behandling.

2 §. I 1 och 2 mom. finns bestämmelser om ansökans innehåll. Av bestämmelserna framgår vilka uppgifter som skall ges i ansökan. Bestämmelserna föreslås bli formulerade så att de i tillämpliga delar motsvarar de krav som enligt 5 kap. 2 § skall ställas på en stämningsansökan. Enligt 1 mom. skall i ansökan alltid uppges sökandens individualiserade yrkande eller den åtgärd som begärs. Eftersom det finns så många olika typer av ansökningsärenden, föreslås det att de uppgifter som avses i 2 mom. 1-4 punkten skall ges endast vid behov. Det är t.ex. inte nödvändigt att i en ansökan om äktenskapsskillnad särskilt nämna de omständigheter som ansökan grundar sig på eller uppge bevis. Det är inte heller alltid möjligt eller nödvändigt att framställa ett yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Enligt 6 § 3 mom. i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden får en ansökan göras muntligen i kansliet, förutsatt att de uppgifter som avses i 6 § 1 mom. samtidigt lämnas. I enlighet med vad som sagts ovan föreslås det att denna regel skall kvarstå för att rättegångskostnaderna inte skall öka. Ett ansökningsärende kan enligt det föreslagna 8 kap. 1 § också anhängiggöras muntligen vid sammanträde. Sökanden skall då enligt det förevarande 1 mom. lämna de uppgifter som avses i momentet.

Enligt 3 mom. skall till ansökan fogas de skriftliga bevis som sökanden åberopar. Bestämmelsen motsvarar 5 kap. 4 §, enligt vilken till en omfattande stämningsansökan i tvistemål skall fogas de skriftliga bevis som käranden önskar åberopa. Trots att den gällande lagen inte innehåller någon sådan bestämmelse, har den motsvarande bestämmel-

se som gäller tvistemål tillämpats på ansökningsärenden med stöd av 20 § lagen om behandling av ansökningsärenden.

Enligt 4 mom. skall i stämningsansökan ges nödvändig kontaktinformation. Till dessa delar hänvisas i förslaget till de föreslagna bestämmelserna i 5 kap. 2 § 2 mom. Hänvisningen ersätter 6 § 1 mom. 1, 3 och 4 punkten i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden.

Om en ansökan inte uppfyller de krav som framgår av lagrummet, skall med stöd av hänvisningen i kapitlets 13 § bestämmelserna om komplettering av stämningsansökan i 5 kap. 5 § tillämpas i tillämpliga delar.

3 §. Den föreslagna paragrafen motsvarar delvis 3 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden. I paragrafen anges huvudregeln, enligt vilken ett ansökningsärende skall behandlas skriftligen i kansliet eller muntligen vid ett sammanträde för ansökningsärenden. Behandlingen av ett ansökningsärende vid sammanträde är således alltid muntlig. Inte heller vid behandlingen av ansökningsärenden vid sammanträde är det tillåtet att använda rättegångsskrifter. Förbudet enligt det föreslagna 3 mom. i 5 kap. 15 c § rättegångsbalken gäller också ansökningsärenden på basis av den hänvisningsbestämmelse som föreslås i 8 kap. 13 §.

Enligt 2 mom. skall ett ärende behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden om någon som har del i saken, ett vittne eller någon annan skall höras personligen i saken. Det föreslagna momentet hindrar inte att ett ansökningsärende behandlas vid sammanträde också i andra fall än de som avses i detta moment. I en del situationer kan det vara motiverat att föra saken till behandling vid sammanträde trots att det inte är fråga om att höra någon i bevissyfte. T.ex. är det nödvändigt att behandla ett ärende vid sammanträde i ett sådant fall när domstolen tar emot en ed. Också av principerna om en rättvis rättegång kan följa att den som har del i saken i vissa fall skall ha rätt att framföra sin sak muntligen inför domstolen, trots att det inte är fråga om att höra personen i bevissyfte.

I den gällande lagens 5 § finns en bestämmelse som i någon mån lämnar rum för tolkning. Enligt bestämmelsen skall ett tvistigt ansökningsärende i regel behandlas av en

fulltalig underrätt, men domstolen kan också behandla ärendet i en sammansättning med en domare, om de som har del i saken anholder om det eller om domstolen anser att ärendet är klart. Bestämmelsen har ibland också tolkats så att även ett tvistigt ansökningsärende då kan behandlas i kansliet.

I 3 mom. föreslås det att ett tvistigt ansökningsärende skall behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken yrkar det eller om tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att ärendet behandlas vid ett sådant sammanträde. Vid ett sammanträde för ansökningsärenden skall enligt förslaget behandlas alla de ansökningsärenden som förutsätter behandling vid sammanträde, om något annat inte följer av den föreslagna 4 §. Å andra sidan kan också ett tvistigt ansökningsärende avgöras i kansliet i sådana fall när det inte är nödvändigt att behandla ärendet vid sammanträde och de som har del i saken inte heller yrkar det. Enligt den föreslagna 1 punkten i 2 kap. 5 § 1 mom. är domstolen vid ett sammanträde för ansökningsärenden domför i en sammansättning med en domare.

På yrkande av dem som har del i saken skall ett ansökningsärende således behandlas vid ett sammanträde där i regel ordföranden ensam är domare. Om det dock med stöd av det föreslagna 8 kap. 4 § beslutas att ärendet skall behandlas i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål, bestäms tingsrättens sammansättning vid huvudförhandlingen enligt kriterierna i 2 kap. 5 § 1 mom. 3 punkten, och tingsrätten skall då ge dem som är delaktiga i saken tillfälle att yttra sig om en fulltalig sammansättning är nödvändig.

I 3 mom. föreslås det att ett sammanträde vid vilket ansökningsärenden behandlas skall benämnas sammanträde för ansökningsärenden. Ett sådant sammanträde är t.ex. borgenärsförhöret vid konkurs, ett sammanträde där en skiftesman förordnas på grund av att bodelägarna är oeniga om skiftesmannens person eller ett sammanträde där en fiskeövervakare avlägger ed. Ett sammanträde för ansökningsärenden kan vara nödvändigt t.ex. i ett skuldsaneringsärende för behandling av en borgenärs invändning om hinder. Vid sammanträdet för ansökningsärenden är det då endast fråga om utredning av en del av

ärendet. Behandlingen av ärendet kan därefter fortsätta till övriga delar, beroende på situationen antingen i kansliet eller vid ett annat sammanträde för ansökningsärenden.

Sammanträdet för ansökningsärenden kan i en del situationer påminna om förberedelse eller huvudförhandling i tvistemål. T.ex. i sådana fall när ett ärende behandlas vid sammanträde för att förordna en skiftesman kommer bevisning i allmänhet inte i fråga och ingen särskild muntlig förberedelse behövs. Behandlingen av ärendet slutförs dock vid sammanträdet, och ärendet kan vanligtvis genast avgöras. Ett sådant ärende behöver endast sällan överföras till ett nytt sammanträde. Den särskilda behandlingen vid sammanträde av en invändning om hinder i ett skuldsaneringsärende kan påminna om muntlig förberedelse i tvistemål.

Bestämmelserna om avbrytande och uppskjutande av huvudförhandlingen i rättegångsbalkens 6 kap. kan i allmänhet inte tillämpas på ett sammanträde för ansökningsärenden. Om ärendet är av sådan natur att tingsrätten på basis av 8 kap. 4 § beslutar att fortsätta behandlingen av ärendet i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål, skall bestämmelserna i rättegångsbalkens 5 och 6 kap. tillämpas, beroende på till vilken fas av behandlingen tingsrätten beslutar att överföra ärendet.

I 5 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns en bestämmelse enligt vilken ett ansökningsärende alltid skall behandlas av en fulltalig underrätt, om det är fråga om ett ärende där beslutet enligt lag eller förordning skall underkastas domstols prövning eller i vilket ändring söks hos domstol. Det föreslås att den sistnämnda bestämmelsen skall strykas ur lagen såsom onödig. Enbart den omständigheten att det är fråga om ett besvärärende eller något annat ärende som enligt lag eller förordning skall underkastas domstols prövning är inte en tillräcklig grund för att ärendet skall behandlas i fulltalig sammansättning. Enligt förslaget bestäms om den domföra sammansättningen i ansökningsärenden i 2 kap. 5 § 1 mom. 1 punkten och 3 mom. rättegångsbalken. Enligt dessa bestämmelser skall ansökningsärenden behandlas i en sammansättning med en domare, om inte behandlingen av ärendet

enligt 8 kap. 4 § fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Likaså kan tingsrätten enligt förslaget i samband med ett annat mål eller ärende behandla ett ansökningsärende som hänför sig till detta också i fulltalig sammansättning.

4 §. Vid tillämpningen av lagen om behandling av ansökningsärenden har frågan om hur i synnerhet tvistiga familjerättsliga ansökningsärenden skall behandlas varit problematisk. Det är relativt vanligt att man t.ex. i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt med stöd av den gällande lagens 20 § ordnar ett förberedelsesammanträde och senare huvudförhandling så, att ärendet behandlas som om det vore fråga om ett tvistemål om det visar sig vara tvistigt. Det förfarande som iaktas i tvistemål ger enligt den gängse uppfattningen de bästa rättssäkerhetsgarantierna i ett tvistigt rättsförhållande. Därför föreslås det att i paragrafen skall tas in en uttrycklig bestämmelse som ålägger domstolen att fortsätta behandlingen av ett ärende som visat sig vara tvistigt i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål om det är fråga om ett ansökningsärende som avses i 2 kap. 1 § 2 mom. 1, 2, 4 eller 5 punkten rättegångsbalken. Sådana ansökningsärenden är ärenden som gäller samlevnadens upphörande, vårdnad om barn och umgängesrätt samt adoption liksom även ärenden som grundar sig på lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Också i fråga om andra än de ovan nämnda ansökningsärendena kan det av rättssäkerhetsskäl vara nödvändigt att behandlingen av ärendet fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Ett sådant ärende kan vara t.ex. ett tvistigt ansökningsärende som gäller skiljande av en skiftesman från sitt uppdrag. Likaså är vid konkurs ett tvistigt ansökningsärende som gäller klander mot borgenärssammanträdets beslut till sin natur ofta rätt likt ett vanligt tvistemål. Också mera allmänt kan behandlingen av ett ärende, i synnerhet i sådana fall när ett stort antal grunder för yrkandet och personbevisning läggs fram i saken, kräva muntlig förberedelse samt en omedelbar, koncentrerad och muntlig huvudförhandling på samma sätt som ett tvistemål. I ett sådant fall kan och bör domstolen besluta att behandlingen av ären-

det skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Därför föreslås det i paragrafen att tingsrätten också i andra tvistiga ansökningsärenden skall kunna besluta att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. I dessa övriga fall ger bestämmelsen också domstolen prövningsrätt beträffande om man skall gå över till att behandla ärendet i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål eller inte.

Även om man går över till att behandla ärendet i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål kan denna ordning i de ovan nämnda fallen inte iaktas till alla delar. T.ex. en tredskodom kan inte komma i fråga varken i de ovan nämnda exempelfallen eller annars när det gäller ansökningsärenden. Därför föreslås det i momentet att beträffande följderna av försummelse från den som har del i saken dock skall iaktas 7 § och beträffande avgörandet av ärendet 10 §, oberoende av det sätt på vilket ärendet behandlas.

5 §. I paragrafen finns bestämmelser om hörande av den som har del i saken med anledning av en ansökan. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar samma bestämmelser i den gällande lagens 11 §. Paragrafens andra mening, som gäller avgivande av en muntlig utsaga vid ett sammanträde för ansökningsärenden, motsvarar bestämmelsen om tvistemål i 5 kap. 9 § rättegångsbalken.

I den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns beträffande delgivningen en hänvisning till de ifrågavarande bestämmelserna i rättegångsbalken. Den särskilda hänvisningen kan i detta sammanhang strykas ur lagen med beaktande av den allmänna hänvisningsbestämmelsen i 8 kap. 13 §.

I ett ansökningsärende kan det ibland också vara nödvändigt att ge sökanden möjlighet att avge en skriftlig utsaga med anledning av en utsaga av någon annan som har del i saken. I fråga om en sådan utsaga utlåtande iaktas i tillämpliga delar vad som bestäms om tvistemål. På motsvarande sätt kan man också tvingas begära en ny skriftlig utsaga av någon annan som har del i saken.

6 §. I den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns ingen bestämmelse av vilken det skulle framgå vilka uppgifter

den som har del i saken skall ge i sin utsaga med anledning av ansökan. I 1 och 2 mom. föreslås bestämmelser om detta. Bestämmelserna motsvarar i tillämpliga delar den föreslagna bestämmelsen om tvistemål i 5 kap. 10 §. Beträffande 2 mom. 1-5 punkten skall i domstolens uppmaning dock konstateras att de nämnda punkterna skall uppges endast vid behov i utsagan. Till dessa delar motsvarar regleringen de föreslagna bestämmelserna i 8 kap. 2 §.

I 3 mom. föreslås en hänvisning som gäller lämnande av de uppgifter som avses i 5 kap. 10 § 3 mom. Det är till dessa delar fråga om lämnande av motsvarande kontaktinformation som den som förutsätts av svaranden i ett tvistemål.

Om en skriftlig utsaga i en senare fas av behandlingen av ärendet begärs av sökanden eller av någon annan som har del i saken, skall bestämmelserna om behandling av tvistemål iaktas i tillämpliga delar. Detta betyder bl.a. att sökanden eller någon annan som har del i saken skall informeras om vilka frågor den begärda skriftliga utsagan gäller.

7 §. I 1 mom. föreslås en bestämmelse som motsvarar den första meningen i 12 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden. Enligt paragrafen skall ärendet avskrivas, om sökanden inte följer domstolens uppmaning att avge en skriftlig utsaga eller om personen uteblir från sammanträdet för ansökningsärenden. De övriga personer som har del i saken har således inte i dessa fall, liksom inte heller i dag, rätt att få ärendet avgjort efter att sökanden försummat att fullfölja ansökan.

Att någon annan som har del i saken inte följer domstolens uppmaning att avge en skriftlig utsaga eller uteblir från ett sammanträde för ansökningsärenden som han eller hon inte har ålagts att närvara vid personligen, utgör enligt 2 mom. inte något hinder för att ärendet handläggs och avgörs trots försummelsen. Också denna bestämmelse motsvarar den gällande lagens 12 §.

I 12 § 2 och 3 mom. i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns bestämmelser om att ansökan skall avvisas, om sökanden inte iaktar en uppmaning om komplettering eller vidtar någon annan åtgärd som personen är skyldig att vidta, samt

en bestämmelse om att den som har del i saken skall informeras om påföljden av en försummelse av en uppmaning att avge ett skriftligt utlåtande eller en kallelse till ett sammanträde. Dessa bestämmelser kan utelämnas ur kapitlet. I stället för dem skall motsvarande bestämmelser om tvistemål i tillämpliga delar tillämpas med stöd av kapitlets 13 §.

8 §. I paragrafen föreslås en bestämmelse enligt vilken ett ärende vid ett sammanträde för ansökningsärenden också kan behandlas så att endast någon eller några frågor utreds. Till sammanträdet kallas de av de delaktiga som frågan gäller.

Ett sådant sammanträde som avses i paragrafen kan vara nödvändigt t.ex. i ett skuldsaneringsärende för att utreda en borgenärs invändning om hinder. I den gällande lagen finns inga särskilda bestämmelser om ordnande av ett sådant sammanträde. Det är inte nödvändigt att till detta sammanträde kalla sådana delaktiga som inte alls har utövat talan med anledning av ansökan om skuldsanering. Inte heller sådana delaktiga som inte har motsatt sig skuldsaneringen behöver i allmänhet kallas till det sammanträde för ansökningsärenden där invändningen om hinder behandlas, om invändningen inte gäller borgenärerna i fråga. Vid sammanträdet kan invändningen behandlas och behövlig utredning tas emot. Därefter kan behandlingen av ärendet fortsätta i kansliet eller vid behov vid ett nytt sammanträde för ansökningsärenden. Vid sammanträdet kan det t.ex. visa sig vara nödvändigt att av sökanden eller någon annan som har del i saken ytterligare begära en skriftlig utsaga om eventuella omständigheter som kommit fram vid sammanträdet. T.ex. frågan om inledande av skuldsanering kan då senare avgöras i kansliet, eller så kan det bestämmas att ett nytt sammanträde vid behov skall hållas i saken.

Med stöd av den föreslagna bestämmelsen kan ett särskilt sammanträde för ansökningsärenden vid behov ordnas också t.ex. för att utreda om ett interimistiskt beslut kan eller bör meddelas i ett ansökningsärende. Trots att t.ex. behandlingen av en tvistig ansökan som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt enligt det föreslagna 8 kap. 4 § skall fortsätta i den ordning som bestäms för behand-

ling av tvistemål, kan för avgörandet av frågan om interimistiskt beslut skall meddelas ordnas antingen ett särskilt sammanträde för ansökningsärenden eller en sådan huvudförhandling som avses i 5 kap. 30 § för behandling av en fråga som får avgöras separat.

9 §. Det föreslås att i paragrafen skall tas in en bestämmelse om när ett ansökningsärende kan behandlas vid samma rättegång som ett tviste- eller brottmål. Genom att ta in en sådan bestämmelse i 8 kap. strävar man efter att klarlägga nuläget. T.ex. ett ärende som gäller fastställande eller ändring av ett underhållsbidrag till barn behandlas som ett tvistemål i domstolen. Det har ibland varit oklart om ett yrkande som gäller ändring av ett beslut om vårdnad om barn och som har framställts i samband med ett ärende som gäller underhållsbidrag kan behandlas samtidigt som detta ärende, på basis av bestämmelserna om behandling av olika käromål i samma rättegång och om intervention i tvistemål i 18 kap. rättegångsbalken. Å andra sidan är det klart att ett brottmål t.ex. inte kan förenas med ett ansökningsärende som är anhängigt.

I 1 mom. föreslås att ett ansökningsärende och ett tvistemål i vissa situationer skall kunna behandlas vid samma rättegång, och i 2 mom. föreslås att ett ansökningsärende i vissa situationer skall kunna behandlas i samband med ett brottmål. Genom de föreslagna bestämmelserna strävar man efter att med tanke på vissa situationer på ändamålsenlighetsgrunder avskaffa hindren för kumulation av mål och ärenden som hör till olika processtyper. Enligt förslaget förutsätter en förening av mål och ärenden i bägge fallen att ärendena har anknytning till varandra och att de utan olägenheter kan behandlas vid samma rättegång. Det finns i allmänhet en sådan anknytning t.ex. mellan ärenden som gäller underhåll för och vårdnad om barn. Ett käromål och ett ansökningsärende som gäller samma sak kan behandlas tillsammans.

Genom bestämmelsen strävar man efter att luckra upp de formella gränserna mellan de olika processtyperna. Den föreslagna regleringen möjliggör också en prövningsrätt som behövs för att ärendena skall kunna behandlas på ett smidigt sätt. Efter att ärendena har förenats kan domstolen t.ex. använda lämpli-

ga hot. I tillämpliga delar kunde på en viss del av ärendet eller på en viss part tillämpas de bestämmelser som situationen förutsätter.

Det är i sista hand domstolen som avgör om ett ansökningsärende skall förenas med ett anhängigt tviste- eller brottmål i enlighet med den föreslagna bestämmelsen. En förening förutsätter också alltid att det är ändamålsenligt att ärendena behandlas tillsammans. Om domstolen t.ex. misstänker att en behandling vid samma rättegång i onödan skulle fördröja avgörandet av något av ärendena, kunde detta utgöra ett hinder för kumulation. Ärendena kan skiljas åt också senare, om detta visar sig vara nödvändigt.

I den föreslagna paragrafen bestäms om rätt att förena ett ansökningsärende med ett tviste- eller brottmål och ett tvistemål med ett ansökningsärende, under de förutsättningar som nämns i paragrafen. Ett brottmål kan däremot inte förenas med ett ansökningsärende. Därför har bestämmelsen i paragrafens 2 mom. formulerats så att ett ansökningsärende kan behandlas i samband med ett brottmål under de förutsättningar som nämns i momentet. Det är inte heller framöver möjligt att göra tvärtom, dvs. förena ett brottmål med ett ansökningsärende. Den föreslagna paragrafen berättigar inte heller till att förena t.ex. ett ansökningsärende och ett ärende som gäller besöksförbud.

I det föreslagna 3 mom. i 2 kap. 5 § finns en särskild bestämmelse om tingsrättens sammansättning i dylika situationer när mål och ärenden förenas.

10 §. Den föreslagna paragrafen motsvarar bestämmelserna i 15 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden. I 1 mom. föreslås endast en liten språklig ändring.

11 §. Den föreslagna paragrafen om avgörandet i ett ansökningsärende motsvarar 16 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden, med undantag av en del mindre språkliga ändringar.

12 §. Den föreslagna paragrafen motsvarar 18 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden. Enligt den gällande lagen skall sökanden som expedition ges ett beslut eller bevis över den vidtagna åtgärden. I det fallet att ärendet avgörs genom beslut föreslås det dock i paragrafen att sökanden

som expedition skall ges en kopia av beslutet och inte beslutet i sig. Regleringen överensstämmer med bestämmelsen om expeditioner i tvistemål.

I den gällande lagstiftningen finns ingen heltäckande reglering om att bägge parterna skall informeras om när det slutligt dömts till äktenskapsskillnad mellan dem. I praktiken har det bl.a. visat sig att expeditionen ges endast den ena av makarna när makarna har lämnat in en gemensam ansökan om slutlig äktenskapsskillnad. Den andra maken har således t.o.m. under en lång tid kunnat vara ovetande om huruvida och när makarna har dömts till äktenskapsskillnad. För att avhjälpa detta missförhållande föreslås i samband med denna lagändring en korrigerande bestämmelse i 13 § 2 mom. äktenskapsförordningen (820/1987).

13 §. I den föreslagna paragrafen finns en bestämmelse om att vid behandlingen av ett ansökningsärende i övrigt i tillämpliga delar gäller vad som bestäms om behandling av tvistemål. Bestämmelsen motsvarar 20 § 1 mom. i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden.

När lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt stiftades avvek rättegångsförfarandet i tvistemål i hög grad från det gällande förfarandet. I samband med att rättegångsförfarandet i tvistemål reviderades ersatte de gällande bestämmelserna om förfarandet i tvistemål på sätt och vis automatiskt de tidigare reglerna om förfarandet för ansökningsärendenas del. Detta gäller också de ändringar som nu föreslås i rättegångsförfarandet i tvistemål. Eftersom ansökningsärendena i allmänhet berör vanliga människor, är t.ex. den i 5 kap. 18 § föreslagna skyldigheten för domstolen att informera dem som har del i saken om hur behandlingen av ärendet framskrider under rättegången särskilt viktig i fråga om dessa ärenden.

I samband med att rättegångsförfarandet i tvistemål reviderades togs för tvistemålens del i lagen in bestämmelser om komplettering av en stämningsansökan samt om avvisande och förkastande av käromålet utan att stämning utfärdas. I den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns bestämmelser om komplettering och avvisande

av en ansökan. Det är således inte längre nödvändigt att bibehålla dessa särskilda bestämmelser för ansökningsärendenas del. Beträffande komplettering av en ansökan kan bestämmelsen om komplettering av stämningensansökan i 5 kap. 5 § rättegångsbalken tillämpas med stöd av den förevarande paragrafen. På avvisande av en ansökan och på avgörande av saken utan att svaromål begärs kunde framöver på motsvarande sätt tillämpas bestämmelserna i 5 kap. 6 § i tillämpliga delar.

I 10 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns bestämmelser om att en ansökan som har inkommit till kansliet och som inte kan behandlas där skall överföras till behandling vid sammanträde samt bestämmelser om att en ansökan som har lämnats in vid ett sammanträde där sammansättningen består av endast en domare skall överföras till behandling i fulltalig sammansättning, om ärendet inte kan behandlas i en sammansättning med en domare. Sådana bestämmelser behövs inte längre. Också för ansökningsärendenas del skall sammansättningen och frågan om ärendet skall behandlas i kansliet eller vid sammanträde således framöver bestämmas på basis av ärendets natur och behandlingsfasen.

I 13 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns bestämmelser om personlig närvaro av dem som har del i saken. Inte heller denna bestämmelse är längre nödvändig, utan i stället skall enligt förslaget motsvarande bestämmelser om tvistemål tillämpas.

I lagens 14 § bestäms om fullföljande av ansökan när behandlingen av ett ärende skjuts upp eller överförs. Någon sådan bestämmelse behövs inte längre. Om en part önskar att behandlingen av ansökan skall avbrytas skall parten återta sin ansökan.

I lagens 11 och 14 § finns bestämmelser om delgivning. Det finns inte längre något behov av särskilda bestämmelser om delgivning i ansökningsärenden, utan bestämmelserna om delgivningsförfarandet och delgivningsmetoderna i tvistemål skall tillämpas också på ansökningsärenden.

I lagens 17 § bestäms om protokoll, dagböcker och akter i ansökningsärenden. Några sådana särskilda bestämmelser behövs inte

längre, utan i fråga om ansökningsärendena skall också till denna del i tillämpliga delar iaktas samma bestämmelser som i tvistemål.

I lagens 19 § finns en bestämmelse om sökande av ändring i ansökningsärenden. När bestämmelserna om ansökningsärenden nu tas in i rättegångsbalken behövs inte längre heller den särskilda bestämmelsen om ändringssökande.

I 21 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden finns dessutom ett bemyndigande att utfärda förordning. Förordningen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (1207/1991) har utfärdats med stöd av detta bemyndigande. I förordningen bestäms att också den som har del i saken kan tillställa domstolens kansli det skriftliga utlåtandet med posten eller genom bud, med iakttagande i tillämpliga delar av lagen om insändande av vissa handlingar till domstolar (248/1965). Bestämmelsen i förordningen liksom även hänvisningarna i den gällande lagen till den nämnda lagen om insändande av vissa handlingar till domstolar är onödiga och föreslås inte bli intagna i det föreslagna 8 kap. Likaså kan förordningen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt upphävas. Inte heller kan ett särskilt bemyndigande att utfärda förordning anses nödvändigt för ansökningsärendenas del.

Vid ett sammanträde för ansökningsärenden kan den som har del i saken, ett vittne eller någon annan vid behov höras personligen. I ett sådant fall skall den som skall höras kallas till domstolen under motsvarande hot som vid tvistemål. I ansökningsärenden skall också annars i tillämpliga delar iaktas de bestämmelser om bevisning i tvistemål som finns i 17 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innebär att bestämmelserna om tvistemål i tillämpliga delar skall iaktas också i fråga om processledningen i ansökningsärenden, t.ex. skall de föreslagna bestämmelserna i 5 kap. 21 § iaktas vid förberedelsen.

14 §. I paragrafen föreskrivs hur de nya bestämmelserna i 8 kap. förhåller sig till övrig lagstiftning. Av paragrafens början framgår att bestämmelserna i 8 kap. rättegångsbalken är subsidiära. Där föreslås en bestämmelse om att om det på något annat ställe i lag finns en bestämmelse som avviker från bestäm-

melserna om förfarandet i detta kapitel, skall denna tillämpas. Den reglering som gäller subsidiariteten för de i rättegångsbalken föreslagna bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden motsvarar således i hög grad den gällande regleringen i lagen om behandling av ansökningsärenden. Förslaget avviker från den gällande bestämmelsen om lagens subsidiaritet i 2 § i den nuvarande lagen om behandling av ansökningsärenden i det avseendet att undantag från bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden enligt förslaget endast kan göras genom lag.

Enligt de allmänna lagtolkningslärorerna är det klart att bestämmelserna i rättegångsbalken är subsidiära även om ingen särskild bestämmelse om saken skulle tas in i lagen. Bestämmelsen behövs dock för att klargöra att de föreslagna bestämmelserna i 8 kap. rättegångsbalken inte i sin helhet är subsidiära. I paragrafen föreslås en bestämmelse med stöd av vilken de bestämmelser enligt vilka ett ärende skall behandlas vid sammanträde dock skall tillämpas endast om ärendet också enligt det föreslagna 8 kap. rättegångsbalken skall behandlas vid sammanträde.

I det gällande 1 mom. i 2 § lagen om behandling av ansökningsärenden finns en motsvarande bestämmelse enligt vilken en bestämmelse som har utfärdats innan den gällande lagen trätt i kraft och som gäller underrettens sammansättning eller en domares behörighet eller som förutsätter att ett ärende behandlas vid sammanträde inte skall iaktas. T.ex. i lagen om dödförklaring (15/1901) finns en bestämmelse enligt vilken en försvunnen person skall kallas att senast en viss rättegångsdag anmäla sig hos domstolen, vid äventyr att domstolen förklarar honom död. En sådan bestämmelse har i tiderna förutsatt att saken behandlas vid sammanträde. Utan en sådan bestämmelse som den förevarande vore det inte möjligt att behandla ett ärende som gäller dödförklaring i kansliet. Därför tas en motsvarande bestämmelse in i det föreslagna 8 kap. 14 §.

Den nuvarande bestämmelsen i 2 § 2 mom. lagen om behandling av ansökningsärenden gäller upptagande av interimistiska beslut till behandling vid underrettens sammanträde. En sådan bestämmelse skall iaktas endast om ärendet också enligt lagen om behandling

av ansökningsärenden skulle ha behandlats vid sammanträde. Ett exempel på en dylik bestämmelse är enligt regeringens proposition 18 kap. 4 § 3 mom. ärvdabalken (401/1965), vilket lagrum fortfarande är i kraft. Enligt momentet domaren får förordna en syssloman att handha dödsboet, om det inte är domstolens rättegångsdag (RP 90/1985 rd, s. 9). Ett sådant förordnande är enligt lagrummet dock i kraft endast till dess att rätten fattar beslut i saken. Om förordnandet inte enligt lagen om behandling av ansökningsärenden har förutsatt att ärendet behandlas vid sammanträde, har det varit slutgiltigt efter att den lagstiftning som gäller behandlingen av ansökningsärenden vid allmän underrätt trätt i kraft.

Också sådana situationer som avses i 2 § 2 mom. i den gällande lagen omfattas av den föreslagna bestämmelsen om att de bestämmelser enligt vilka ett ärende skall behandlas vid sammanträde dock skall iaktas endast om ärendet också enligt det föreslagna 8 kap. rättegångsbalken skall behandlas vid sammanträde. Också här är det sist och slutligen fråga om ärendet skall föras till tingsrättens sammanträde. Enligt förslaget skall man förfara på detta sätt endast om även de föreslagna bestämmelserna i 8 kap. rättegångsbalken förutsätter det.

Bestämmelserna i 2 § i den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden har formulerats så att bestämmelser som avviker från den gällande lagen inte längre efter den 1 maj 1987 har kunnat utfärdas genom förordning. Inte heller efter att den lag som nu föreslås har trätt i kraft är det möjligt att genom förordning utfärda sådana bestämmelser om förfarandet som avviker från bestämmelserna i lagen. Sådana bestämmelser i förordning vilka utfärdats före den 1 maj 1987 förblev däremot i kraft när den gällande lagen om behandling av ansökningsärenden trädde i kraft. Man känner inte till att några sådana bestämmelser på förordningsnivå fortfarande skulle vara i kraft som skulle avvika från de gällande eller föreslagna bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden. Därför är det inte längre nödvändigt att i lagen ta in motsvarande reglering. Om det vid behandlingen av ansökningsärenden visar sig att sådana bestämmelser fortfarande är i kraft, in-

nebar ändringen att de inte kan tillämpas, eftersom de enligt 107 § grundlagen står i strid med lagen. Det är möjligt att vid behov lyfta upp en sådan bestämmelse till lagnivå.

22 kap. Tingsrättens protokoll

11 §. I 24 kap. 9 § 2 mom. rättegångsbalken och 11 kap. 8 § 2 mom. lagen om rättegång i brottmål finns en bestämmelse om att tingsrättens domar sammanställs till en särskild dombok i den ordning i vilken de har meddelats. Domarna förvaras således i tingsrättens arkiv i denna dombok. Med domböckernas hjälp är det lättare att hitta domarna, och tack var dem förbättras således t.ex. den faktiska offentligheten i fråga om dem. Av samma praktiska orsaker bestäms i nämnda 24 kap. 9 § 2 mom. att domarna skall sammanställas i domboken i den ordning de har meddelats. Eftersom domarna finns i domböckerna, är det inte längre nödvändigt att kopiera dem för förvaring även på ett annat ställe, dvs. i en akt. Kopieringen orsakar onödigt arbete och dubbel arkivering. I tingsrätterna har domarna och akterna arkiverats skilt sedan den 1 december 1993. För att arkiven också framöver skall vara enhetliga är det inte skäl att ändra denna praxis, men man kan avstå från att också arkivera domarna i akterna.

Enligt 25 kap. 18 § 1 mom. rättegångsbalken skall tingsrätten sända besvärshandlingarna i den sak som besvären gäller och den akt som i tingsrätten samlats i saken till hovrätten. Samtidigt skall också en kopia av tingsrättens dom eller dess beslut som utgör en fristående handling sändas. Det är inte heller nödvändigt att på grund av denna bestämmelse kopiera domar och fristående beslut i varje ärende, eftersom den akt som sänds till hovrätten skall innehålla en kopia av tingsrättens dom eller beslut. Om den ursprungliga domen skulle fogas till akten, skulle den då också gå till hovrätten, och tingsrätten skulle endast ha diarieuppgifterna om ärendet i fråga.

13 §. Det föreslås att i paragrafen tas in ett bemyndigande med stöd av vilket justitieministeriet vid behov kan utfärda närmare bestämmelser om förandet av dagböcker och förteckningar samt om behandlingssystemen

och datainnehållet i de dokument som lämnas ut från dem liksom även om formulären för de intyg, ansökningar, stämningsansökningar och övriga handlingar som utfärdas.

Bemyndigandet behövs för att praxis vid de olika tingsrätterna i landet skall vara så enhetlig som möjligt i detta avseende. Likaså är det redan med tanke på en jämlik behandling av medborgarna viktigt att de intyg, ansökningar, stämningsansökningar och andra handlingar som domstolarna utfärdar är enhetliga i hela landet.

Genom fastställandet av datainnehållet säkerställs att ur diariesamt ur olika förteckningar och behandlingssystem kan fås åtminstone vissa minimiuppgifter om de ärenden som behandlas och om behandlingsfaserna i fråga om dem. Samtidigt kunde justitieministeriet t.ex. se till att datainnehållet i uppgifterna är enhetligt vid alla tingsrätterna. Samma mål eftersträvas också genom fastställandet av formulär för intyg, ansökningar, stämningsansökningar och andra handlingar. Härigenom kunde man också säkerställa att kraven på handlingars offentlighet beaktas på behörigt sätt. Det kunde t.ex. också bli aktuellt att fastställa formulär för stämningsansökningarna när förfarandet med att tillställa tingsrätterna summariska stämningsansökningar med hjälp av datanäten eventuellt tas i bruk i större skala.

24 kap. Om domstolens avgörande

2 §. I paragrafen bestäms om det lagliga rättegångsmaterialet. I 1 mom. finns också en särskild bestämmelse om det rättegångsmaterial som får beaktas vid huvudförhandling i samband med förberedelsen. Eftersom det föreslås att huvudförhandlingen i samband med förberedelsen av de orsaker som anges ovan skall frångås som huvudförhandlingsform, behövs den särskilda bestämmelsen inte längre och den föreslås bli struken ur momentet.

3 §. I 2 mom. föreskrivs om den s.k. åberopsbördan. Enligt momentet får i ett mål där förlikning är tillåten domen inte grundas på någon omständighet som en part inte har åberopat som stöd för sitt yrkande eller bestridande. Det föreslås att detta moment av de orsaker som nämns i motiveringen till 5 kap.

10 § skall ändras så, att också i det konsekvent talas om att en part motsätter sig och inte bestrider käromålet.

8 §. Före reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål fanns i rättegångsbalken inga bestämmelser om meddelande av domen i kansliet efter avslutad behandling. I allmänhet avkunnades domen genast efter beslutsöverläggningen medan parterna väntade. Endast i mera komplicerade och omfattande ärenden brukade målet skjutas upp för utlåtande eller för avkunnande av domen, varvid ordföranden eller domstolen avfattade och skrev domen, som sedan avkunnades vid det uppskjutna sammanträdet. Denna praxis ändrades i och med reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål, när det blev möjligt att meddela domen i kansliet inom 14 dagar från den dag då huvudförhandlingen avslutats och av särskilda skäl också senare.

Redan under den gamla lagens tid förekom det två sorters praxis för hur noga domen förbereddes och avkunnades. En del av domarna skrev färdigt domen före avkunnandet och läste sedan upp den ord för ord. I protokollet hade domen exakt samma innehåll som den avkunnade domen. En del av domarna följde en praxis enligt vilken domen avkunnades mera fritt, så att domaren med egna ord redogjorde för grunderna och tankarna bakom dem. Den skrivna domen kunde till innehållet vara bättre formulerad än den som avkunnats vid sammanträdet. Också i detta fall var dock innehållet i samt tankarna och idéerna i fråga om grunderna oförändrade. Det förstnämnda förfarandet var givetvis långsammare, eftersom det förutsatte att domen skrevs i sin slutliga form ord för ord. Ofta skedde detta medan parterna och t.o.m. parter i mål som skulle behandlas senare väntade.

I samband med reformerna av förfarandet styrdes inte avkunnandet av domen på något annat sätt än vad som bestäms i 24 kap. 8 § rättegångsbalken och senare i 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål. Möjligheten att meddela domen i kansliet har lett till att domstolarna ofta överför avkunnandet av domen till kansliet i mål som är ens något mera tidskrävande och invecklade. Detta sker dessutom i allmänhet under den sista dagen av den utsatta tidsfristen. De nya bestämmel-

serna har lett till att domstolarna allt mera sällan avkunnar domen efter den beslutsöverläggning som hålls genast efter att behandlingen har avslutats. I hovrätterna är det sällsynt att domar avkunnas muntligen.

Att domen avkunnas genast efter huvudförhandlingen bidrar i synnerhet i familjerättsliga ansökningsärenden och normala brottmål i viss mån till att öka trovärdigheten och domens effekt och betydelse, när domaren meddelar avgörandet "öga mot öga". Domens effekt blir större och de förväntningar gällande trovärdigheten och pålitligheten som hänför sig till den uppfylls i högre grad när domen avkunnas genast. För parterna kan det vara en pina att vänta i flera dagar eller t.o.m. veckor på ett avgörande i ett mål vars behandling redan har avslutats.

Med tanke på domstolarnas verksamhet vore det bra om domarna så ofta som möjligt skulle avkunnas genast efter huvudförhandlingen. För att detta i praktiken skall vara möjligt oftare än i dag, föreslås det att bestämmelserna i 24 kap. 8 § 1 mom. och i 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål, vilka har samma innehåll, skall ändras så att också innehållet i domskälen kan anges endast i huvuddrag, om parterna samtycker till detta. Formuleringarna i den slutliga domen kan således finslipas senare vid renskrivningen av domen. Några tillägg till domskälen kan på detta stadium givetvis inte längre göras i form av ändringar i sakinnehållet eller nya motiveringar. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är inte heller att lindra den allmänna skyldigheten att motivera domen eller att sänka kraven beträffande domskälens innehåll.

Eftersom det uttryckligen för parterna kan vara av väsentlig betydelse om domen genast avkunnas i sina huvuddrag eller om man väntar på den slutliga genomarbetade domen, kan domskälen uppges i stora drag endast om parterna ger sitt samtycke till detta.

Ändringen gäller avkunnandet av domar i alla instanser. Domslutets innehåll skall fortfarande avkunnas i sin slutliga form beträffande fakta, även om inte heller det till innehållet nödvändigtvis ord för ord behöver motsvara t.ex. utskriften från domslutssystemet.

26 kap. Om behandlingen av besvär- ärenden i hovrätten

24 §. I den gällande lagen finns en bestämmelse om behandlingen av ärenden och om behandlingsordningen vid huvudförhandling i hovrätten. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll vad som i 6 kap. 2 § bestäms om huvudförhandlingen i tingsrätten. På samma grunder som de för vilka redogjorts ovan vid 6 kap. 2 § föreslås att det lagrum som gäller huvudförhandlingen i hovrätten skall ändras på motsvarande sätt.

Trots att det förevarande lagrummet om huvudförhandlingen i hovrätten gäller huvudförhandling i såväl tviste- som brottmål, är det ändamålsenligt att rättegången vid huvudförhandling i hovrätten alltid skall inledas med att hovrätten dels i nödvändig utsträckning redogör för tingsrättens avgörande, vilket bestäms redan nu, dels att den dessutom också redogör för resultatet av förberedelsen i saken samt förhör sig om de yrkanden som framställts fortfarande motsvarar parternas uppfattning.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelse. Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst. Avsikten är att de nya bestämmelserna skall tillämpas på mål och ärenden som blir anhängiga först efter det att lagen trätt i kraft. Därför föreslås en övergångsbestämmelse enligt vilken de bestämmelser om förfarandet som gällde vid den föreslagna lagens ikraftträdande skall iakttas när ett ärende som blivit anhängigt innan lagändringarna trätt i kraft behandlas i domstol.

Genom lagen upphävs lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän under rätt jämte ändringar. I det föreslagna nya 8 kap. 14 § föreskrivs om hur bestämmelserna om ansökningsärenden förhåller sig till den övriga lagstiftningen.

Dessutom föreslås i ikraftträdelse- och övergångsbestämmelsens 4 mom. att om det på något annat ställe i lag beträffande behandlingen av ett ärende hänvisas till lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän under rätt, skall bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i rättegångsbalken iakttas vid behandlingen av ärendet.

1.2. Lagen om rättegång i brottmål

11 kap. Om domstolens avgörande

7 §. Bestämmelserna om avkunnandet av domar i brottmål har samma innehåll som när det gäller tvistemål. Ovan föreslås det att 24 kap. 8 § 1 mom. rättegångsbalken skall ändras så att avkunnande av dom är möjligt oftare än förut. Av samma orsak föreslås det att den bestämmelse som gäller brottmål skall ändras på motsvarande sätt. I 1 mom. föreslås att domskälen och domslutet skall meddelas när domen avkunnas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. Om parterna samtycker till detta kan också domskälen då endast uppges i huvuddrag.

1.3. Konkursstadgan

1 d §. I 1 d § 1 mom. konkursstadgan finns allmänna bestämmelser om förfarandet vid behandlingen av konkursärenden. Enligt momentet skall lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän under rätt iakttas i tillämpliga delar vid behandlingen av konkursärenden, om inte något annat följer av konkursstadgan. Vidare sägs i momentet att den bestämmelse om att ett tvistigt ansökningsärende skall behandlas av en fulltalig under rätt som finns i 5 § 1 mom. lagen om behandling av ansökningsärenden endast skall tillämpas i ärenden som gäller försätande i konkurs eller klander mot borgenärs-sammanträdet beslut.

På grund av de nya bestämmelser som föreslås i rättegångsbalken blir denna särskilda bestämmelse om att ett tvistigt ansökningsärende skall behandlas av en fulltalig under rätt onödig. Enligt den föreslagna bestämmelsen i 8 kap. 3 § 3 mom. rättegångsbalken skall ett tvistigt ansökningsärende behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken yrkar det eller om tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att ärendet behandlas vid ett sådant sammanträde. Ärendet skall behandlas i en sammansättning med en domare, om det inte enligt 8 kap. 4 § rättegångsbalken beslutas att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som be-

stäms för behandling av tvistemål. Enligt nämnda 8 kap. 4 § kan domstolen i ett tvistigt ansökningsärende vid behov besluta att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Om det beslutas att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål, skall de allmänna bestämmelserna om domstolens sammansättning iakttas.

På de ovan nämnda grunderna föreslås det att 1 d § 1 mom. konkursstadgan ändras så att i momentet endast konstateras att bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. rättegångsbalken skall iakttas i tillämpliga delar vid behandling av konkursärenden, om inte något annat följer av konkursstadgan.

1.4. Lagen om företagssanering

68 §. Behandlingsordning. I 68 § lagen om företagssanering finns bestämmelser om behandlingsordningen i fråga om sådana ärenden som avses i lagen. I 1 mom. bestäms att på ett ärende som avses i lagen skall tillämpas lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, om inte något annat följer av lagen om företagssanering. I 2 mom. bestäms å sin sida att en tvistig fråga som framkommer i förfarandet skall behandlas vid sammanträde i fulltalig underrätt, utom då parterna önskar något annat eller domstolen anser frågan vara klar.

På motsvarande sätt som konstaterats ovan i fråga om 1 d § 1 mom. konkursstadgan blir den särskilda bestämmelsen om att en tvistig fråga som hänförs till företagssanering skall behandlas vid sammanträde i fulltalig underrätt onödig. Också på dessa ärenden skall enligt förslaget framöver tillämpas bestämmelserna om ansökningsärenden i rättegångsbalken. Enligt den föreslagna bestämmelsen i 8 kap. 3 § 3 mom. rättegångsbalken skall ett tvistigt ansökningsärende behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken yrkar det eller om tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att ärendet behandlas vid ett sådant sammanträde. Ärendet skall behandlas i en sammansättning med en domare, om det inte enligt 8 kap. 4 § rätte-

gångsbalken beslutas att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Enligt nämnda 8 kap. 4 § kan domstolen i ett tvistigt ansökningsärende vid behov besluta att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Om det beslutas att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål, skall de allmänna bestämmelserna om domstolens sammansättning iakttas.

På de ovan nämnda grunderna föreslås det att 68 § lagen om företagssanering skall ändras så att i den endast konstateras att bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i 8 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar skall iakttas vid behandlingen av ett ärende som gäller företagssanering, om inte något annat följer av lagen om företagssanering.

1.5. Lagen om skuldsanering för privatpersoner

49 §. Behandlingsordningen och behörig domstol. I 49 § lagen om skuldsanering för privatpersoner finns bestämmelser om behandlingsordningen för de ärenden som avses i lagen. I 1 mom. bestäms att på ett ärende enligt lagen i fråga tillämpas lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, om inte annat följer av lagen om skuldsanering för privatpersoner.

Enligt denna proposition upphävs lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, och i stället för den föreslås bestämmelser om saken i 8 kap. rättegångsbalken. Därför föreslås det att 49 § 1 mom. lagen om skuldsanering för privatpersoner skall ändras på motsvarande sätt så, att 8 kap. rättegångsbalken framöver skall tillämpas på behandlingen av dessa ärenden.

I 49 § 2 mom. lagen om skuldsanering för privatpersoner bestäms å sin sida att ett ärende alltid kan behandlas vid ett sammanträde i vilket enbart ordföranden deltar. Trots att bestämmelserna om sammansättningen i ansökningsärenden i övrigt föreslås bli ändrade, är det fortfarande nödvändigt att bibehålla möjligheten att alltid behandla ärenden som avses i lagen om skuldsanering för privatper-

soner i en sammansättning med en domare. Därför föreslås paragrafens 2 mom. inte bli ändrat i detta sammanhang. Inte heller 3 och 4 mom. föreslås bli ändrade.

1.6. Lagen om näringsförbud

19 §. Behandlingen av mål. I 19 § 3 mom. lagen om näringsförbud finns bestämmelser om behandlingsordningen för ärenden som gäller upphävande av näringsförbud som avses i lagen. I lagrummet bestäms att lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt skall iakttas vid behandling av en ansökan om upphävande av näringsförbud. Domstolen skall dock vidta de åtgärder som behövs för hörande av åklagaren. Denne har rätt att söka ändring i ett beslut genom vilket ett näringsförbud har upphävts helt eller delvis.

Enligt denna proposition upphävs lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, och i stället för den föreslås bestämmelser om saken i 8 kap. rättegångsbalken. Därför föreslås det att bestämmelsen i 19 § 3 mom. lagen om näringsförbud skall ändras på motsvarande sätt så, att 8 kap. rättegångsbalken framöver skall tillämpas på behandlingen av dessa ärenden. Till övriga delar är bestämmelsen oförändrad.

Paragrafens 2 mom. har upphävts genom lagen om ändring av lagen om näringsförbud (1220/1997). Bestämmelsen i 3 mom., som nu revideras, föreslås bli intagen som ett nytt 2 mom. i stället för det upphävda 2 mom., varvid det gällande 3 mom. upphävs.

1.7. Tingsrättslagen

17 §. I 17 § 1 mom. tingsrättslagen finns bestämmelser om hurudana mål och ärenden lagmannen vid en tingsrätt kan förordna notarierna att behandla och avgöra. Enligt 2 c punkten i momentet kan lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att fungera som ordförande i tingsrätten vid den muntliga förberedelsen och huvudförhandlingen i samband med förberedelsen av ett enkelt tvistemål som gäller en fordran.

Enligt denna proposition frångås begreppet huvudförhandling i samband med förberedel-

sen. Dessutom föreslås i rättegångsbalkens 5 kap. en ny 27 a § enligt vilken ett tvistigt ärende under vissa förutsättningar kan avgöras på basis av enbart skriftligt förfarande. På grund av dessa nya bestämmelser föreslås två ändringar i 17 § 1 mom. tingsrättslagen.

Det föreslås att 17 § 1 mom. tingsrättslagen ändras så att lagmannen skall kunna förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enkla tvistemål som gäller fordringar träffa sådana avgöranden som avses i 5 kap. 27 a § rättegångsbalken samt att fungera som ordförande i tingsrätten vid muntlig förberedelse och vid huvudförhandling med en domare i enkla tvistemål som gäller fordringar. Till övriga delar är bestämmelsen oförändrad.

1.8. Utsökningslagen

10 kap. Sökande av ändring i utmätningsmannens förfarande

I utsökningslagens (37/1895) 10 kapitel bestäms om sökande av ändring i utmätningsmannens förfarande. Ändring söks hos tingsrätten genom besvär. Vid behandlingen av utsökningsbesvär i tingsrätten iakttas lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt i tillämpliga delar. Det föreslås att i kapitlet skall göras de ändringar som beror på att lagen om behandling av ansökningsärenden upphävs och att bestämmelser om behandlingen av ansökningsärenden tas in i rättegångsbalkens nya 8 kap.

7 §. Besvärsskriftens innehåll och bilagor. I paragrafen föreskrivs om innehållet i och bilagorna till den besvärsskrift som riktas till tingsrätten. I 2 mom. föreslås en ändring av teknisk natur, så att i momentet hänvisas till rättegångsbalkens nya 8 kap. i stället för till lagen om behandling av ansökningsärenden, som upphävs. Enligt momentet gäller beträffande besvärsskriftens innehåll och bilagor, utöver vad som föreskrivs i 1 mom., i tillämpliga delar vad som bestäms om ansökan i 8 kap. 2 § rättegångsbalken. Momentets andra mening är oförändrad.

Det föreslagna momentet innebär inga väsentliga ändringar i sak jämfört med nuläget. I besvärsskriften skall fortfarande uppges ett eventuellt yrkande om ersättning för rätte-

gångskostnader. Till besvärsskriften skall fogas de skriftliga bevis som sökanden åberopar. Den som har uppsatt besvärsskriften skall uppge sitt yrke och sin boningsort. I besvärsskriften skall också i tillämpliga delar ges de uppgifter som avses i 5 kap. 2 § 2 mom. rättegångsbalken, bl.a. sökandens processadress.

13 §. Behandling i tingsrätten. I paragrafen föreskrivs om behandlingen av utsökningsbesvär i tingsrätten. Det föreslås att i 1 mom. görs de ändringar som beror på den föreslagna nya regleringen som gäller ansökningsärenden. Vid behandlingen av en ändringsansökan i tingsrätten skall bestämmelserna i 8 kap. rättegångsbalken iaktas i tillämpliga delar. Bestämmelsen om att tingsrättens sammanträde vid behov kan hållas på sammanträdesplatsen för en annan tingsrätt inom den domkrets som avses i kapitlets 2 § 1 mom. kvarstår oförändrad. Paragrafens 2-5 mom. är oförändrade. En ändringsansökan skall fortfarande behandlas i brådskaende ordning, och om det yrkas att verkställigheten skall avbrytas, skall tingsrätten genast besluta om saken.

Det föreslås att den gällande bestämmelsen i 1 mom. enligt vilken tingsrätten vid behandlingen av en ändringsansökan är domför med ordföranden ensam skall slopas. Tingsrättens domförhet bestäms på basis av 2 kap. 5 § rättegångsbalken också i ärenden som gäller utsökningsbesvär. Tingsrätten skall bestå av endast ordföranden i ett ärende som gäller utsökningsbesvär, om det inte har bestämts att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Vid förberedelsen av ett ärende som behandlas i den ordning som bestäms för tvistemål består tingsrätten också av endast ordföranden. Likaså består tingsrätten av endast ordföranden vid huvudförhandlingen, om domaren är den domare som ansvarat för förberedelsen och om ärendet till sin natur eller omfattning inte är sådant att det förutsätter att ärendet behandlas i fulltalig sammansättning. Huvudförhandlingen när det gäller utsökningsbesvär kan således till skillnad från i dag vid behov hållas i fulltalig sammansättning i tingsrätten.

Det föreslås att ur 1 mom. stryks den gällande bestämmelsen enligt vilken en änd-

ringsansökan behandlas i tingsrättens kansli, om inte vittnen eller andra personer skall höras personligen i saken. Muntligheten vid behandlingen av utsökningsbesvär som behandlas i samma ordning som ansökningsärenden bestäms i tillämpliga delar på basis av 8 kap. 3 § rättegångsbalken. Eftersom ett ärende som gäller utsökningsbesvär i regel är tvistigt, skall det behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden om någon av parterna yrkar det eller om tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att ärendet behandlas vid ett sådant sammanträde. En part har således rätt till muntlig behandling av utsökningsbesvaren i tingsrätten. Detta har varit utgångspunkten också i motiveringen i den regeringsproposition som gäller den nuvarande bestämmelsen (RP 106/1995 rd).

Vid behandlingen av utsökningsbesvär i tingsrätten iaktas också i övrigt bestämmelserna i det föreslagna 8 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar. Den viktigaste ändringen är att tingsrätten i ett ärende som gäller utsökningsbesvär i enlighet med 8 kap. 4 § rättegångsbalken uttryckligen kan bestämma att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. I ärendet skall då i tillämpliga delar iaktas bestämmelserna om förberedelse i 5 kap. och bestämmelserna om huvudförhandling i 6 kap. rättegångsbalken. Detta möjliggör t.ex. en mera omfattande muntlig bevisning än i dag i ärenden som gäller utsökningsbesvär, och behovet av att ge anvisningar om väckande av talan i verkställighetstvist kan således komma att minska. Visserligen har bestämmelserna om behandling av tvistemål redan i dag kunnat iaktas i tillämpliga delar.

Att den ordning som bestäms för behandling av tvistemål iaktas ändrar dock inte heller framöver det faktum att ett ärende som gäller utsökningsbesvär har karaktären av fullföljdsärende. T.ex. den bestämmelse i utsökningslagens 10 kap. 13 § 5 mom. enligt vilken tingsrätten vid behov kan granska utmätningssmannens avgörande också när det gäller andra omständigheter än de som anförts i besvaren eller bemötandet skall iaktas också när ett ärende gällande utsökningsbesvär behandlas i den ordning som bestäms

för tvistemål. Bestämmelserna om följderna av försummelser i 7 § och om avgörandet av ärenden i 10 § i rättegångsbalkens 8 kap. skall iaktas oberoende av behandlingsordningen.

När det inte beslutas att den ordning som bestäms för behandling av tvistemål skall iaktas i ett ärende som gäller utsökningsbesvär, skall 8 kap. 3 och 5-13 § rättegångsbalken iaktas i tillämpliga delar. Inte heller i dessa fall är utsökningsbesvären något ansökningsärende utan en ändringsansökan. Muntligen behandlas ett sådant besvärärende vid ett sammanträde för ansökningsärenden. Också i ett sådant ärende skall med stöd

av 13 § i andra hand i tillämpliga delar iaktas vad som bestäms om behandling av tvistemål. T.ex. besvär som är uppenbart ogrundade kan i enlighet med 5 kap. 6 § 2 mom. rättegångsbalken förkastas utan att motparten hörs eller muntlig förhandling ordnas.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft cirka tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i rättegångsbalken 6 kap. 15 — 18 § och mellanrubriken före 15 §, sådana de lyder, 15, 16 och 18 § samt mellanrubriken före 15 § i lag 1052/1991 och 17 § i lag 595/1993,

ändras 2 kap. 5 §, 3 kap. 2 § 2 mom., 5 kap. 2 § 1 och 2 mom., 5 och 10 §, 13 § 1 mom., 14 § 2 mom., 15 och 16 §, mellanrubriken före 17 §, 18, 20 — 22 och 24 §, 6 kap. 2 och 3 §, 4 § 1 mom. och 9 §, 22 kap. 11 §, 24 kap. 2 § 1 mom., 3 § 2 mom., 8 § 1 mom. samt 26 kap. 24 §,

dess lagrum sådana de lyder, 2 kap. 5 § i nämnda lagar 1052/1991 och 595/1993 samt i lag 690/1997, 3 kap. 2 § 2 mom. i lag 354/1987, 5 kap. 2 § 1 mom., 13 § 1 mom., 14 § 2 mom., 15 och 16 §, mellanrubriken före 17 §, 18, 20 — 22 och 24 §, 6 kap. 2 och 3 §, 4 § 1 mom. och 9 § i nämnda lag 1052/1991, 5 kap. 2 § 2 mom. i nämnda lag 595/1993, 5 kap. 5 och 10 § i nämnda lagar 1052/1991 och 595/1993, 22 kap. 11 § i lag 1064/1991 samt 24 kap. 2 § 1 mom., 3 § 2 mom. och 8 § 1 mom. samt 26 kap. 24 § i lag 165/1998, samt

fogas till 5 kap., sådant det lyder jämte senare ändringar, nya 15 a — 15 d §, till 5 kap. 17 §, sådan den lyder i nämnda lag 1052/1991, nya 2 och 3 mom. och till kapitlet en ny 27 a §, till lagen ett nytt 8 kap. i stället för det 8 kap. som genom lag 1052/1991 överförts från den samt till 22 kap., sådant det lyder jämte senare ändringar, en ny 13 § som följer:

2 kap.

Om domförhet

5 §

Tingsrätten består av endast ordföranden

1) i ett ansökningsärende vars behandling inte fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål,

2) vid förberedelse,

3) vid huvudförhandling i tvistemål, om domaren är den domare som ansvarat för förberedelsen och målets art eller omfattning inte förutsätter att det behandlas i fulltalig sammansättning,

4) när den tar upp bevisning utom huvudförhandlingen, samt

5) när den separat behandlar säkringsåtgärder som nämns i 7 kap.

Tingsrätten skall ge parterna tillfälle att yttra sig om nödvänligheten av en sådan fulltalig sammansättning som avses i 1 mom. 3 punkten.

Tingsrätten kan i samband med ett annat mål eller ärende behandla ett ansökningsärende som hänför sig till detta eller ta upp bevis utom huvudförhandlingen också i fulltalig sammansättning.

3 kap.

Om tingsrätt

2 §

Ett sammanträde kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även om detta är beläget utanför domkretsen.

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

2 §

I stämningsansökan skall uppges

- 1) kändens individualiserade yrkande,
- 2) de omständigheter som yrkandet grundar sig på,
- 3) i den mån det är möjligt de bevis som känden har för avsikt att lägga fram till stöd för sin talan och vad som skall styrkas med varje bevis,
- 4) ett yrkande om ersättning för rättegångskostnaderna, om känden anser detta befogat, samt
- 5) på vilka grunder domstolen är behörig, om behörigheten inte annars framgår av stämningsansökan eller de handlingar som har bifogats den.

I stämningsansökan skall uppges domstolens namn, parternas namn och hemorter samt hur parternas lagliga företrädare eller ombud kan nås och den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas (processadress). Tingsrätten skall också på lämpligt sätt meddelas hur vittnen eller andra som skall höras kan nås. Om känden inte känner till svarandens adress, skall personen meddela vad han eller hon har gjort för att få reda på den.

5 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, skall känden uppmanas att inom en bestämd tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för att rättegången skall kunna fortsätta eller för att svaromål skall kunna avges. Känden skall samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om känden inte följer uppmaningen.

Domstolen kan på särskilda grunder förlänga den tid som anges i 1 mom.

Komplettering av stämningsansökan kan begäras och den utsatta tiden för kompletteringen förlängas också per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmed-

ling. Käromålet får dock inte avvisas med stöd av 6 § 1 mom. trots att känden inte följer en kompletteringsuppmaning som givits på detta sätt.

10 §

I stämningen skall svaranden uppmanas att i sitt svaromål

- 1) anmäla om han eller hon medger eller motsätter sig käromålet,
- 2) om svaranden motsätter sig käromålet, lägga fram sådana grunder för detta som har betydelse för avgörandet av målet,
- 3) i den mån det är möjligt uppges de bevis som han eller hon har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt svaromål och vad som skall styrkas med varje bevis,
- 4) framställa ett yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader, om svaranden anser detta vara befogat,
- 5) till svaromålet foga den handling på grund av vilken svaranden motsätter sig käromålet, i original eller kopia, och de skriftliga bevis som åberopas i svaromålet, samt
- 6) göra en eventuell invändning om att domstolen inte kan ta upp målet.

Tingsrätten kan dessutom uppmana svaranden att i sitt svaromål yttra sig om någon särskild fråga.

I stämningen skall svaranden uppmanas att lämna uppgifter om hur svarandens lagliga företrädare eller ombud kan nås och att också uppges den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas (processadress). I stämningen skall meddelas att en handling kan delges parten genom att den sänds till den processadress som han eller hon har uppgett i svaromålet. Svaranden skall också på lämpligt sätt meddela tingsrätten hur svaranden själv samt vittnen och andra som skall höras kan nås.

I stämningen skall dessutom meddelas att ett svaromål som skall avges skriftligen skall undertecknas av parten eller, om parten inte själv har uppsatt det, av den som har gjort det och att denna skall uppges sitt yrke och sin hemort.

13 §

Om en svarande som har uppmanats att avge skriftligt svaromål i ett mål där förlikning är tillåten

1) inte har avgivit svaromålet inom utsatt tid eller

2) inte i sitt svaromål har uppgett på vilka grunder han eller hon motsätter sig käromålet eller endast åberopar en grund som uppenbart saknar betydelse för målets avgörande,

avgörs målet utan att förberedelsen fortsätter. Käromålet bifalls härvid genom en treds-kodom. Till den del käranden har avstått från käromålet eller detta är klart ogrundat skall det förkastas genom dom.

14 §

Om svaranden i ett mål som nämns i 1 mom.

1) inte har avgivit det begärda svaromålet,

2) inte har lagt fram sannolika skäl som stöd för att svaranden motsätter sig käromålet eller

3) inte har lagt fram en lagakraftvunnen dom, ett löpande skuldebrev, en växel eller en check som kan användas till kvittning,

avgörs målet utan att förberedelsen fortsätter. Käromålet bifalls härvid genom en treds-kodom. Till den del käranden har avstått från käromålet eller detta är klart ogrundat skall det förkastas genom dom.

15 §

Om målet inte har avgjorts med stöd av 13 eller 14 §, skall förberedelsen fortsätta antingen skriftligen eller muntligen vid ett sammanträde (förberedelsesammanträde) eller målet överförs direkt till huvudförhandling enligt vad som bestäms nedan.

15 a §

När domstolen fortsätter förberedelsen skriftligen kan den uppmana en part att tillställa domstolen en skriftlig utsaga, om den anser detta vara motiverat. Domstolen skall då bestämma vad parten skall yttra sig om. En part får dock inte uppmanas att inkomma med en skriftlig utsaga mer än en gång, om det inte finns särskilda skäl till detta.

15 b §

Om de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen har nåtts vid den skriftliga förberedelsen av målet så att det inte är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen vid ett förberedelsesammanträde, kan domstolen överföra målet direkt till huvudförhandling efter att ha gett parterna tillfälle att yttra sig om huruvida de anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt.

15 c §

Vid förberedelsesammanträdet, till vilket domstolen kallar parterna, fortsätter behandlingen av målet muntligen där den skriftliga förberedelsen slutade.

Domstolen skall när sammanträdet inleds redogöra för vad målet gäller och för resultatet av den skriftliga förberedelsen. Dessutom skall domstolen ställa de frågor som är nödvändiga för att de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen skall nås.

Vid sammanträdet får parterna inte läsa upp eller lämna in rättegångsskrifter eller andra skriftliga utsagor. En part får i sin muntliga framställning på ett ändamålsenligt sätt använda sig av det rättegångsmaterial som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen och använda anteckningar till stöd för minnet.

Domstolen skall försöka slutföra den muntliga förberedelsen utan dröjsmål och vid ett enda sammanträde.

15 d §

Förberedelsesammanträdet kan också hållas per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling som möjliggör att de som deltar i sammanträdet kan tala med varandra, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de mål som skall behandlas vid sammanträdet och för att de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen skall nås. Härvid tillämpas inte bestämmelserna i 12 kap. om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

16 §

I samband med kallelsen eller uppmaningen skall en part upplysas om vilken påföljden enligt 12 kap. kan vara, om parten inte är närvarande vid sammanträdet eller inte avger

en skriftlig utsaga. Om en part skall infinna sig till ett sammanträde, skall parten samtidigt meddelas vilken dag och vid vilket klockslag samt var sammanträdet hålls.

Förberedelsens syften och innehåll

17 §

Parterna skall vid behov ges tillfälle att yttra sig om hur förberedelsen av målet skall ordnas.

Förberedelsen skall slutföras utan dröjsmål. En part skall sätta sig in i målet så väl att behandlingen av målet inte fördröjs på grund av en underlåtelse från partens sida.

18 §

Domstolen skall under förberedelsens gång se till att parterna informeras om vilken domare som ansvarar för förberedelsen av målet och att de får andra nödvändiga upplysningar om hur behandlingen av målet framskrider. Följande information skall alltid ges:

1) kändan skall informeras om att målet har blivit anhängigt och att stämning har utfärdats samt om den utsatta tid inom vilken svaromålet skall ges och en eventuell förlängning av den, samt

2) parterna skall informeras om att skriftlig utsaga har begärts av motparten och om en eventuell förlängning av tidsfristen.

Domstolen skall efter det att svaromålet har inkommit utan dröjsmål ge parterna en tidsplan för behandlingen.

Domstolen kan fullgöra de skyldigheter som nämns i 1 och 2 mom. per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

Ett skriftligt svaromål eller en skriftlig utsaga skall genast delges de övriga parterna.

De meddelanden och den tidsplan som avses i denna paragraf behöver inte ges i ett mål som avses i detta kapitel 3 § och som med stöd av 13 eller 14 § avgörs utan att förberedelsen fortsätter och inte heller i ett ansökningsärende, om det inte har beslutats att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål.

20 §

En part skall vid förberedelsen utan dröjsmål framställa sina yrkanden och grunderna för dem samt yttra sig om vad motparten har framfört. Dessutom skall parten uppge alla bevis som han eller hon vill lägga fram och vad som skall styrkas med varje bevis. Parten skall ytterligare lägga fram alla skriftliga bevis som han eller hon vill åberopa.

På motpartens begäran skall en part dessutom meddela om han eller hon i sin besittning har ett sådant skriftligt bevis eller ett sådant föremål som motparten har specificerat tillräckligt ingående och som kan ha betydelse för målet.

21 §

Domstolen skall vid förberedelsen se till att de syften som nämns i 19 § nås och att parterna uppger alla omständigheter som de vill åberopa.

Om en parts skriftliga eller muntliga utsaga är oklar eller bristfällig, skall domstolen ställa personen de frågor som behövs för att klarlägga saken.

Domstolen skall övervaka att sådant som inte hör till målet inte inblandas i det.

22 §

I ett mål där förlikning är tillåten kan domstolen vid behov uppmana en part att inom utsatt tid fullgöra de skyldigheter som nämns i 20 § 1 mom. vid äventyr att parten inte sedan den utsatta tiden har löpt ut får åberopa ett nytt yrkande eller en ny omständighet eller uppge ett nytt bevis, om inte parten gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig orsak.

24 §

Domstolen skall under förberedelsens gång göra en skriftlig sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen och vad som skall styrkas med varje bevis.

Om målet avgörs vid förberedelsen i enlighet med 13, 14 eller 27 § görs ingen sammanfattning, om det inte finns särskilda skäl till detta.

Sammanfattningen skall göras redan före förberedelsesammanträdet, om den kan anses främja den muntliga förberedelsen. Samman-

fattningen skall vid behov kompletteras under förberedelsens gång.

Sammanfattningen kan göras muntligen, om en skriftlig sammanfattning kan anses vara onödig med hänsyn till målets art eller omfattning. Dessutom kan en skriftlig sammanfattning kompletteras muntligen. Om ett tvistigt mål avgörs med stöd av 27 a § utan att sammanträde hålls eller om målet efter den skriftliga förberedelsen överförs direkt till huvudförhandling, skall sammanfattningen göras skriftligen.

Parterna skall ges tillfälle att yttra sig om sammanfattningen.

27 a §

Ett tvistigt mål kan avgöras på basis av enbart skriftlig förberedelse, om målet är av sådan natur att dess avgörande inte förutsätter huvudförhandling och om ingen av parterna motsätter sig att målet avgörs genom skriftligt förfarande.

6 kap.

Huvudförhandling i tvistemål

2 §

Vid huvudförhandlingen skall målet behandlas i följande ordning:

1) när sammanträdet inleds skall domstolen kort redogöra för resultatet av förberedelsen och förhöra sig om huruvida de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning,

2) parterna skall i tur och ordning motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,

3) domstolen skall ta upp bevis, samt

4) parterna skall slutföra sin talan.

Parterna skall förhöras i bevissyfte innan någon annan muntlig bevisning tas upp i den fråga som förhöret gäller. Domstolen kan bestämma att bevisning som gäller någon viss omständighet skall tas upp före den övriga bevisningen.

Avvikelse från ordningsföljden enligt 1 och 2 mom. får dock ske vid behov.

3 §

Huvudförhandlingen är muntlig. En part får inte läsa upp eller avge någon skriftlig utsaga

till domstolen eller i övrigt framställa saken skriftligt.

En part får dock ur en handling läsa upp sitt yrkande samt direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen liksom även till sådana handlingar som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen. Dessutom får han eller hon använda anteckningar till stöd för minnet.

Vid huvudförhandlingen får den skriftliga sammanfattning som gjorts vid förberedelsen användas som stöd på ett ändamålsenligt sätt.

4 §

Om en part vid huvudförhandlingen avviker från vad parten har yttrat vid förberedelsen eller förklarar att han eller hon inte kan eller vill yttra någonting i saken, skall domstolen på basis av handlingarna redogöra för vad parten har yttrat vid förberedelsen.

9 §

I ett mål där förlikning är tillåten får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa en omständighet som parten inte har åberopat vid förberedelsen, om inte parten gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig orsak.

I ett mål där förlikning är tillåten får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa ett bevis som parten inte har åberopat vid förberedelsen, om det inte kan antas att partens förfarande har en giltig orsak.

8 kap.

Behandling av ansökningsärenden

1 §

Ett ansökningsärende anhängiggörs genom en skriftlig ansökan som tillställs tingsrättens kansli. Ansökan får göras muntligen, om ärendet tydligt framgår av de ingivna handlingarna. Ett ansökningsärende kan också anhängiggöras vid tingsrättens sammanträde.

Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas också på behandling i tingsrätten av sådana ansökningsärenden som tingsrätten kan ta upp efter anmälan eller självmant.

Ett ärende blir anhängigt när ansökan inges

till kansliet eller vid sammanträde.

2 §

I ansökan skall uppges sökandens individualiserade yrkande eller den åtgärd som begärs. Dessutom skall i ansökan vid behov uppges

- 1) de omständigheter som yrkandet eller den begärda åtgärden grundar sig på,
- 2) de bevis som sökanden har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt yrkande eller den begärda åtgärden och vad som skall styrkas med varje bevis,
- 3) ett yrkande om ersättning för rättegångskostnaderna, samt
- 4) på vilka grunder domstolen är behörig.

Till ansökan skall fogas de skriftliga bevis som sökanden åberopar.

I ansökan skall även lämnas de upplysningar som avses i 5 kap. 2 § 2 mom. Ansökan skall undertecknas av sökanden eller, om denna inte själv har avfattat ansökan, av den som har avfattat den. Denna person skall samtidigt uppges sitt yrke och sin boningsort.

3 §

Ett ansökningsärende behandlas skriftligen i kansliet eller muntligen vid ett sammanträde för ansökningsärenden.

Ett ansökningsärende skall behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken, ett vittne eller någon annan skall höras personligen i saken.

Ett tvistigt ansökningsärende skall behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken yrkar det eller om tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att ärendet behandlas vid ett sådant sammanträde.

4 §

Om det är fråga om ett ansökningsärende som avses i 2 kap. 1 § 2 mom. 1, 2, 4 eller 5 punkten och ärendet är tvistigt, skall behandlingen fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. I andra tvistiga ansökningsärenden kan tingsrätten besluta att behandlingen skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Oberoende av det sätt på vilket ärendet behandlas skall vad som i 7 § bestäms om följderna av försummelse från den som har

del i saken och vad som i 10 § i detta kapitel bestäms om avgörandet av ärenden iaktas.

5 §

Om någon som har del i saken skall ges tillfälle att bli hörd i ett ansökningsärende, skall tingsrätten uppmana honom eller henne att avge en skriftlig utsaga med anledning av ansökan. Om det kan antas att muntlig utsaga påskyndar behandlingen av ärendet, kan den som har del i saken uppmanas att avge sin utsaga muntligen vid sammanträdet för ansökningsärenden.

6 §

Den som har del i saken skall uppmanas att i sin utsaga meddela hur han eller hon ställer sig till ansökan eller den begärda åtgärden. Dessutom skall den som har del i saken uppmanas att vid behov

- 1) lägga fram de grunder på vilka han eller hon motsätter sig ansökan eller åtgärden,
- 2) uppges de bevis som han eller hon har för avsikt att lägga fram och vad som skall styrkas med varje bevis,
- 3) framställa ett yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader,
- 4) till utsagan foga de skriftliga bevis som åberopas, samt
- 5) göra en eventuell invändning om att domstolen inte kan ta upp ärendet.

Den som har del i saken skall också uppmanas att lämna de upplysningar som avses i 5 kap. 10 § 3 mom. Utsagan skall undertecknas av den som har avgett det eller, om personen inte själv har avfattat utsagan, av den som har avfattat det. Denna person skall samtidigt uppges sitt yrke och sin boningsort.

7 §

Om sökanden inte följer domstolens uppmaning att avge en skriftlig utsaga eller om sökanden uteblir från sammanträdet för ansökningsärenden, skall ärendet avskrivas.

Om någon annan som har del i saken inte följer domstolens uppmaning att avge en skriftlig utsaga eller uteblir från ett sammanträde för ansökningsärenden som han eller hon inte har ålagts att närvara vid personligen, kan ärendet handläggas och avgöras trots försummelsen.

8 §

Vid sammanträdet för ansökningsärenden kan ärendet också behandlas så att endast någon eller några frågor utreds. Till sammanträdet kallas de av de delaktiga som behandlingen gäller. Behandlingen kan efter sammanträdet fortsätta i kansliet eller vid ett nytt sammanträde.

9 §

Ett ansökningsärende och ett tvistemål kan behandlas vid samma rättegång, om de har anknytning till varandra och om de utan olägenheter kan behandlas tillsammans.

Ett ansökningsärende kan behandlas i samband med ett brottmål, om de har anknytning till varandra och om de utan olägenheter kan behandlas tillsammans.

10 §

Ett ansökningsärende avgörs genom beslut eller någon annan åtgärd som avses i ansökan.

Beslutet uppsätts som en särskild handling. Beslutet skall innehålla domstolens namn, dag och ort för beslutet, namnen på dem som har del i saken samt en kort redogörelse för ärendet, motiveringen, de tillämpade lagrummen och det slut som domstolen har kommit till. Om ansökan bifalls och ärendet inte har varit tvistigt och det inte finns några andra särskilda skäl till att uppsätta ett fullständigt beslut, behöver beslutet varken innehålla en redogörelse för ärendet eller motivering.

Om ärendet avgörs genom en sådan åtgärd som nämns i ansökan, tecknas ett bevis över detta. Ett sådant bevis samt ett beslut i vilket varken ingår en redogörelse för ärendet eller motivering kan också skrivas på eller fogas till ansökningen eller en handling som utgör grunden för den.

11 §

Avgörande i ett ansökningsärende meddelas i kansliet eller avkunnas vid sammanträde. I ett ärende som behandlats vid sammanträde och som är omfattande eller komplicerat får beslut också ges i kansliet, om beslutet inte på grund av överläggning i domstolen eller beslutets uppsättandet av beslutet kan avkunnas så snart behandlingen har avslutats.

I kansli skall beslut ges senast den fjortonde dagen efter det behandlingen i kansliet eller vid sammanträde avslutades. Den som har del i saken och som är närvarande när behandlingen avslutas skall upplysas om den dag då beslutet kommer att ges. Den som har del i saken och som inte är närvarande när behandlingen avslutas skall i god tid innan beslutet ges skriftligen underrättas om den dag då beslutet kommer att ges, om ärendet har avgjorts på annat sätt än sökanden eller någon annan som har del i saken har begärt.

När någon som har del i saken enligt 2 mom. skall underrättas om dagen för beslutet, skall detta från och med den dag då det ges finnas tillgängligt i kansliet.

12 §

Sökanden ges som expedition en kopia av beslutet eller ett intyg över den vidtagna åtgärden.

13 §

Vid behandlingen av ansökningsärenden gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som bestäms om behandling av tvistemål.

14 §

Om det i någon annan lag finns en bestämmelse som avviker från bestämmelserna om förfarandet i detta kapitel, skall denna iaktas. En bestämmelse enligt vilken ett ärende skall behandlas vid sammanträde skall dock iaktas endast om ärendet också enligt detta kapitel skall behandlas vid sammanträde.

22 kap.

Tingsrättens protokoll

11 §

Protokollet och handlingarna skall sammanställas till en akt

13 §

Justitieministeriet utfärdar vid behov närmare bestämmelser om förandet av dagböcker och förteckningar samt om behandlingssy-

stemen och datainnehållet i de dokument som lämnas ut från dem liksom även om formulären för de intyg, ansökningar, stämningsansökningar och andra handlingar som skall utfärdas.

24 kap.

Om domstolens avgörande

2 §

I domen får beaktas endast det rättegångsmaterial som har lagts fram vid huvudförhandlingen. Om en ny huvudförhandling har hållits, får i domen endast beaktas det som då har lagts fram. I domen får dock också beaktas det rättegångsmaterial som har lagts fram vid en komplettering av huvudförhandlingen enligt 6 kap. 14 §.

3 §

I ett mål där förlikning är tillåten får domen inte grundas på någon omständighet som en part inte har åberopat som stöd för sitt yrkande eller som stöd för att motsätta sig talan.

8 §

Beslutsöverläggningen skall hållas så snart huvudförhandlingen har avslutats eller senast följande vardag. Sedan överläggningen har avslutats avkunnas domen. När domen avkunnas skall domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. Om parterna samtycker till detta kan domskälen då uppges endast i huvuddrag. Om det har röstats om domen, skall detta meddelas när domen avkunnas.

26 kap.

Om behandlingen av bevärsärende i hovrätten

24 §

Vid huvudförhandlingen skall saken behandlas i följande ordning:

1) när sammanträdet inleds skall domstolen i nödvändig utsträckning redogöra för tingsrättens avgörande och för resultatet av förberedelsen samt förhöra sig om huruvida de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning,

2) ändringssökanden och svaranden skall i tur och ordning närmare motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,

3) domstolen skall ta upp bevis, samt

4) ändringssökanden och svaranden skall slutföra sin talan.

Avvikelse från ordningsföljden enligt 1 mom. får dock ske vid behov.

Denna lag träder i kraft den 200 .

När ett mål eller ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

Genom denna lag upphävs lagen den 30 april 1986 om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) jämte ändringar.

Om det på något annat ställe i lag bestäms att ett ärende skall behandlas i den ordning som bestäms i lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iakttas vid behandlingen av ärendet.

2.

Lag**om ändring av 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 11 kap. 7 § 1 mom. som följer:

11 kap.

Om domstolens avgörande

7 §

Beslutsöverläggningen skall hållas så snart huvudförhandlingen har avslutats eller senast följande dag. Sedan överläggningen har avslutats avkunnas domen. När domen avkunnas skall domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkun-

nas i sin helhet. Om parterna samtycker till detta kan domskälen då uppges endast i huvuddrag. Om det har röstats om domen, skall detta meddelas när domen avkunnas.

Denna lag träder i kraft den 200 .
När ett mål som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iaktas.

3.

Lag**om ändring av 1 d § konkursstadgan**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konkursstadgan av den 9 november 1868 (31/1868) 1 d § 1 mom., sådant det lyder i lag 1027/1993, som följer:

1 d §

Vid behandlingen av konkursärenden skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iaktas i tillämpliga delar, om inte något annat följer av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag har trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iaktas.

4.

Lag**om ändring av 68 § lagen om företagssanering**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om företagssanering (47/1993) 68 § som följer:

68 §

följer av denna lag.

Behandlingsordning

Vid behandlingen av ett ärende som avses i denna lag skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iakttas, om inte något annat

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

5.

Lag**om ändring av 49 § lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) 49 § 1 mom. som följer:

49 §

följer av denna lag.

Behandlingsordningen och behörig domstol

Vid behandlingen av ett ärende som avses i denna lag skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iakttas, om inte något annat

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

6.**Lag****om ändring av 19 § lagen om näringsförbud**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 13 december 1985 om näringsförbud (1059/1985) 19 § 3 mom., sådant
 det lyder i lag 311/1986, samt
fogas till 19 § ett nytt 2 mom. i stället för det 2 mom. som upphävdes genom lag 1220/1997
 som följer:

19 §

Behandlingen av mål

för hörande av åklagaren. Åklagaren har rätt
 att söka ändring i ett beslut genom vilket ett
 näringsförbud har upphävts.

Denna lag träder i kraft den 200 .

—————
 Vid behandlingen av ett ärende som gäller
 upphävande av näringsförbud skall vad som i
 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behand-
 ling av ansökningsärenden iakttas. Domsto-
 len skall dock vidta de åtgärder som behövs

När ett ärende som har blivit anhängigt in-
 nan denna lag trätt i kraft behandlas i dom-
 stol skall de bestämmelser som gällde vid
 ikraftträdandet iakttas.

7.

Lag**om ändring av 17 § tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 17 § 1 mom., sådant det lyder delvis
ändrat genom lag 1326/1994, som följer:

17 §

Lagmannen kan förordna

1) den som tjänstgjort som notarie i två
månader att i tingsrättens kansli handlägga
och avgöra:

- a) lagfarts- och inteckningsärenden,
- b) ansökningsärenden och
- c) mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § rättegångsbalken, samt

2) den som tjänstgjort som notarie i fyra
månader att i enkla tvistemål som gäller fordringar träffa sådana avgöranden som avses i 5 kap. 27 a § rättegångsbalken samt att fungera som ordförande i tingsrätten

- a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid sammanträden med en domare i brottmål och i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter, dock inte vid behandling av häktnings- och reseförbudsärenden enligt tvångsmedelslagen (450/1987), och

c) vid muntlig förberedelse och vid huvudförhandling med en domare i enkla tvistemål som gäller fordringar.

_____

Denna lag träder i kraft den 200 .

När ett mål eller ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

_____

8.**Lag****om ändring av 10 kap. 7 och 13 § utsökningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut ändras i utsökningslagen av den 3 december 1895 (37/1895) 10 kap. 7 § 2 mom. och 13 § 1 mom., sådana de lyder i lag 197/1996, som följer:

10 kap.

13 §

Sökande av ändring i utmätningsmannens förfarande*Behandling i tingsrätten*

7 §

Besvärsskriftens innehåll och bilagor

Vid behandlingen av en ändringsansökan i tingsrätten iakttas bestämmelserna i 8 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar. Tingsrättens sammanträde kan vid behov hållas på sammanträdesplatsen för en annan tingsrätt inom den domkrets som avses i 2 § 1 mom.

Beträffande besvärsskriftens innehåll och bilagor gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som i 8 kap. 2 § rättegångsbalken bestäms om ansökan. Av besvärsskriften och de handlingar som fogats till den behöver inte kopior lämnas in.

Denna lag träder i kraft den 2000.

När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

Helsingfors den 20 april 2001

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Johannes Koskinen*

1.

Lag**om ändring av rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i rättegångsbalken 6 kap. 15 — 18 § och mellanrubriken före 15 §, sådana de lyder, 15, 16 och 18 § samt mellanrubriken före 15 § i lag 1052/1991 och 17 § i lag 595/1993,

ändras 2 kap. 5 §, 3 kap. 2 § 2 mom., 5 kap. 2 § 1 och 2 mom., 5 och 10 §, 13 § 1 mom., 14 § 2 mom., 15 och 16 §, mellanrubriken före 17 §, 18, 20 — 22 och 24 §, 6 kap. 2 och 3 §, 4 § 1 mom. och 9 §, 22 kap. 11 §, 24 kap. 2 § 1 mom., 3 § 2 mom., 8 § 1 mom. samt 26 kap. 24 §,

dess lagrum sådana de lyder, 2 kap. 5 § i nämnda lagar 1052/1991 och 595/1993 samt i lag 690/1997, 3 kap. 2 § 2 mom. i lag 354/1987, 5 kap. 2 § 1 mom., 13 § 1 mom., 14 § 2 mom., 15 och 16 §, mellanrubriken före 17 §, 18, 20 — 22 och 24 §, 6 kap. 2 och 3 §, 4 § 1 mom. och 9 § i nämnda lag 1052/1991, 5 kap. 2 § 2 mom. i nämnda lag 595/1993, 5 kap. 5 och 10 § i nämnda lagar 1052/1991 och 595/1993, 22 kap. 11 § i lag 1064/1991 samt 24 kap. 2 § 1 mom., 3 § 2 mom. och 8 § 1 mom. samt 26 kap. 24 § i lag 165/1998, samt

fogas till 5 kap., sådant det lyder jämte senare ändringar, nya 15 a — 15 d §, till 5 kap. 17 §, sådan den lyder i nämnda lag 1052/1991, nya 2 och 3 mom. och till kapitlet en ny 27 a §, till lagen ett nytt 8 kap. i stället för det 8 kap. som genom lag 1052/1991 överförts från den samt till 22 kap., sådant det lyder jämte senare ändringar, en ny 13 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om domförhet

5 §

Tingsrätten består av endast ordföranden
1) vid förberedelse och i tvistemål vid huvudförhandling i samband med förberedelsen,
2) när den tar upp bevisning utom huvudförhandlingen samt
3) när den separat behandlar säkringsåtgärder som nämns i 7 kap.

5 §

Tingsrätten består av endast ordföranden
1) i ett ansökningsärende vars behandling inte fortsätter i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål,
2) vid förberedelse,
3) vid huvudförhandling i tvistemål, om domaren är den domare som ansvarat för förberedelsen och målets art eller omfattning inte förutsätter att det behandlas i fulltalig sammansättning,
4) när den tar upp bevisning utom huvudförhandlingen, samt
5) när den separat behandlar säkringsåtgärder som nämns i 7 kap.

Tingsrätten skall ge parterna tillfälle att yttra sig om nödvänligheten av en sådan fulltalig sammansättning som avses i 1 mom. 3 punkten.

Tingsrätten kan i samband med ett annat mål eller ärende behandla ett ansökningsärende som hänför sig till detta eller ta upp bevis utom huvudförhandlingen också i fulltalig sammansättning.

3 kap.

Om tingsrätt

2 §

Tingsrätten skall hålla sammanträden regelbundet och så ofta det påkallas av de mål och ärenden som skall behandlas.

2 §

Ett sammanträde kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även om detta är beläget utanför domkretsen.

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

2 §

I stämningsansökan skall meddelas

- 1) kärandens individualiserade yrkande,
- 2) *en detaljerad redogörelse för* de omständigheter som yrkandet grundar sig på,
- 3) i den mån det är möjligt de bevis som käranden har för avsikt att lägga fram samt vad som skall styrkas med varje bevis,

4) ett yrkande om ersättning för rättegångskostnaderna, om käranden anser detta befogat, samt

5) på vilka grunder domstolen är behörig, om behörigheten inte annars framgår av stämningsansökan eller de handlingar som har bifogats den.

I stämningsansökan skall dessutom uppges domstolens namn, parternas namn, yrken och hemorter, telefonnummer för parterna eller deras lagliga företrädare eller ombud och för vittnen eller andra som skall höras samt den postadress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas. Om käranden inte

2 §

I stämningsansökan skall uppges

- 1) kärandens individualiserade yrkande,
- 2) de omständigheter som yrkandet grundar sig på,
- 3) i den mån det är möjligt de bevis som käranden har för avsikt att lägga fram *till stöd för sin talan och* vad som skall styrkas med varje bevis,

4) ett yrkande om ersättning för rättegångskostnaderna, om käranden anser detta befogat, samt

5) på vilka grunder domstolen är behörig, om behörigheten inte annars framgår av stämningsansökan eller de handlingar som har bifogats den.

I stämningsansökan skall uppges domstolens namn, parternas namn och hemorter samt hur parternas lagliga företrädare eller ombud kan nås och den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas (processadress). Tingsrätten skall också på lämpligt sätt meddelas

Gällande lydelse

känner till svarandens adress, skall han meddela vad han har gjort för att få reda på den.

Föreslagen lydelse

hur vittnen eller andra som skall höras kan nås. Om käranden inte känner till svarandens adress, skall personen meddela vad han eller hon har gjort för att få reda på den.

5 §

Är en stämningsansökan bristfällig skall käranden uppmanas att inom en bestämd avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för den fortsatta förberedelsen. Käranden skall samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas såvida han inte följer uppmaningen.

Domstolen kan på särskilda grunder förlänga den tid som anges i 1 mom.

10 §

I stämningen skall svaranden uppmanas att i sitt svaromål

- 1) anmäla om han medger eller bestrider käromålet,
- 2) om han bestrider käromålet, lägga fram sådana grunder för bestridandet som kan ha betydelse för avgörandet av målet,
- 3) i den mån det är möjligt uppge de bevis som han har för avsikt att lägga fram och vad han vill styrka med varje bevis *samt postadress och telefonnummer för vittnen och andra som skall höras,*
- 4) framställa ett yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader, om han anser detta vara befogat,
- 5) till svaromålet foga den handling som bestridandet grundar sig på i original eller kopia och de skriftliga bevis som åberopas i svaromålet, samt
- 6) göra en eventuell invändning om att domstolen inte kan ta upp målet.

5 §

Om en stämningsansökan är bristfällig, skall käranden uppmanas att inom en bestämd tid avhjälpa bristen, om rättelsen är nödvändig för att rättegången skall kunna fortsätta eller för att svaromål skall kunna avges. Käranden skall samtidigt underrättas om på vilket sätt stämningsansökan är bristfällig och om att käromålet kan avvisas eller förkastas om käranden inte följer uppmaningen.

Domstolen kan på särskilda grunder förlänga den tid som anges i 1 mom.

Komplettering av stämningsansökan kan begäras och den utsatta tiden för kompletteringen förlängas också per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling. Käromålet får dock inte avvisas med stöd av 6 § 1 mom. trots att käranden inte följer en kompletteringsuppmaning som givits på detta sätt.

10 §

I stämningen skall svaranden uppmanas att i sitt svaromål

- 1) anmäla om han eller hon medger eller *motsätter sig* käromålet,
- 2) om *svaranden motsätter sig* käromålet, lägga fram sådana grunder för detta som har betydelse för avgörandet av målet,
- 3) i den mån det är möjligt uppge de bevis som han *eller hon* har för avsikt att lägga fram *till stöd för sitt svaromål och vad som skall styrkas* med varje bevis,
- 4) framställa ett yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader, om *svaranden* anser detta vara befogat,
- 5) till svaromålet foga den handling *på grund av vilken svaranden motsätter sig käromålet*, i original eller kopia, och de skriftliga bevis som åberopas i svaromålet, samt
- 6) göra en eventuell invändning om att domstolen inte kan ta upp målet.

I stämningen skall svaranden uppmanas att också ange den postadress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas. I stämningen skall meddelas att en handling kan delges parten så att den sänds med posten till den adress han har uppgett i svaromålet.

I stämningen skall dessutom meddelas att ett svaromål som skall avges skriftligen skall undertecknas av parten eller, om han inte själv har uppsatt det, av den som har gjort det och att denne skall uppge sitt yrke och sin hemort.

13 §

Om en svarande som har uppmanats att avge skriftligt svaromål i ett mål där förlikning är tillåten

1) inte har avgivit svaromålet inom utsatt tid eller

2) inte i sitt svaromål har uppgett grunderna för bestridandet eller endast åberopar en grund som uppenbart saknar betydelse för målets avgörande,

avgörs målet utan att förberedelsen fortsätter. Käromålet bifalls härvid genom en tredskodom. Till den del käranden har avstått från käromålet eller detta är klart oggrundat skall det förkastas genom dom.

14 §

Om svaranden i ett mål som nämns i 1 mom.

1) inte har avgivit det begärda svaromålet eller

2) inte har lagt fram sannolika skäl som stöd för att käromålet bestrids eller

Tingsrätten kan dessutom uppmana svaranden att i sitt svaromål yttra sig om någon särskild fråga.

I stämningen skall svaranden uppmanas att lämna uppgifter om hur svarandens lagliga företrädare eller ombud kan nås och att också uppge den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet kan sändas (processadress). I stämningen skall meddelas att en handling kan delges parten genom att den sänds till den processadress som han eller hon har uppgett i svaromålet. Svaranden skall också på lämpligt sätt meddela tingsrätten hur svaranden själv samt vittnen och andra som skall höras kan nås.

I stämningen skall dessutom meddelas att ett svaromål som skall avges skriftligen skall undertecknas av parten eller, om parten inte själv har uppsatt det, av den som har gjort det och att denna skall uppge sitt yrke och sin hemort.

13 §

Om en svarande som har uppmanats att avge skriftligt svaromål i ett mål där förlikning är tillåten

1) inte har avgivit svaromålet inom utsatt tid eller

2) inte i sitt svaromål har uppgett på vilka grunder han eller hon motsätter sig käromålet eller endast åberopar en grund som uppenbart saknar betydelse för målets avgörande,

avgörs målet utan att förberedelsen fortsätter. Käromålet bifalls härvid genom en tredskodom. Till den del käranden har avstått från käromålet eller detta är klart oggrundat skall det förkastas genom dom.

14 §

Om svaranden i ett mål som nämns i 1 mom.

1) inte har avgivit det begärda svaromålet,

2) inte har lagt fram sannolika skäl som stöd för att svaranden motsätter sig käromå-

Gällande lydelse

3) inte har lagt fram en lagakraftvunnen dom, ett löpande skuldebrev, en växel eller en check som kan användas till kvittning, avgörs ärendet utan att förberedelsen fortsätts. Käromålet bifalls härvid genom en tredsokod. Till den del käranden har avstått från käromålet eller detta är klart ogrundat, skall det förkastas genom dom.

15 §

Om målet inte har avgjorts med stöd av 13 eller 14 §, skall förberedelsen fortsättas muntligt vid ett sammanträde till vilket domstolen kallar parterna. Sammanträdet kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även då detta är beläget utom domkretsen.

Domstolen kan före den muntliga förberedelsen eller under tiden mellan sammanträdena uppmana en part att tillstå domstolen en skriftlig utsaga, om den anser detta vara motiverat. Domstolen skall då bestämma vad parten skall yttra sig om.

Föreslagen lydelse

let eller

3) inte har lagt fram en lagakraftvunnen dom, ett löpande skuldebrev, en växel eller en check som kan användas till kvittning, avgörs målet utan att förberedelsen fortsätter. Käromålet bifalls härvid genom en tredsokod. Till den del käranden har avstått från käromålet eller detta är klart ogrundat skall det förkastas genom dom.

15 §

Om målet inte har avgjorts med stöd av 13 eller 14 §, skall förberedelsen *fortsätta antingen skriftligen eller muntligen vid ett sammanträde (förberedelsesammanträde) eller målet överförs direkt till huvudförhandling enligt vad som bestäms nedan.*

15 a §

När domstolen fortsätter förberedelsen skriftligen kan den uppmana en part att tillstå domstolen en skriftlig utsaga, om den anser detta vara motiverat. Domstolen skall då bestämma vad parten skall yttra sig om. En part får dock inte uppmanas att inkomma med en skriftlig utsaga mer än en gång, om det inte finns särskilda skäl till detta.

15 b §

Om de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen har nåtts vid den skriftliga förberedelsen av målet så att det inte är ändamålsenligt att fortsätta förberedelsen vid ett förberedelsesammanträde, kan domstolen överföra målet direkt till huvudförhandling efter att ha gett parterna tillfälle att yttra sig om huruvida de anser att ett förberedelsesammanträde är onödigt.

15 c §

Vid förberedelsesammanträdet, till vilket domstolen kallar parterna, fortsätter be-

handlingen av målet muntligen där den skriftliga förberedelsen slutade.

Domstolen skall när sammanträdet inleds redogöra för vad målet gäller och för resultatet av den skriftliga förberedelsen. Dessutom skall domstolen ställa de frågor som är nödvändiga för att de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen skall nås.

Vid sammanträdet får parterna inte läsa upp eller lämna in rättegångsskrifter eller andra skriftliga utsagor. En part får i sin muntliga framställning på ett ändamålsenligt sätt använda sig av det rättegångsmaterial som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen och använda anteckningar till stöd för minnet.

Domstolen skall försöka slutföra den muntliga förberedelsen utan dröjsmål och vid ett enda sammanträde.

15 d §

Förberedelsesammanträdet kan också hållas per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling som möjliggör att de som deltar i sammanträdet kan tala med varandra, om detta är ändamålsenligt med hänsyn till arten och omfattningen av de mål som skall behandlas vid sammanträdet och för att de i 19 § nämnda syftena med förberedelsen skall nås. Härvid tillämpas inte bestämmelserna i 12 kap. om avgörande av ett mål på grund av en parts utevaro.

16 §

I samband med kallelsen eller uppmaningen skall en part *delges motpartens svaromål eller skriftliga utsaga samt* upplysas om vilken påföljden enligt 12 kap. kan vara, om han inte är närvarande vid sammanträdet eller inte avger en skriftlig utsaga. Om en part skall infinna sig till ett sammanträde, skall han samtidigt meddelas vilken dag och vid vilket klockslag samt var sammanträdet hålls.

16 §

I samband med kallelsen eller uppmaningen skall en part upplysas om vilken påföljden enligt 12 kap. kan vara, om parten inte är närvarande vid sammanträdet eller inte avger en skriftlig utsaga. Om en part skall infinna sig till ett sammanträde, skall parten samtidigt meddelas vilken dag och vid vilket klockslag samt var sammanträdet hålls.

Almänna stadganden om förberedelse

17 §

Domstolen skall genomföra förberedelsen så att målet kan behandlas utan avbrott vid huvudförhandlingen.

18 §

Domstolen skall försöka slutföra den muntliga förberedelsen utan dröjsmål och om möjligt vid ett enda sammanträde.

Parterna skall vid behov beredas tillfälle att yttra sig om hur förberedelsen av målet skall ordnas.

En part skall sätta sig in i målet så väl att målet inte behöver skjutas upp på grund av en underlåtelse från hans sida.

20 §

Vid ett sammanträde behandlas målet muntligt. Parterna får inte läsa upp eller

Förberedelsens syften och innehåll

17 §

Parterna skall vid behov ges tillfälle att yttra sig om hur förberedelsen av målet skall ordnas.

Förberedelsen skall slutföras utan dröjsmål. En part skall sätta sig in i målet så väl att behandlingen av målet inte fördröjs på grund av en underlåtelse från partens sida.

18 §

Domstolen skall under förberedelsens gång se till att parterna informeras om vilken domare som ansvarar för förberedelsen av målet och att de får andra nödvändiga upplysningar om hur behandlingen av målet framskrider. Följande information skall alltid ges:

1) käranden skall informeras om att målet har blivit anhängigt och att stämning har utfärdats samt om den utsatta tid inom vilken svaromålet skall ges och en eventuell förlängning av den, samt

2) parterna skall informeras om att skriftlig utsaga har begärts av motparten och om en eventuell förlängning av tidsfristen.

Domstolen skall efter det att svaromålet har inkommit utan dröjsmål ge parterna en tidsplan för behandlingen.

Domstolen kan fullgöra de skyldigheter som nämns i 1 och 2 mom. per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling.

Ett skriftligt svaromål eller en skriftlig utsaga skall genast delges de övriga parterna.

De meddelanden och den tidsplan som avses i denna paragraf behöver inte ges i ett mål som avses i detta kapitel 3 § och som med stöd av 13 eller 14 § avgörs utan att förberedelsen fortsätter och inte heller i ett ansökningsärende, om det inte har beslutats att behandlingen av ärendet skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål.

20 §

En part skall vid förberedelsen utan dröjsmål framställa sina yrkanden och

lämna in rättegångsskrifter eller andra skriftliga utsagor.

En part får dock ur en handling läsa upp sitt yrkande, direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen samt till sådana handlingar som innehåller ett flertal tekniska uppgifter och sifferuppgifter, och som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen. Dessutom får han använda anteckningar till stöd för minnet.

21 §

En part skall vid förberedelsen utan dröjsmål framställa sina yrkanden och grunderna för dem samt yttra sig om vad motparten har framfört. Dessutom skall han uppge alla bevis som han vill lägga fram och vad han vill styrka med varje bevis. Han skall ytterligare lägga fram alla skriftliga bevis som han vill åberopa.

På motpartens begäran skall en part dessutom meddela om han har ett sådant skriftligt bevis eller föremål i sin besittning som motparten har nämnt och som kan ha betydelse för målet.

Domstolen skall vid förberedelsen se till att parterna uppger alla omständigheter som de vill åberopa.

22 §

I ett mål där förlikning är tillåten kan domstolen vid behov uppmana en part att inom utsatt tid fullgöra de skyldigheter som nämns i 21 § 1 mom. vid äventyr att han inte sedan tiden löpt ut får åberopa en ny omständighet eller uppge ett nytt bevis, om han inte gör sannolikt att han har en giltig ursäkt för sitt förfarande.

24 §

Domstolen skall göra en sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem, om detta är ändamålsenligt för behandlingen av målet. Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig om sammanfattningen.

grunderna för dem samt yttra sig om vad motparten har framfört. Dessutom skall parten uppge alla bevis som han eller hon vill lägga fram och vad som skall styrkas med varje bevis. Parten skall ytterligare lägga fram alla skriftliga bevis som han eller hon vill åberopa.

På motpartens begäran skall en part dessutom meddela om han eller hon i sin besittning har ett sådant skriftligt bevis eller ett sådant föremål som motparten har specificerat tillräckligt ingående och som kan ha betydelse för målet.

21 §

Domstolen skall vid förberedelsen se till att de syften som nämns i 19 § nås och att parterna uppger alla omständigheter som de vill åberopa.

Om en parts skriftliga eller muntliga utsaga är oklar eller bristfällig, skall domstolen ställa personen de frågor som behövs för att klarlägga saken.

Domstolen skall övervaka att sådant som inte hör till målet inte inblandas i det.

22 §

I ett mål där förlikning är tillåten kan domstolen vid behov uppmana en part att inom utsatt tid fullgöra de skyldigheter som nämns i 20 § 1 mom. vid äventyr att parten inte sedan den utsatta tiden har löpt ut får åberopa ett nytt yrkande eller en ny omständighet eller uppge ett nytt bevis, om inte parten gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig orsak.

24 §

Domstolen skall under förberedelsens gång göra en skriftlig sammanfattning av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen och vad som skall styrkas med varje bevis.

Om målet avgörs vid förberedelsen i enlighet med 13, 14 eller 27 § görs ingen

sammanfattning, om det inte finns särskilda skäl till detta.

Sammanfattningen skall göras redan före förberedelsesammanträdet, om den kan anses främja den muntliga förberedelsen. Sammanfattningen skall vid behov kompletteras under förberedelsens gång.

Sammanfattningen kan göras muntligen, om en skriftlig sammanfattning kan anses vara onödig med hänsyn till målets art eller omfattning. Dessutom kan en skriftlig sammanfattning kompletteras muntligen. Om ett tvistigt mål avgörs med stöd av 27 a § utan att sammanträde hålls eller om målet efter den skriftliga förberedelsen överförs direkt till huvudförhandling, skall sammanfattningen göras skriftligen.

Parterna skall ges tillfälle att yttra sig om sammanfattningen.

27 a §

Ett tvistigt mål kan avgöras på basis av enbart skriftlig förberedelse, om målet är av sådan natur att dess avgörande inte förutsätter huvudförhandling och om ingen av parterna motsätter sig att målet avgörs genom skriftligt förfarande.

6 kap.

Huvudförhandling i tvistemål

2 §

Vid huvudförhandlingen skall i ordningsföljd

- 1) kåranden framställa sina yrkanden och grunderna för dem,
- 2) svaranden meddela om han medger eller bestrider käromålet,
- 3) parterna i tur och ordning närmare motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,
- 4) bevis upptas och
- 5) parterna slutföra sin talan.

Parterna skall förhöras i bevissyfte innan någon annan muntlig bevisning upptas i den fråga som förhöret gäller.

Avvikelse från ordningsföljden enligt 1 och 2 mom. får ske, om det finns särskilda

2 §

Vid huvudförhandlingen skall målet behandlas i följande ordning:

- 1) när sammanträdet inleds skall domstolen kort redogöra för resultatet av förberedelsen och förhöra sig om huruvida de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning,
- 2) parterna skall i tur och ordning motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,
- 3) domstolen skall ta upp bevis, samt
- 4) parterna skall slutföra sin talan.

Parterna skall förhöras i bevissyfte innan någon annan muntlig bevisning tas upp i den fråga som förhöret gäller. Domstolen

skäl.

När huvudförhandlingen inleds skall domstolen vid behov i korthet redogöra för tvisteläget.

3 §

Huvudförhandlingen är muntlig. En part får inte läsa upp eller avge någon skriftlig utsaga till domstolen eller i övrigt framställa saken skriftligt.

En part får dock ur en handling läsa upp sitt yrkande, direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen samt till sådana handlingar som innehåller ett flertal tekniska uppgifter och sifferuppgifter, och som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen. Dessutom får han använda anteckningar till stöd för minnet.

4 §

Den utsaga som en part har avgivit vid förberedelsen får inte läsas upp. Om en part vid huvudförhandlingen avviker från vad han har yttrat vid förberedelsen eller förklarar att han inte kan eller vill yttra någonting i saken, skall domstolen på basis av handlingarna redogöra för vad parten har yttrat vid förberedelsen.

9 §

I ett mål där förlikning är tillåten får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa en omständighet eller ett bevis som han inte har åberopat vid förberedelsen, om inte parten gör sannolikt att hans förfarande har en giltig orsak.

kan bestämma att bevisning som gäller någon viss omständighet skall tas upp före den övriga bevisningen.

Avvikelse från ordningsföljden enligt 1 och 2 mom. får dock ske vid behov.

3 §

Huvudförhandlingen är muntlig. En part får inte läsa upp eller avge någon skriftlig utsaga till domstolen eller i övrigt framställa saken skriftligt.

En part får dock ur en handling läsa upp sitt yrkande samt direkta hänvisningar till rättspraxis och den juridiska litteraturen liksom även till sådana handlingar som är svåra att förstå om de läggs fram endast muntligen. Dessutom får han eller hon använda anteckningar till stöd för minnet.

Vid huvudförhandlingen får den skriftliga sammanfattning som gjorts vid förberedelsen användas som stöd på ett ändamålsenligt sätt.

4 §

Om en part vid huvudförhandlingen avviker från vad parten har yttrat vid förberedelsen eller förklarar att han eller hon inte kan eller vill yttra någonting i saken, skall domstolen på basis av handlingarna redogöra för vad parten har yttrat vid förberedelsen.

9 §

I ett mål där förlikning är tillåten får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa en omständighet som parten inte har åberopat vid förberedelsen, om inte parten gör sannolikt att hans eller hennes förfarande har en giltig orsak.

I ett mål där förlikning är tillåten får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa ett bevis som parten inte har åberopat vid förberedelsen, om det inte kan antas att partens förfarande har en giltig orsak.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Huvudförhandling i samband med förberedelsen

(upphävs)

15 §

Om parterna samtycker eller saken är klar, kan huvudförhandlingen hållas omedelbart i samband med det sammanträde där förberedelsen har konstaterats vara avslutad eller, då detta inte är möjligt, inom 14 dagar från detta sammanträde.

(upphävs)

Sammanträdet kan hållas på den ort där domstolen har sitt kansli även om kansliet finns utom domkretsen.

16 §

Huvudförhandling får hållas i samband med förberedelsen endast om den domare som har lett förberedelsen är domare också vid huvudförhandlingen.

(upphävs)

17 §

Vid en huvudförhandling som hålls i samband med beredningen skall beaktas allt det som har ägt rum vid den sista muntliga förberedelsen, om inte domstolen bestämmer något annat.

(upphävs)

18 §

Har den huvudförhandling som skall hållas i samband med förberedelsen skjutits upp en eller flera gånger, skall ny huvudförhandling hållas i målet om uppskovet sammanlagt har varat mer än 14 dagar.

(upphävs)

Även om den huvudförhandling som skall hållas i samband med förberedelsen har varit uppskjuten mer än 14 dagar behöver en ny huvudförhandling dock inte hållas, såvida det med hänsyn till målets art av särskilda skäl anses onödigt och om huvudförhandlingen kan anses ha pågått utan avbrott trots uppskovet. En ny huvudförhandling skall dock alltid hållas då det på grund av att behandlingen har skjutits upp har förlöpt mera än 45 dagar från det sammanträde där den muntliga förberedelsen konstaterades vara avslutad.

På den huvudförhandling som avses i denna paragraf skall 15-17 §§ inte tillämpas.

8 kap.

Behandling av ansökningsärenden

1 §

Ett ansökningsärende anhängiggörs genom en skriftlig ansökan som tillställs tingsrättens kansli. Ansökan får göras muntligen, om ärendet tydligt framgår av de ingivna handlingarna. Ett ansökningsärende kan också anhängiggöras vid tingsrättens sammanträde.

Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas också på behandling i tingsrätten av sådana ansökningsärenden som tingsrätten kan ta upp efter anmälan eller självmant.

Ett ärende blir anhängigt när ansökan inges till kansliet eller vid sammanträde.

2 §

I ansökan skall uppges sökandens individualiserade yrkande eller den åtgärd som begärs. Dessutom skall i ansökan vid behov uppges

1) de omständigheter som yrkandet eller den begärda åtgärden grundar sig på,

2) de bevis som sökanden har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt yrkande eller den begärda åtgärden och vad som skall styrkas med varje bevis,

3) ett yrkande om ersättning för rättegångskostnaderna, samt

4) på vilka grunder domstolen är behörig.

Till ansökan skall fogas de skriftliga bevis som sökanden åberopar.

I ansökan skall även lämnas de upplysningar som avses i 5 kap. 2 § 2 mom. Ansökan skall undertecknas av sökanden eller, om denna inte själv har avfattat ansökan, av den som har avfattat den. Denna person skall samtidigt uppge sitt yrke och sin bostadsort.

3 §

Ett ansökningsärende behandlas skriftligen i kansliet eller muntligen vid ett sammanträde för ansökningsärenden.

Ett ansökningsärende skall behandlas vid

ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken, ett vittne eller någon annan skall höras personligen i saken.

Ett tvistigt ansökningsärende skall behandlas vid ett sammanträde för ansökningsärenden, om någon som har del i saken yrkar det eller om tingsrätten anser att utredningen av ärendet eller en del av det kräver att ärendet behandlas vid ett sådant sammanträde.

4 §

Om det är fråga om ett ansökningsärende som avses i 2 kap. 1 § 2 mom. 1, 2, 4 eller 5 punkten och ärendet är tvistigt, skall behandlingen fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. I andra tvistiga ansökningsärenden kan tingsrätten besluta att behandlingen skall fortsätta i den ordning som bestäms för behandling av tvistemål. Oberoende av det sätt på vilket ärendet behandlas skall vad som i 7 § bestäms om följderna av försummelser från den som har del i saken och vad som i 10 § i detta kapitel bestäms om avgörandet av ärenden iakttas.

5 §

Om någon som har del i saken skall ges tillfälle att bli hörd i ett ansökningsärende, skall tingsrätten uppmana honom eller henne att avge en skriftlig utsaga med anledning av ansökan. Om det kan antas att muntlig utsaga påskyndar behandlingen av ärendet, kan den som har del i saken uppmanas att avge sin utsaga muntligen vid sammanträdet för ansökningsärenden.

6 §

Den som har del i saken skall uppmanas att i sin utsaga meddela hur han eller hon ställer sig till ansökan eller den begärda åtgärden. Dessutom skall den som har del i saken uppmanas att vid behov

1) lägga fram de grunder på vilka han eller hon motsätter sig ansökan eller åtgärden,

2) uppge de bevis som han eller hon har

för avsikt att lägga fram och vad som skall styrkas med varje bevis,

3) framställa ett yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader,

4) till utsagan föga de skriftliga bevis som åberopas, samt

5) göra en eventuell invändning om att domstolen inte kan ta upp ärendet.

Den som har del i saken skall också uppmanas att lämna de upplysningar som avses i 5 kap. 10 § 3 mom. Utsagan skall under-tecknas av den som har avgett det eller, om personen inte själv har avfattat utsagan, av den som har avfattat det. Denna person skall samtidigt uppge sitt yrke och sin bop-lingsort.

7 §

Om sökanden inte följer domstolens uppmaning att avge en skriftlig utsaga eller om sökanden uteblir från sammanträdet för ansökningsärenden, skall ärendet avskrivas.

Om någon annan som har del i saken inte följer domstolens uppmaning att avge en skriftlig utsaga eller uteblir från ett sammanträde för ansökningsärenden som han eller hon inte har ålagts att närvara vid personligen, kan ärendet handläggas och avgöras trots försummelsen.

8 §

Vid sammanträdet för ansökningsärenden kan ärendet också behandlas så att endast någon eller några frågor utreds. Till sammanträdet kallas de av de delaktiga som behandlingen gäller. Behandlingen kan efter sammanträdet fortsätta i kansliet eller vid ett nytt sammanträde.

9 §

Ett ansökningsärende och ett tvistemål kan behandlas vid samma rättegång, om de har anknytning till varandra och om de utan olägenheter kan behandlas tillsammans.

Ett ansökningsärende kan behandlas i samband med ett brottmål, om de har anknytning till varandra och om de utan olägenheter kan behandlas tillsammans.

10 §

Ett ansökningsärende avgörs genom beslut eller någon annan åtgärd som avses i ansökan.

Beslutet uppsätts som en särskild handling. Beslutet skall innehålla domstolens namn, dag och ort för beslutet, namnen på dem som har del i saken samt en kort redogörelse för ärendet, motiveringen, de tillämpade lagrummen och det slut som domstolen har kommit till. Om ansökan bifalls och ärendet inte har varit tvistigt och det inte finns några andra särskilda skäl till att uppsätta ett fullständigt beslut, behöver beslutet varken innehålla en redogörelse för ärendet eller motivering.

Om ärendet avgörs genom en sådan åtgärd som nämns i ansökan, tecknas ett bevis över detta. Ett sådant bevis samt ett beslut i vilket varken ingår en redogörelse för ärendet eller motivering kan också skrivas på eller fogas till ansökningen eller en handling som utgör grunden för den.

11 §

Avgörande i ett ansökningsärende meddelas i kansliet eller avkunnas vid sammanträde. I ett ärende som behandlats vid sammanträde och som är omfattande eller komplicerat får beslut också ges i kansliet, om beslutet inte på grund av överläggning i domstolen eller beslutets uppsättandet av beslutet kan avkunnas så snart behandlingen har avslutats.

I kansli skall beslut ges senast den fjortonde dagen efter det behandlingen i kansliet eller vid sammanträde avslutades. Den som har del i saken och som är närvarande när behandlingen avslutas skall upplysas om den dag då beslutet kommer att ges. Den som har del i saken och som inte är närvarande när behandlingen avslutas skall i god tid innan beslutet ges skriftligen underrättas om den dag då beslutet kommer att ges, om ärendet har avgjorts på annat sätt än sökanden eller någon annan som har del i saken har begärt.

När någon som har del i saken enligt 2 mom. skall underrättas om dagen för beslutet, skall detta från och med den dag då det ges finnas tillgängligt i kansliet.

12 §

Sökanden ges som expedition en kopia av beslutet eller ett intyg över den vidtagna åtgärden.

13 §

Vid behandlingen av ansökningsärenden gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som bestäms om behandling av tvistemål.

14 §

Om det i någon annan lag finns en bestämmelse som avviker från bestämmelserna om förfarandet i detta kapitel, skall denna iaktas. En bestämmelse enligt vilken ett ärende skall behandlas vid sammanträde skall dock iaktas endast om ärendet också enligt detta kapitel skall behandlas vid sammanträde.

22 kap.

Tingsrättens protokoll

11 §

Protokollet och handlingarna skall sammanställas till en akt, *till vilken skall fogas en kopia av domen och av ett beslut som har avfattats särskilt.*

11 §

Protokollet och handlingarna skall sammanställas till en akt.

13 §

Justitieministeriet utfärdar vid behov närmare bestämmelser om förandet av dagböcker och förteckningar samt om behandlingssystemen och datainnehållet i de dokument som lämnas ut från dem liksom även om formulären för de intyg, ansökningar, stämningsansökningar och andra handlingar som skall utfärdas.

24 kap.

Om domstolens avgörande

2 §

I domen får beaktas endast det rätte-

2 §

I domen får beaktas endast det rätte-

Gällande lydelse

gångsmaterial som har lagts fram vid huvudförhandlingen. Om en ny huvudförhandling har hållits, får i domen endast beaktas det som då har lagts fram. I domen får dock också beaktas det rättegångsmaterial som har lagts fram vid en komplettering av huvudförhandlingen enligt 6 kap. 14 §, *samt det som har skett vid den sista muntliga förhandlingen och som med stöd av 6 kap. 17 § beaktas som rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen i samband med förberedelsen.*

3 §

I ett mål där förlikning är tillåten får domen inte grundas på någon omständighet som en part inte har åberopat som stöd för sitt yrkande eller bestridande.

8 §

Beslutsöverläggningen skall hållas så snart huvudförhandlingen har avslutats eller senast följande vardag. Sedan överläggningen har avslutats avkunnas domen. När domen avkunnas skall endast domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. Har det röstats om domen, skall detta meddelas när domen avkunnas.

Föreslagen lydelse

gångsmaterial som har lagts fram vid huvudförhandlingen. Om en ny huvudförhandling har hållits, får i domen endast beaktas det som då har lagts fram. I domen får dock också beaktas det rättegångsmaterial som har lagts fram vid en komplettering av huvudförhandlingen enligt 6 kap. 14 §.

3 §

I ett mål där förlikning är tillåten får domen inte grundas på någon omständighet som en part inte har åberopat som stöd för sitt yrkande eller *som stöd för att motsätta sig talan.*

8 §

Beslutsöverläggningen skall hållas så snart huvudförhandlingen har avslutats eller senast följande vardag. Sedan överläggningen har avslutats avkunnas domen. När domen avkunnas skall *domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. Om parterna samtycker till detta kan domskälen då uppges endast i huvuddrag. Om det har röstats om domen, skall detta meddelas när domen avkunnas.*

26 kap.

Om behandlingen av bevärsärende i hovrätten

24 §

Vid huvudförhandlingen skall i följande ordning

1) i nödvändig utsträckning redogöras för tingsrättens avgörande,

24 §

Vid huvudförhandlingen skall *saken behandlas* i följande ordning:

1) när sammanträdet inleds skall domstolen i nödvändig utsträckning redogöra för tingsrättens avgörande och för resultatet av förberedelsen samt förhöra sig om huruvida de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas upp-

2) ändringssökanden uppge till vilka delar ändring söks i tingsrättens avgörande och vilka ändringar som yrkas i avgörandet,

3) svaranden meddela om han medger eller bestrider ändringsyrkandet,

4) först ändringssökanden och sedan motparten, om hovrätten inte bestämmer annat om ordningsföljden, i tur och ordning närmare motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,

5) bevis upptas, samt

6) ändringssökanden och svaranden slutföra sin talan.

Avvikelse från ordningsföljden enligt 1 mom. får emellertid ske vid behov.

fattning,

2) ändringssökanden och svaranden skall i tur och ordning närmare motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,

3) domstolen skall ta upp bevis, samt

4) ändringssökanden och svaranden skall slutföra sin talan.

Avvikelse från ordningsföljden enligt 1 mom. får dock ske vid behov.

Denna lag träder i kraft den 200.

När ett mål eller ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

Genom denna lag upphävs lagen den 30 april 1986 om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) jämte ändringar.

Om det på något annat ställe i lag bestäms att ett ärende skall behandlas i den ordning som bestäms i lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt, skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iakttas vid behandlingen av ärendet.

2.

Lag**om ändring av 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 11 kap. 7 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

Om domstolens avgörande

7 §

Beslutsöverläggningen skall hållas så snart huvudförhandlingen har avslutats eller senast följande dag. Sedan överläggningen har avslutats avkunnas domen. När domen avkunnas skall endast domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. Har det röstats om domen, skall detta meddelas när domen avkunnas.

7 §

Beslutsöverläggningen skall hållas så snart huvudförhandlingen har avslutats eller senast följande dag. Sedan överläggningen har avslutats avkunnas domen. När domen avkunnas skall *domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. Om parterna samtycker till detta kan domskälen då uppges endast i huvuddrag. Om det har röstats om domen*, skall detta meddelas när domen avkunnas.

Denna lag träder i kraft den 200 .

När ett mål som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

3.**Lag****om ändring av 1 d § konkursstadgan**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i konkursstadgan av den 9 november 1868 (31/1868) 1 d § 1 mom., sådant det lyder i lag 1027/1993, som följer:

Gällande lydelse

1 d §

Vid behandlingen av konkursärenden skall lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/86) iaktas i tillämpliga delar, om inte något annat följer av denna lag.

Föreslagen lydelse

1 d §

Vid behandlingen av konkursärenden skall *vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden* iaktas i tillämpliga delar, om inte något annat följer av denna lag.

---

*Denna lag träder i kraft den 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag har trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iaktas.*

4.

Lag**om ändring av 68 § lagen om företagssanering**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om företagssanering (47/1993) 68 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

68 §

Behandlingsordning

På ett ärende enligt denna lag tillämpas vad som stadgas i lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/86), om inte något annat följer av denna lag.

En tvistig fråga som framkommer i förfarande skall behandlas vid sammanträde i fulltalig underrätt, utom då parterna önskar något annat eller domstolen anser frågan vara klar.

Vid behandlingen av ett ärende som avses i denna lag skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iakttas, om inte något annat följer av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 200.

När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

5.

Lag**om ändring av 49 § lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) 49 §
1 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

49 §

Behandlingsordningen och behörig domstol

På ett ärende enligt denna lag tillämpas
lagen om behandling av ansökningsärenden
vid allmän underrätt (307/86), om inte annat
följer av denna lag.

*Vid behandlingen av ett ärende som avses
i denna lag skall vad som i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om behandling av ansökningsärenden iakttas, om inte något annat följer av denna lag.*

-----
*Denna lag träder i kraft den 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.*

6.

Lag**om ändring av 19 § lagen om näringsförbud**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 13 december 1985 om näringsförbud (1059/1985) 19 § 3 mom., sådant
det lyder i lag 311/1986, samt
fogas till 19 § ett nytt 2 mom. i stället för det 2 mom. som upphävdes genom lag 1220/1997
som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Behandlingen av mål

-----
*Vid behandlingen av ett ärende som gäller
upphävande av näringsförbud skall vad som
i 8 kap. rättegångsbalken bestäms om be-
handling av ansökningsärenden iakttas.
Domstolen skall dock vidta de åtgärder som
behövs för hörande av åklagaren. Åklaga-
ren har rätt att söka ändring i ett beslut ge-
nom vilket ett näringsförbud har upphävts.*

Vid behandling av ansökan om upphävande
av näringsförbud iakttas lagen om be-
handling av ansökningsärenden vid allmän
underrätt (307/86). Domstolen skall dock
vidta de åtgärder som behövs för hörande av
åklagaren. Denne har rätt att söka ändring i
beslut genom vilket näringsförbud har upp-
hävts helt eller delvis.

-----
*Denna lag träder i kraft den 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt
innan denna lag trätt i kraft behandlas i
domstol skall de bestämmelser som gällde
vid ikraftträdandet iakttas.*

7.

Lag**om ändring av 17 § tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 17 § 1 mom., sådant det lyder delvis
ändrat genom lag 1326/1994, som följer:

Gällande lydelse

17 §

Lagmannen kan förordna

1) den som tjänstgjort som notarie i två månader att i tingsrättens kansli behandla och avgöra:

- a) lagfarts- och inteckningsärenden,
- b) ansökningsärenden och
- c) mål som avses i 5 kap. 3 och 14 §§ rättegångsbalken, samt

2) den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att fungera som ordförande i tingsrätten

a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid sammanträden med en domare i brottmål och i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter, dock inte vid behandling av häktnings- och reseförbudsärenden enligt tvångsmedelslagen (450/87), och

c) vid den muntliga förberedelsen och huvudförhandlingen i samband med förberedelsen av ett enkelt ärende som gäller en fordran.

Föreslagen lydelse

17 §

Lagmannen kan förordna

1) den som tjänstgjort som notarie i två månader att i tingsrättens kansli handlägga och avgöra:

- a) lagfarts- och inteckningsärenden,
- b) ansökningsärenden och
- c) mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § rättegångsbalken, samt

2) den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enkla tvistemål som gäller fordringar träffa sådana avgöranden som avses i 5 kap. 27 a § rättegångsbalken samt att fungera som ordförande i tingsrätten

a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid sammanträden med en domare i brottmål och i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter, dock inte vid behandling av häktnings- och reseförbudsärenden enligt tvångsmedelslagen (450/1987), och

c) vid muntlig förberedelse och vid huvudförhandling med en domare i enkla tvistemål som gäller fordringar.

Denna lag träder i kraft den 200 .

När ett mål eller ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas.

8.**Lag****om ändring av 10 kap. 7 och 13 § utsökningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utsökningslagen av den 3 december 1895 (37/1895) 10 kap. 7 § 2 mom. och 13 §
1 mom., sådana de lyder i lag 197/1996, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

Sökande av ändring i utmätningsmannens förfarande

7 §

Besvärsskriftens innehåll och bilagor

Beträffande besvärsskriftens innehåll och bilagor gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som stadgas om ansökan i 6 § lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/86). Av besvärsskriften och de handlingar som fogats till den behöver inte kopior lämnas in.

Beträffande besvärsskriftens innehåll och bilagor gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som i 8 kap. 2 § rättegångsbalken bestäms om ansökan. Av besvärsskriften och de handlingar som fogats till den behöver inte kopior lämnas in.

13 §

Behandling i tingsrätten

Vid behandlingen av en ändringsansökan är tingsrätten domför med ordföranden ensam. Ändringsansökan behandlas i tingsrättens kansli, om inte vittnen eller andra personer skall höras personligen i saken. Tingsrättens sammanträde kan vid behov hållas på sammanträdesplatsen för en annan

Vid behandlingen av en ändringsansökan i tingsrätten iaktas bestämmelserna i 8 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar. Tingsrättens sammanträde kan vid behov hållas på sammanträdesplatsen för en annan tingsrätt inom den domkrets som avses i 2 § 1 mom.

tingsrätt inom den domkrets som avses i 2 §
1 mom. *I övrigt iakttas i tillämpliga delar
lagen om behandling av ansökningsärenden
vid allmän underrätt.*

---

*Denna lag träder i kraft den 200 .
När ett ärende som har blivit anhängigt
innan denna lag trätt i kraft behandlas i
domstol skall de bestämmelser som gällde
vid ikraftträdandet iakttas.*

Förordningsutkast

Statsrådets förordning

om ändring av 13 § äktenskapsförordningen

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet,
fogas till 13 § äktenskapsförordningen av den 6 november 1987 ett nytt 2 mom. som följer:

13 §

Denna förordning träder i kraft den 200 .

Vardera maken skall få ett skriftligt meddelande om att domstolen har dömt till äktenskapsskillnad.
